LASTOVIČKY

NA SCHVÁLENIE PREDOSTRETÉ MINISTERSTVU ŠKOLSTVA A NÁRODNEJ OSVETY.

LASTOVIČKY.

ČÍTANKA
PRE III. ROČNÍK ĽUDOVÝCH ŠKÔL.

NAPÍSAL A SOSTAVIL
JOZEF SIVÁK.

OBRÁZKY NAKRESLIL:
ANDREJ KOVÁČIK.

RUŽOMBEROK 1922.
Nákladom „LEV"-a kníhtlač. a naklad. spolku účastinnej spoločnosti.

Oddiel prvý.

Uč nás, škola, uč!

Prázdniny sa pominuly, sme zasa v škole. Radi sme prišli, ako dobrí žiaci, ktorí milujú školu.

Cez celé dva mesiace sme nechodili do školy. Bol to čas oddychu a odpočinku. Po práci odpočinok je každému potrebný a tým potrebnejší je nám deťom. Učenie, to bolo našou prácou; od jaseni do leta sme sa usilovne učili, odpočinku sme si teda zaslúžili.

Prázdniny sú každému žiakovi milé. Po robote sladký je odpočinok. Žiaci v prázdninách sú slobodní, hovejú len svojim hračkám a zábavkám. Prázdniny padnú práve na leto, a ktože by nerád to pekné, milé, slnečné leto! Veľká je radosť detí, keď môžu vyjsť na zelenú, mäkkú pažiť a tam v krásnej prírode Božej zabaviť sa po svojej vôli. Oj, krásny je ten detinský vek, najkrajší v celom živote človeka. Deti žijú si bezstarostne, ani vtáčky; rodičia starajú sa o nich.

Lenže ani odpočinok nemôže navždy trvať. Školské prázdniny sú i na to, aby žiaci po oddychu mohli sa chytiť zasa do roboty, do novej práce, novou, čerstvou silou. Človek stvorený je ku práci ani vták ku lietaniu. Len leňoch zaháľa, len darebák odťahuje sa od roboty. Človek, ktorý nepracuje, nezaslúži ani jesť. Ale človek pilný, usilovný i rád pracuje. Práca je ako soľ: zachováva od rozličných nerestí.

Už tretí rok chodíme do školy, už po tretí raz priberáme sa do roboty, do učenia. Cez dva roky naučili sme sa všeličomu, ale my chceme byť ešte múdrejšími, chceme vedieť ešte viac. Preto sme prišli do školy, ako dobré deti ku svojej dobrej, drahej matke. Všetko, čo nám treba vedieť pre život, len v škole sa môžeme naučiť. Akože sa len odslúžime za to škole našej?

Oj, uč nás, škola naša, uč! My budeme ťa milovať a poslúchať, — budeme tvojími dobrými pilnými žiakmi!

Čo je škola.

Čo je škola nám?
Je umenia chrám.
Nepovstane, milý brachu,
Národ náš zo svojho prachu,
Keď nebudú kvitnúť školy
Na dedičnej jeho roli!

Čo je škola nám?
Vzdelanosti chrám.
Škola plní vedou hlavy,
Šľachtí srdce, šľachtí mravy,
Národu blesk v svete dáva
By rozsvitla jeho sláva.

Keď je škola nám
Blahodajný chrám,
Sláva! ktorý ju mil je,
Jaré kvietky v nej pestuje;
Slnko naše nezapadne,
Keď nám školský kvet nezvädne.

Fr. V. Sasinek.

Štefanov list.

Tetka Hodoňovie bola chudobná vdova. Mala jedného syna Štefana. Štefan minulej jaseni narukoval ku vojsku a teraz slúži v Trenčíne.

Včera doniesol poštár list tetke Hodoňovie od Štefana. Dobrým synom bol Štefan, rád videl svoju matku a často jej písaval. A tak písal i včera. Hodoňová potešila sa listu, lenže radosť jej predsa nebola úplná. List síce mala v ruke, ale nevedela, čo je v ňom, — lebo nevedela čítať. I čo mala robiť, sobrala sa do súsedov a tam jej list prečítali.

Hodoňová mlčky počúvala, čo stálo v liste. Štefan písal, že je zdravý, že sa mu pri vojsku dobre vodí, ba že už i postúpil za desiatnika; o mesiac že príde domov navštíviť matku. Ešte len teraz sa zaradovala tetka Hodoňovie, keď počula, že Štefan príde; umienila si, že mu napíše, aby len istotne prišiel.

Avšak ako ju to mrzelo, keď s listom musela zájsť zas len k súsedom, aby jej ho napísali, lebo ona nevedela ani písať. Len teraz videla, ako je to zle, že do školy málo chodila a nenaučila sa písať. Ale strýko súsedovie bol ochotný človek a napísal jej list vďačne.

Keď Hodoňová odišla, Michal, treťoročný žiak, opýta sa otca: „Ale prečo je to, otec, že tetka Hodoňovie nevie ani písať ani čítať?“ Otec riekol:

„Ešte nie ani tak veľmi dávno deti nemusely chodiť do školy, ako dnes. Chodil len ten, komu sa páčilo a kedy sa mu páčilo, a nechodily najmä dievčatá, alebo len veľmi málo. A tak málo, hľa, chodila do školy i tetka Hodoňovie — a dnes nevie ani písať ani čítať. Teraz, pravda, chybuje jej to veľmi a už sto ráz oželela svoju ľahostajnosť za detinstva; povedala, že by i dnes išla do školy, keby mohla. Lenže starému človekovi nejde už učenie tak ľahko, ako deťom. Čo sa Katka nenaučí, to sa Kata nedoučí, hovorí príslovie“, zakončil otec.

Lastovičky.

Hoj, kdeže, kde, lastovienky,
  kamže sa tak uberáte?
Či sa vám u nás zunulo,
či že leto pominulo —
  keď na cestu hotové ste
a nás samých tu necháte?!

Ľúto nám vás, že musíme
  v iné kraje, v iné svety!
Štebotavých lastovienok,
ružolícich drobných lienok
  ostane vám ešte hojne:
tých slovenských dobrých detí! . . .

J. S.

Gunár a kohút.

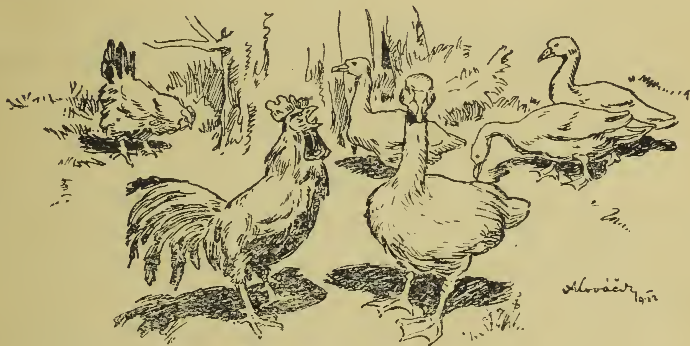
„Ako sa máš, kamarát?“ spytuje sa gunár kohúta.
„Nemôžem sa chváliť, braček“, odpovedá kohút, „nepriatelia veľmi rieďa môj kŕdeľ: tu zlí ľudia za-

bíjajú skálim sliepky, tu ich zas líšky a mačky drhnú, takže čosi-kamsi iba ja zostanem na svete“.

„Ale ako je to“, hovorí gunár, „že ja o tom nič neviem? A veď na jednom dvore bývame!“

„Vari sa pýšiť budeme, že nás zabíjajú? Radšej mlčíme a kryjeme sa po kútoch“, povie kohút.

„Tak? Teraz už vidím, čo je vaša chyba: vy sa neviete brániť. Keď nepriateľ napadne niekoho z tvojho kŕdľa, miesto toho, aby ste kričali o pomoc, utekáte sa kryť do kúta. Vidíš, ja som zaviedol inakší poriadok, a preto z môjho kŕdľa ani len pero nechybí“.

„A čo to máš za poriadok?“ opytuje sa zvedavý kohút.

„*Vzájomnosť* sa on volá“ povie gunár. „My nielen že sa milujeme navzájom v kŕdli, ale i vzájomne bránime sa, keď nás napádajú. A to ti je veľmi ľahká vec. Počúvaj. Niekto chce jesť lacnú husacinu. Hodí po nás skalou, ale skala zasiahne len jednu hus. Táto od bolesti zgagoce, a my ostatní za ňou spravíme taký vresk, ako keby to i nás bolelo. I vybehnú naši gazdovia a nepriateľa odoženú. Udretá hus sa vylieči a nepriateľ si to zapamätá, že keď udre jednu hus, zgágne celý kŕdeľ. Zaveď taký poriadok i ty v tvojom kŕdli, a uvidíš, že je

to najlepší prostriedok volať o pomoc a zahnať nepriateľa.“

Kohút sa poďakoval za radu a išiel učiť svoj kŕdeľ, ako majú všetci kričať, keď je s jedným zle, keď iba jedného bijú.

Bocian a kačka.

Bocian a kačka bývali na močiari. Bocian mal domček na jednom konci močiara a kačka na druhom.

Bocianovi bolo smutno samému žiť, namyslel si ženiť sa.

— Pôjdem, — hovorí — pýtať si kačku.

Šiel na svojich dlhých nohách. Šiel, šiel, prišiel a hovorí:

— Kačka, kačka, poď za mňa!

A kačka mu na to:

— Nie, bocian, nepôjdem; máš príliš krátke šaty, dlhé nohy, lietaš zle, budeš ma zle chovať.

Nemal čo robiť, šiel bocian domov s dlhým nosom.

Prešlo hodne času. Kačka začala rozmýšľať o svojom živote.

„Čo mám sama žiť“, myslí si, „smutno, slova nemám s kým prehovoriť, radšej pôjdem za bociana“.

A bocian si už rozmyslel ženiť sa.

— Nie, kačka, nevezmem si ťa; keď som ťa pýtal, nešla si, a teraz sa prac, kým si celá.

Zaplakala kačka od hanby a šla domov.

Podumal, podumal bocian, a hovorí si v duchu:

„Ech, sprosták som ja, sprosták, — nevzal som si kačku: zle je samému žiť, pôjdem už, vezmem si ju.“

Príde ku kačke a hovorí:

— Vieš čo, kačka, rozmyslel som si: poď za mňa.

A kačka sa hnevá na bociana a nemôže mu odpustiť urážku a hovorí:

— Prac sa mi s očú! Hej, čakaj, kedy pôjdem za teba!

Nemal čo robiť, pobral sa bocian domov.

Kačka si zasa rozmyslela:

„Prečo som mu dala košík? Radšej pôjdem za bociana!“

Prišla ho nahovárať, a bocian zasa nechce.

Tak i chodia po močiari jeden k druhému. Pýta jeden druhého, pýta, a sobrať sa nemôžu.

Príslovia a porekadlá.

Všetko od Boha.

Boh vysoko a vidí ďaleko.

Bez Boha ničoho nemoha.

Kde človek nemáha, tam Boh pomáha.

Komu Boh nedal, kováč mu neukuje.

Šťastie od Boha odvádza, nešťastie k Bohu privádza.

Boh naloží, Boh i odloží.

Kto sa ľudí nebojí, ten sa ani Boha nebojí.

Ak nám Boh nepomôže, nik nám nepomôže.

Naše najmilšie miesto.

Každému človekovi najmilšie je miesto, kde sa narodil. Rodisko svoje nedal by nikto ani za celý svet. Ale rodisko stane sa obyčajne i našim bydliskom. V rodisku svojom bývame, tu chodíme do školy, tu vyrastú z nás dospelí ľudia.

V rodisku strávime svoj detinský vek. V rodnej obci alebo v rodnom meste poznáme skoro každého človeka, každý dom, každú ulicu. I okolie jeho nám

je známe. Poznáme každý strom, každý ker, každý vŕšok, každý potôček. Preto nám tak k srdcu prirástol náš milý rodný kraj, naša rodná dedinka.

Mnohí ľudia odídu zo svojho rodiska do sveta; i z Rokošovej odišlo viac ľudí do Ameriky. Ale po rokoch vrátili sa zasa domov, prišli skoro všetci nazpät, do svojho rodného kraja. A čože ich to privolalo? Túžba za svojim domovom. Táto túžba je v každom človekovi; a čím sú ľudia chudobnejší, tým viac túžia za svojim domovom. Cigáň má len otrhanú kolibu, ale nedal by ju ani za palác.

Avšak tak je to nielen u ľudí, ale i u zvierat. Keď psa zavedú k inému gazdovi, veru sa on vráti ku svojmu starému pánovi. Holuby, čo ako ďaleko by ich zaniesli, priletia ony pekne domov; na novom mieste nemôžu privyknúť. Alebo či sa lastovičky nevrátia každú jar do svojich hniezďat! Veru áno! A každá si najde svoje hniezdo, v ktorom minulý rok bývala. I včely ťažko navykajú v novom včelíne a každá rada by uletela len nazpät do svojho starého.

A len človek by nemal teda milovať svoje rodisko, svoju rodnú zem? Svet je veľmi veľký, ale z celého tohoto sveta náš je len jeden malý kútik: naše rodisko. Nám Slovákom najmilším je naše Slovensko, lebo tu stála naša kolíska, tu rastieme ako deti a kedysi tu i zomreme. Ale drahá nám je i celá československá otčina, lebo do nej patrí i naše Slovensko.

Oj, Slovensko!

Oj, Slovensko! ty vlasť naša,
ty prastarý pomník slávy;
požehnanie nech sa vznáša
na tvoj národ čistomravý.

Oj, Slovensko! mater naša,
my slovenské tvoje deti,
chceme tvoja byť okrasa,
chceme láskou k tebe skvieti.

Oj, Slovensko! ty dedictvo
drahé, po otcoch zdedené:
máš a musíš byť celistvô,
svornosťou v jedno spojené.

Oj, Slovensko! slnko naše,
svieť osvetou a vedami
nám, potomstvu, v každom čase,
prostriedkom škôl — umeniami.

S. Mičátek.

Materčina.

Materčina, materinský hlasu!
ľúbim tvojich milých zvukov znenie;
obdivujem tvoju hrdú krásu,
sladké tvojich šumných slôv vlnenie.
Nech sa k cudzej reči kto chce hlási,
ja krem teba nemám žiadnej spásy:
láska moja k tebe stále rastie,
moja radosť, môjho žitia šťastie!

T. O. M.

Utekajte, zle je!

Uteká zajac poľom a piští z plného hrdla: „Zle je, zle je!“

Pásol sa druhý zajac na medzi, naľakal sa pišťania, vzal nohy na plecia a poď za tým prvým. Bežali už dvaja a kričali: „Utekajte, zle je, utekajte, zle je!“

Videl utekajúcich zajac tretí; tento ani nepočul, že pištia, a predsa sa naľakal. Naplašil i celú svoju rodinu. Bežal už celý kŕdlik zajacov a poťom ozývalo sa: „Utekajte, zle je, utekajte, zle je!“

Na brehu potoka pásol sa kôň. „Čo sa stalo?“ opytuje sa naľakaných zajacov.

„Zle je, utekaj!“ pištia zajaci a skáču do potoka. Kôň, trasúc sa na celom tele, bez rozmýšľania skočil za plávajúcimi.

Na druhom brehu pásol sa somár. On ani nečakal, kým prebrodia potok. Vidiac utekajúcich, utekal tiež, čo mu para stačila. Bol už hodný kŕdeľ zajacov, koní, somárov a iných splašených zvierat, keď na mrkaní, zadychčaní a upotení od bežania, zastali v hustom lese. Keď si trošku vydýchli, opýtal sa kôň toho prvého zajaca, aké to vlastne bolo nebezpečenstvo, čo mu toľko strachu nahnalo a ostatných tiež utekať prinútilo.

Zajac stal si na peň a hovoril:

„Pokojne som chodievával od dávnejšieho času na čerstvú kapustu do gazdovho kapustniska. Dnes

idem do kapusty na obed, zahryznem do jednej hlávky a potom, žujúc, zodvihnem oči. A čo vám nevidím! V kapuste stojí obor. Má miesto klobúka hrniec na hlave, a v rukách dlhé, ostré šable, a ako vietor podul, šable sa pohly a obor zazrel na mňa. A zaiste, nech chytro nevezmem nohy na plecia, bol by ma hádam zožral alebo rozsekal. Môžte mi ďakovať, že ste utekali, lebo by sa bol oddal i do vás."

Ale miesto zaďakovania zahanbený kôň kopol zajaca, že len tak v ňom heglo a povedal: „No ty bojko, si nás ty poriadne ošialil; a vieš čo to bolo ten obor v kapuste? Strašiak to bol, obyčajný strašiak, a my takí blázni, utekáme pred ním, ako pred čertom!"

Na to zahanbili sa i ostatní a pobrali sa nazpät, hromžiac zle-nedobre na zajaca.

Somár kráčal posledný za zvieratmi a takto hútal: „Zajacovi, tomu bojkovi sa nedivím, že sa naľakal strašiaka v kapuste a utekal, ale čudujem sa tým ostatným múdrejším, ktorí ani strašiaka nevideli, a jednako naľakali sa zajačieho pišťania a naplašení utekali. Ba či sú i medzi ľuďmi takí bojkovia a takí hlúpi, čo utekajú pred strašiakom, ktorého ani nevideli?"

Príslovia a porekadlá.

Kde nieto, tam ani Pán Boh nevezme.
Kto sa modlí, tomu sa aj dobre vodí.
Netýkaj sa pŕhľavy, lebo ťa popŕhli.
Prozreteľnosti nikdy nezbýva.
Šťastie je ako mlynské koleso.
Hanbí sa, ako pes bez chvosta.
Jedno za päť; druhé bez jedného za šesť.
Nieto chleba bez dierky.
Za dobrotu čakaj zlotu.

Povídka o mouše.

Byla jedna moucha a ta chodila do školy. Sedala na hoře na tabuli a poslouchala, jak pan učitel učí děti zpívat. Ale jednou si pomyslila, že už sama umí dobře zpívat, a letěla do světa. Přiletěla na louku, tam se pásl osel. Sedla mu na hřbet a zpívala:

Bzí, bzí, bzí,
osle ušatý!

„To je krásná píseň," pravil osel, „děkují ti, žes mě ji naučila. Ja tě zato zase naučím lítat ještě stokrát rychleji, než umíš. Jen si mi sedni na konec ocasu."

Moucha mu sedla na konec ocasu, a osel tak jí uderil o zem, že sotva zůstala na živu. Sotva dolezla k potoku. V potoce plavaly ryby, a moucha hned jim počala zpívati:

Bzí, bzí, bzí,
ryby nemluví.

Jeden pstruh uhodil ocasem a vystřikl tolik vody, že se moucha div neutopila. Mrzelo ji, že jí nikdo nechce býti vděčen za její zpěv, a když oschla, letěla dál. K večeru potkala kachnu a hned jí počala zpívat:

Bzí, bzí, bzí,
kachny šmatlají.

„Krásná píseň", praví kachna, škoda, že trochu nedoslýchám."

Moucha hned ochotně přilétla až pred ní na zem a zas kachnu poučovala:

V tom klaps! Kachna polkla učenou mouchu.

Sluníčko.

Já, děvečka malá,
jak jsem ráno vstala,
hned jsem to sluníčko
smát se uhlídala.

A kdyby se smálo
stokrát do pokoje,
tak se neusměje,
jak matička moje.

Josef Václav Sládek.

Ve stodole.

1.

Dve kuřičky mlátí,
a kapounek veje.
Kohout chodí po stodole,
pořád se jim smeje.

2.

Šel kocourek do stodůlky
čočovičku mlátit,
cepy se mu potrhaly,
musil se k nám vrátit.

Národní.

Hádajte, čo je to!

1. Celý dom vyhorí a predsa sa nesrúti.

2. Dvanásť bratov ustavične ide, a ešte nikoho nedohonili; ustavične bijú, a ešte nikoho neubili.

3. Ktorý remeselník nevezme viac do ruky svoju robotu, keď mu z ruky vypadne?

4. Kto žije z mŕtvych?

5. Starý som million rokov,
nekročil som desať krokov,
krútim sa jak starý blázon,
spravím ľudom osoh razom;
hádaj kto som, hádaj skoro,
lebo mňa vždy ťahá kolo.

Žiaci na Rokoši.

„Popoludní bude vychádzka na Rokoš,“ oznámil pán učiteľ žiakom, keď sa pred obedom sberali domov zo školy. Žiaci ani sa dobre nenajedli, už boli všetci v škole, hotoví na výlet.

Na Rokoši vylúčil pán učiteľ žiakov treťoročných, zaviedol ich na osobitné najvyššie miesto a začal im rozprávať: „Pod nami je obec Rokošová; okolo nej s prava, ľava rozkladajú sa role rokošovských gazdov. Ako vidíte, gazdovia nesejú a nesadia len tak nahodile, ako im na um síde. Tamto hľa, na

pravo sú samé strniská, posiato bolo na nich žito čiže raž. Role tieto volajú Rokošovania i Dielami. Od strnísk trocha ďalej v bok žltnú sa na hodnom kuse zemiaky; tieto záhony zas nazvali Roztočkami. Na dolnom konci týchto začínajú sa samé lúky, takzvané Žabníky. Horná časť Žabníkov volá sa Mokraďami; zaiste preto, že lúky tieto bývajú vlhké. Na lúkach dorábajú gazdovia mnoho sena·"

„Za lúkami zas hodne na ľavo sú samé trojčiská. No, kto by vedel povedať, ako ich inakšie volajú?" opýtal sa pán učiteľ. „Málinčie," zavolá hrdo Cyrill Petráňovie, ktorý už bol tam s otcom niekoľko ráz. „Pod trojčiskami blízko Rokošovej je zem veľmi dobrá, sem sadia zas gazdinie samú kapustu; a volajú to kapustnými zahradami, pozrite, všetka je ešte na koreni." „Ale ju už skoro začnú sekať", ohlási sa Žofka Široňovie. „Áno, nech len dobré mrazy padnú na ňu, veru ju vysekajú a potlačia do sudov", poznamená pán učiteľ na reči Žofkine.

„Vidíte teda, že i na roľách zachováva sa istý poriadok; tak sejú a sadia múdri gazdovia. Ešte i konope a ľan sejú osobitne a zeme tieto volajú konopiskami. Všetky role, lány, záhony a lúky, tojest všetko, čo okolo nás vidíme, tvorí *chotár* obce Rokošovej. Každá obec, každé mesto má svoj chotár. Tamto pod hájom, či zbadáte, ťahá sa priekom rolí· husté krovie; — tam hľa, končí sa chotár Rokošovej a začína sa chotár obce Mančovej. Za týmto zas nasleduje chotár mesta Lipovníka. Niektorá obec má v chotári svojom i lesy a hory. Čím väčší je chotár tej ktorej obce, tým zámožnejší sú jej obyvatelia. Chotár Rokošovej je stredný. Skoro každý gazda má toľko poľa, že sa z neho vyživí."

Takto vysvetľoval pán učiteľ žiakom na Rokoši a všetci ho pozorne počúvali.

Usilovné gazdinky.

Bolo pekné jasenné odpoludnie. Kto išiel hore Rokošovou, počul zo všetkých strán ozývať sa akési klopkanie, — ani keby nejakou drevenou sekačkou sekali na tablicu.

Čože to bolo? Usilovné gazdinky trepaly konope na trlici. Ako keď nezbedné deti chytia a vytrepú, tak z chuti trepaly i konope. Už hodne dávno ich vytrhaly, vymočily v močile, usušily na slnku a teraz ich trepú. Ale čudné: trlica ani keby konope prečarovala, — z dlhých suchých konopí ostanú tenké vlákna.

Vlákna tieto potom česalom češú. Po česaní ostanú vlákna ešte tenšie a jemnejšie. Čo z nich vyčesaly, volá sa zrebe. Zrebe neodhodia, ale zúžitkujú tiež.

Čisté, tenučké vlákna navíjajú na praslicu a napradú z nich nití. Niektorá gazdiná vie veľmi obratne priasť. Vreteno jej len tak funí v ruke. Aby sa dalo lepšie vrtiť, niekedy zastrknú naň aj olovenú kotúľku. Keď je vreteno plné, gazdiná vezme druhé a napradie aj na to. Keď už všetko popriadla, niti sosnuje s vretien pomocou kolovrátka na motovidlo, viaže do pásiem a pásma do pradien. Pradená potom začne tkať.

Tkajú obyčajne v zime. V Rokošovej skoro v každom dome tkajú. Dobrá gazdiná rada tká a natká plátna pre celú domácnosť. Domášne plátno je lepšie a trvácejšie, ako kúpne. Kúpne plátno tkajú tkáči po tkalcovňách a iných veľkých továrňach. Tu vedia utkať i také jemné plátno ako hodváb.

Plátno je veľmi potrebné. Robia z neho košele, plachty, obrusy, servíty a mnohé iné veci. Chudobní ľudia aj odev si šijú z plátna. Keď nebolo ešte továreň, ľudia poznali len domášne plátno.

V Rokošovej sejú mnoho konopí a ľanu. Ľanové plátno je jemnejšie, ako konopné. Konope sú dvojaké: kvetné a poskonné.

Najprv vytrhajú kvetné a potom poskonné. Tieto posledné prv ako by namočili, vymlátia. Ľany sejú obyčajne v máji okolo Žofie. A tak hľa i plátno rastie na poli.

Jaseň.

Padá z dreva lísťa po strmine,
roznesie ho víchor po doline,
ale, hoj, šuhaju,
vo slovenskom kraju
rod nezhynie!

Boly časy, boly dávno, dávno!
už meno Slováka bolo slávno:
v bitkách aj v tábore,
v Rákoši pri dvore,
meno vážno.

Snilo sa mi, snilo o otčine,
už nám bude dobre v domovine;
keď si ruky dáme,
vernosť zachováme
ku rodine.

Zakuká kukučka v jarnom čase,
rozvijú sa háje v novej kráse:
Slovensko ožije,
veniec si uvije
Slávy zase!

Samuel Tomášik.

Doma najlepšie.

Predsa je len dobre tým lastovičkám! Žijú si vo večnom lete, nevedia, čo je zima, nevidely ešte snehu ani ľadu.

Keď už chladnejšie počína viať, odoberú sa od svojich hniezďat, shromaždia sa a potom pustia sa na krýdla a letia rýchlo ani blesk. A kamže letia? Za letom! Do tých krajín, kde je večné leto, kde sa rodia figy, pomaranče, citróny, svätojanský chlieb.

Oj, ako to tam krásne musí byť! Slnko hreje cez celý rok skoro rovnako. Stromy sú vždy zelené, stále je teplo, ako u nás o Jáne, ba ešte teplejšie. V krajinách týchto zimu ľudia nepoznajú. V izbách nemajú ani pece; a načo, keď im netreba kúriť! Zahrady vždy bývajú zelené, kvety neprestanú v nich kvitnúť. Po stromoch zrejú žlté pomaranče, sladké figy a chutný, dobrý svätojanský chlieb.

Ale keď ovocie toto dozrie, neopadá lístie stromov, ako u nás, — lež stromy znovu začnú kvitnúť, aby z kvetu narástlo zas i nové ovocie. A takto rodia sa tam figy, pomaranče, citróny dva i tri razy do roka. Avšak i poľná úroda je tam dvoj- ba i trojnásobná. Takéto sú tie kraje, kde je večné leto. Ľudia môžu tam veru blažene žiť.

„Ach, ako dobre by bolo ta ísť, aspoň raz by som sa najedol fíg!" zavzdychol si Peter, keď počul rozprávať o týchto sladkých veciach. To sa vie, veď ktože by nerád figy alebo pomaranče! My tu musíme kupovať si ich, kdežto tam rastú ony i divo po lesoch.

Lenže krajiny večného leta sú od nás veľmi-veľmi ďaleko. My nemáme krýdla ako lastovičky, aby sme ta zaleteli. Museli by sme si sadnúť na železnicu a dlho cestovať, kým by sme sa ta dostali. Železnica však nevezme nás za darmo, cestovanie

stojí mnoho peňazí. A my sme deti chudobné, ostaneme teda radšej doma.

Ale my i doma sa dobre cítime. Fíg a pomarančov síce nemáme, lenže za takýmito lakotami ani nepachtíme. My máme jablká, hrušky, slivky a iné chutné ovocie. A potom: i lastovičky sa vrátia z tých teplých krajín! Hľa, i ony najradšej bývajú tam, kde sa uliahly. A tak i nám najmilší je náš rodný kraj.

Hovoria, že všade dobre, ale doma najlepšie.

Naše krásy.

Okolo vody rady sa deti bavievajú. Cez Rokošovú tečie potok Mlynica; táto neďaleko mesta Lipovníka vlieva sa do Váhu. V Mlynici a Váhu v lete sa chlapci kúpavajú, chytajú ryby, ba i raky.

Váh, to je už rieka. Voda Váhu je taká veľká, že unesie člnky, hajovce, ale i plte. Na pltách vozia pltníci drevo. Chodievajú až do Komárna, ba i ďalej. I pieseň hovorí o pltníkoch:

Po tom našom Váhu
bystré plte letia,
po pltiach veslatých
smelí chlapci sedia.

Váh pri meste Komárne vteká do Dunaja. Ale Dunaj ide ešte ďalej a po dlhom putovaní vleje sa do mora.

More je najväčšia stojacá voda. Kto cestuje do Ameriky, musí ísť po mori. Do Ameriky idú ľudia i 10—12 dní a za tento čas nevidia len vodu a nebo, — také veľké je more. Po mori plavia sa mohutné parné lode. Všetky vody suchej zeme vtekajú do mora. Na našej zemi je viac vody, ako suchej zeme.

Menšie stojacé vody voláme jazerami, čiže plesami. Niektoré jazerá sú veľmi hlboké. Ľudia po ja-

zerách sa člnkujú. U nás na Slovensku krásné jazerá máme vo Vysokých Tatrách. Tatry sú velehory v stolici liptovskej a spišskej; Slováci bývajú pod nimi od nepamäti. V zapadlých roklinách Tatier sneh neroztopí sa ani v lete a z tohto večitého snehu živia sa tatranské plesá; plesá tieto volajú i morskými okami.

Z tatranských plies najväčšie a najkrajšie je Štrbské pleso. Také je ono krásné, že z ďalekých krajín chodia ho ľudia obdivovať. Keď narastieme, pôjdeme ho pozrieť aj my.

Na Slovensku našom najdeme toľko krás, ako málokde na svete. Buďme preto hrdí na tieto naše krásy a milujme svoju drahú rodnú zem slovenskú.

Krásna vlasť.

Krásna je vlasť moja,
krajšej pod nebom niet,
nedal by som ju ja
za ten široký svet.
Tu som sa narodil
a tu aj zomrieť chcem,
vlasť svoju na veky
ľúbiť, chrániť budem!

Nech si kto chce chváli,
svoje tmavé háje,
svoje lúky, role,
svoje žírne kraje:
nad všetky vlasť moja
dobrotou vyniká,
krásna je, milá je, —
bude aj veliká!

F. O. M.

Husi.

Žil jeden starec so starenou. Mali jedno dievčatko a jedného chlapčeka. Raz vydali sa na cestu do mesta, i prikázali dievčatku: „Ideme do mesta; donesieme ti žemličku a šatôčku, ale buď dobrá, opatruj bratríčka a nechoď zo dvora.“ Starí odišli. Dievčatko posadilo bratríčka na trávnik pod oblokom a ono bežalo na ulicu hrať sa. Ale letely tadiaľ husi, uchytily chlapčeka a odniesly ho na krýdlach.

Dievčatko pribehlo, díva sa: kde sa podel bratríček, — ale ho už nebolo. Chodila sem a tam, lež chlapčeka nenašla. Vybehla do šíreho poľa; v diaľke vznášal sa kŕdeľ husí a zmizol za lesom. „Veru, veru, husi odniesly bratríčka!“ pomyslela si a chcela husi dohoniť.

Dievčatko bežalo, bežalo, — odrazu vidí malú pec. „Piecka, piecka, povedz mi, kam husi letely?“ „Ak zješ môj žitný koláč, poviem ti.“

A dievčatko povie: „U môjho tatíčka ani pšeničných nejeme!“ a bežalo ďalej.

Beží dievčatko ďalej — a vidí stáť jabloň. „Jabloň, jabloň, kadiaľ letely husi?“

„Ak zješ moje plané jabĺčka, poviem ti.“

„U môjho tatíčka v zahrade nejem také“, povedalo dievčatko a utekalo ďalej.

Beží dievča — a vidí tiecť jeden mliečný potok. „Mliečný potôček, povedzže mi, kadiaľ letely husi!“

„Ak ma vypiješ, poviem ti!“

„U môjho tatíčka ani smotánku nepijeme!“ a zas len bežalo ďalej.

Dlho, dlho bežalo dievča, až príde jej na proti jež. Dievčatko chcelo ho chytiť, ale pichlo sa o jeho ihlice; i opýta sa ježa: „Ježko, ježko, kadiaľ letely husy?“ A ježko ukázal jej cestu.

Beží dievčatko po tejto ceste — a vidí, ako stojí jedna chalupa na kuracej nôžke a krúti sa.

V chalupe sedí baba Strigoňa a pri nej na lavičke i bratríček a baví sa pri obloku so zlatými jablkami. Dievčatko skrylo sa pod oblok a v jednom okamžení uchytilo bratríčka a bežalo s ním domov. Ale zbadala to baba Strigoňa, i pustila husi, aby chytily dievčatko.

Bežalo dievčatko, ako len vedelo a husi za ňou. Kam sa má podieť? Pribehlo k mliečnemu potoku a povie mu: „Mliečny potôček, skry ma!“

„Ak vypiješ moje mliečko?“

„Vypilo dievčatko mliečko a potok skryl ho pod svoje brehy, — a husi letely ďalej.

Vybehlo dievčatko zpod breha a bežalo domov, ale videly ho husi a pustily sa za ním. Čo má robiť, úbohé? Pribehlo k jabloni a rečie jej: „Jabloňka, skry ma!“

„Ak poješ moje plané jablčka, skryjem ťa.“

Čo malo dievčatko robiť, pojedlo plané jablčka. Jabloňka zakryla ho vetvami a husi letely ďalej.

O chvíľu vyšlo zpod jablone a utekalo domov. Ale ako utekalo, zbadaly ho zase husi a hybaj za ním!

Už — už mu boly nad hlavou, keď na šťastie dobehlo k piecke. „Piecka, piecka, schovaj ma!“

„Ak zješ môj žitný koláč?“

Dievčatko zjedlo pieckin žitný koláč a vošlo do peci; husi ho nezbadaly a letely ďalej.

Po malom čase vyšlo dievčatko z piecky a začalo bežať, ako len vládalo. Ale husi boly na stráži a keď ho zbadaly, daly sa hneď za ním. Čochvíľa ho dobehly, začaly biť krýdlami a dubať, chcejúc mu takto vziať bratríčka. Ale dom ich bol už blízko. Dievčatko chytro vbehlo do dvora, zo dvora do izby, zamklo dvere a zavrelo okná. Husi lietaly ponad dom, ale keď videly, že dnu vojsť nemôžu, vrátily sa k babe Strygone.

Rodičia prišli domov a našli chlapčeka živého a zdravého; dievčatko dostalo žemličku a šatôčku.

Viacej dní, ako klobás.

Kto gazduje, ten má. A ľahko si je žiť z hotového. Preto zle robí, kto nesporí a žije len zo dňa na deň. Zlý je to gazda, ktorý sa na zadné kolesá neobzerá. Viacej dní, ako klobás, hovorí príslovie.

Leto nebude vždy trvať. Nebude ani zelených lúk, a kvieťa tiež odkvitne a zvädne. A vedia to veľmi dobre i včely. Pozrite len, aké sú usilovné cez leto! Medu chcú s nasbierať i na zimu, — ale i pre svojho gazdu, za to, že im postavil pekný včelín. Tak sa mu odplatia, také sú mu vďačné.

A vevericu poznáte? Akoby nie! I nedávno naháňaly ju deti v lese. Nazdaly sa, že ju chytia a domov donesú. Lenže bola ona šikovnejšia a ušla im. Tak rezko a rýchle skákala so stroma na strom, že ani nestačili za ňou pozerať — a odrazu zkapala. Vidíte, i veverica vie, že veru ani tie chutné lieskovce nebudú vždy na ňu čakať. Dozrú a opadajú, alebo prídu deti a oberú ich. Naoberá si ich teda zavčasu a nasnáša do hniezda na zimu.

Alebo pozrite len myši na poli! Komu lepšie, ako im! V lete môžu si preberať, maškrtiť, v čom len chcú. A keby ste v zime pozreli ich komory pod zemou, našli by ste v nich plno zrna. V jaseni nakradli to od gazdu, aby na zimu nemusely hladovať. Také sú ony obozretné!

Ale viem, že počuli ste i bájku o mravcovi a svrčkovi. Akože to bolo? Prišiel v zime svrček celý vyhladovaný a pýtal si od mravca niečo pod zuby; vedel, že on má, lebo ho videl v lete ako si odkladá na zimu. I mravci pamätajú teda na mrcha časy. A keď im mravenisko zaduje snehom, ani vtedy nezahynú a ujedajú si z hotového. Lenže usilovný mravec vyhnal darebáka svrčka.

Všetky tieto zvieratá a živočíchy sú veľmi múdre. Ani keby im niekto povedal, aby sporily. Keď majú všetkého zbytkom, odložia si i na zimu; i ony vedia, že viac dní, ako klobás.

Či by sa mnohí ľudia nemali od nich učiť?

Domáci tkáč.

Jest jeden tkáč, nemá pradze ani krosán a predsa tká. Pozná ho každý, v každom dome ho majú. Netká on síce plátno na košele, ani hodváb na šaty, ale — pavučiny. No, teraz už azda uhádnete, čo je to za tkáč!

Pavúk je veľký majster, to musíme uznať. Pozriteže len na pavučinu, z akých tenučkých vlákien je ona utkatá. Ani človek nevedel by ich pospájať, tak pekne a pravidelne, ako to vie pavúk. A odkiaľ že berie tieto jemné vlákna? On sám si ich nasnuje a napradie. Pravdaže, ľahko pavúkovi priasť, keď má osem nôh!

Pavučín natká všade, kde sa mu len páči. Ale najradšej pletie ich po kútoch a ponad obloky. A vie prečo to robí, má rozum. Okolo oblokov lieta totiž najviac múch — a najviac sa ich pochytá i do pavučín. Lebo nepletie pavúk pavučiny len tak na parádu! Do pavučín chytá on muchy, ako rybár ryby do siete. Všetečné muchy posadajú i na pavučinu, mysliac, že im je všetko slobodno. Lenže tento raz veľmi sa sklamaly. Prv, než by sa z pavučiny vymotaly, priletí z úkrytu svojho pavúk, vrhne sa na muchy a vyssaje im krv. Takto sa živia pavúci.

Pavúk nikomu v dome neublíži, ani nijakej škody neurobí. Ba tým, že kantrí muchy, je nám len na osoh. Na pavúka hnevá sa len gazdiná, že jej po stenách nasnuje pavučín; a preto ho i pre-

nasleduje. Deti boja sa pavúkov a hovoria, že kto pavúka zabije, tomu vraj niekto zomre. Ale to je nie pravda. Pavúk nerozhoduje nad životom a smrťou človeka.

Niekde pavučiny prikladajú i na rany, aby sa prv zahojily. Lenže veľmi zle robí, kto to robí. Na pavučiny nasedá obyčajne mnoho všelijakej špiny a takáto pavučina je hotová otrava na ranu.

Pavúci sú rozliční. Jest i taký, čo majú kríž na chrbte; voláme ich krížovými pavúkmi. Pod horúcim podnebím, žijú pavúci i veľmi veľkí a jedovatí.

Na Šípe.

Hneď popoludní vyviedol včera pán učiteľ žiakov zas na iný vrch, na Šíp. Šíp bol voľačo vyšší ako Rokoš, na temeni mal malú poľanu, tu usadily sa deti, pán učiteľ stal si medzi nich a hovoril:

„Keď sme boli minule na Rokoši, videli sme skoro celý náš chotár. Ale teraz sme ešte vyššie a vidíme ešte viac. Nazrieť môžeme i do chotára Mančovej, celkom dobre vidíme obce: Javorník, Orešany, Lehotu, Trojčany, Rakovicu a tiež i mesto Lipovník. Okolo nás máme všetky pahorky, vŕšky a vrchy, všetky dolinky, potoky a potôčky ako na dlani.“

„Vôbec, čo leží nižšie ako sme my, vidíme to všetko pod nami. Kam teda zrak náš dovidí, ten kruh navôkol voláme naším *obzorom*. Obzor náš tu so Šípa končí sa na okolitých ďalekých vrchách, lebo za tieto už nevidíme.“

Po tomto deti povstávaly s pažiti, rozhľadely sa navôkol po poliach, lúkach, po neznámych dedinách a obciach, zaujímalo ich to veľmi, lebo takto vysoko ešte neboly. Keď si všetko dobre poobzeraly, po-

brali sa s pánom učiteľom s poľany dolu svahom. Po dobrej chvíli pristavil ich pán učiteľ zasa. „Nože sa teraz odtiaľto poobzerajte, či ešte všetko vidíte?“ opýta sa ich pán učiteľ. „Nie!“ ozvú sa všetci razom, „už nevidíme len Mančovú, Javorník a Orešany“, doloží Michal Mandíkovie. A pravdu mal; všetky ostatné dediny akoby sa boly pokryly, nebolo ich už vidieť. Žiaci stáli ako sklamaní.

„No a teraz sa vás ešte niečo opýtam“, rečie pán učiteľ. „Ktorý z vás by mi vedel ukázať, kde vychodí slnko?“ „Tamto!“ ukazujú niektorí pravou

rukou. „Dobre; a kde zapadá?“ „Tamto!“ ukážu tiež tí istí. „Uhádli ste. Slnko na jednej strane vychodí a na druhej zapadá. Preto tú stranu, kde vychodí, voláme *východom*, a tú kde zapadá, *západom*. A keď si teraz tak staneme, že s pravej ruky nám padne východ a s ľavej západ, — pred nami budeme mať *sever* a za nami *juh*. Máme teda štyri strany sveta: východ, západ, sever, juh.“ Žiaci si to zopakovali a dobre zapamätali. „Nuž a ktože by uhádol teraz už, v ktorú stranu ideme my so Šípu?“ opýta sa pán učiteľ. „V južnú!“ odvetili žiaci. A skutočne uhádli.

Keď už boli dolu a zastali na upätí Šípa, žiaci odrazu zbadali, že vidia už len svoju dedinu Rokošovú; všetko ostatné zmizlo im zpred očú. Pán učiteľ tu obrátil sa ku žiakom a riekol: „Čím nižšie stojíme, tým menej vidíme, tým je obzor náš menší; a naopak: čím vyššie vyjdeme, tým lepšie sa rozšíri i náš obzor.“

Čudná ihla.

„Nikdy sa mi to ešte nestalo, čo včera“, rozprával Martin Čajka. „Bol som v hore na Borovej pozrieť drevo a poblúdil som. Už som sa nazdal, že sa ani domov nedostanem, tak som sa zamotal do húštiny, a nedajbože cesty najsť.“

Hora Borová bola ďaleko za Rokošom, z tejto sa okurovali Rokošovania. Stane sa často, že ľudia zablúdia ako Martin Čajka. Prihodí sa to najmä v hore, kde nevidieť len stromy a stromy. Ťažko je takto natrafiť na pravú cestu! Ale ľahko si môžeme poradiť i tu. Kto pozná štyri strany sveta, snadno sa môže vynajsť. Veď áno, ale ako ustálime štyri strany sveta v hore? I na to jest spôsob.

Stromy, a najmä svrčiny, jedle, borovice bývajú obyčajne od severnej strany zamochnatené, — kdežto od juhu majú kôru hladkú a čistú. Podľa tohoto teda môžeme určiť, kde je sever a kde juh. A keď vieme, v ktorú stranu sme sem išli, zbadáme sa hneď, že kam máme ísť.

Už ťažšie je vyznať sa na pr. na mori, kde nevidíme len vodu a nebo. A niet ani stromov, ako v hore. Lenže zkúsení námorníci nepoblúdia ani tu. Lode svoje tak dobre vedia viesť, ani čo by išli po železničných koľajniciach.

Na mori cestujú podľa takzv. magnetickej ihly, čiže kompasu. Táto ihla má tú zvláštnosť, že jeden

jej koniec ukazuje stále na sever a druhý na juh. A čoby sme ju na ktorúkoľvek stranu skrútili, ona sa zavše obráti len týmto severo-južným smerom. Je to ozaj čudná ihla. Kompas je na dobrej pomoci každému, kto cestuje neznámym krajom. Kto má kompas, ten zaiste nepoblúdi.

Lenže necestujeme vždy na sever, juh, východ alebo západ. Niekedy treba nám ísť smerom, ležiacim medzi týmito štyrma stranami sveta. Obec Orešany leží od Rokošovej medzi severom a východom, totiž na *severo-východ* a mesto Lipovník medzi juhom a západom, totiž na *juho-západ*. A tak máme i štyri vedľajšie strany sveta a to: severo-východ, severo-západ, juho-východ a juho-západ. Dážď do Rokošovej chodieva od juho-západu, a vtedy sa obyčajne i dlhé pŕšky. A keď zas od severo-východu duje, to znamená, že nastane suché počasie.

Gazdovi na protiveň . . .

Božena pomáhala matke zemiaky kopať. Už sa mrkalo, keď sa vracaly s poľa. V jaseni je krátky deň, o veľa kratší než v lete.

„Jaj!“ zjačala odrazu Božena, ako prechádzaly cez jedno strnisko a v tom chytila sa už i sukne matkinej. „Ale čože sa ľakáš, bola to len jedna myš“, povie jej matka. Sotva však trochu podišly, keď tu prebehne ich zas druhá, ba i tretia. „Toho roku je akosi mnoho myší‘„ povie matka. „A to je veru zle, lebo narobia moc škody na poli. Gazda sa tomu zaiste neteši. Čosi on ťažko-horko nagazduje, to myši rozgazdujú. Keď zbožie dlhšie leží v snopoch, pozubrujú ho a veľa zrna odnesú do svojich podzemných skrýš. A v zime zas uškodia aj oziminám“, hovorila matka Božene.

A pravdu mala. Myši sú len gazdovi na protiveň. Preto, že sú malé, vopchajú sa všade, stále hlodajú a všetko pohryzú. Svojími ostrými pazúrami vedia veľmi obratne ryť a keď ich je moc, rozryjú i celú roľu. Množia sa veľmi chytro. A sotvaže prestali ssať, mladé mýšatá už letia do škody. V dome najradšej zdržujú sa po komorách. Dobre ony vedia prečo. V komore bývajú tie najlepšie veci: slanina, klobásy, šunky, maslo, chlieb atď. A to sú lahôdky i pre myši. Lenže často pohryzú aj odev a obuv, a narobia veľa škody ľudom. Cez deň sa málokedy ukazujú; vychádzajú zväčša len večer a v noci, keď domáci spia a nemajú sa čoho obávať. Vtedy sú ony páni v dome.

Majú znamenitý čuch, čo je od mäsa, zavoňajú to už zďaleka. Lenže práve pre toto neraz i zle pochodia. Gazdiná nahotuje im upraženej slaninky — ale do pasce. Takto sa myši chytia, čo znamená ich smrť. Avšak dobre im; nezaslúžia, aby ich ľudia chránili, keď sú také škodlivé zvieratá. Dievčatá boja sa myší, — ale ešte viac boja sa myši dievčat.

Verklikári nosia biele myši. Pôverčiví ľudia dajú si vyťahovať od nich lístky. Nazdajú sa, že čo je na lístku napísané, že sa im aj splní. Lenže osud ľudský nikto nevie, a tým menej biele myši.

Zimovisko zvierat.

Ide býk z dediny, v ústrety mu kráča baran.
— Kde ideš, baran? — spytuje sa býk.
— Chcem sa ukryť pred zimou, — hovorí baran.
— Poďme spolu!
— Poďme.
Idú spolu; stretli sa so sviňou.
— Kam ideš, sviňa?

— Chcem sa ukryť pred zimou, — odpovedá sviňa.

— Poď s nami!

Išli ďalej.

Stretli hus.

— Kde ideš, hus?

— Chcem sa ukryť pred zimou, — odpovedá hus.

— Poď s nami!

Idú ďalej.

Stretli kohúta.

— Kde ideš, kohút?

— Chcem sa ukryť pred zimou, — odpovedá kohút.

— Poď s nami!

Idú cestou a shovárajú sa:

— Chladné časy nastávajú, bratia-súdruhovia, zima prichádza. Kde hľadať teplo?

Býk hovorí:

— Treba si domček vystaviť, lebo zamrzneme.

Baran hovorí:

— Ja mám teplú bundu, — hľaďte, aká vlna! Ja i tak prezimujem. A ja, — hovorí sviňa, — čo aké mrazy, ja sa nebojím: zaryjem sa do zeme, i bez domčeka prezimujem.

Hus hovorí:

— A ja si sadnem na jedličku, jedno krýdlo si postelem, druhým sa prykrijem: mne nijaká zima neuškodí.

Ani mne! — hovorí kohút.

Vidí býk — zle je: musí sa sám starať.

No, — hovorí, — vy ako chcete, ja si sám domček vystavím.

Vystavil si tedy býk domček a býva si v ňom.

Prišla zima, veľké mrazy. Prišiel baran k býkovi:

— Pusť ma, bratku, sa zohriať.

— Nie, baran, ty máš teplú bundu, ty i tak prezimuješ.

— Ak ma nepustíš, rozbehnem sa, vyrazím ti brvno z domčeka, bude ti zima.

Dumal — dumal býk, čo má robiť. Ak by baran ozaj vyrazil brvno! Radšej ho pustím, lebo potom zamrznem, — a pustil barana. Za baranom prišla sviňa.

Pusť ma, bratku, sa zohriať.

Nie, nepustím; ty sa zaryješ do zeme a tak prezimuješ!

Ak ma nepustíš, všetky stĺpy podryjem rýľom a potom sa rozvalí tvoj domček.

Čo robiť? Musel pustiť i sviňu.

Naostatok prišli hus a kohút.

— Pusť nás, bratku, zohriať sa.

— Nie, nepustím, máte po dve krýdla: jedno si postelete, druhým sa prikryjete a tak prezimujete.

— Nepustíš? — hovorí hus, — tak ti všetek mach vyštípem z tvojich stien: bude ti zima.

— Nepustíš? — kričí kohút, vyjdem navrch a všetku zem ti shrabem s povaly: bude ti zimšie.

Čo mal robiť býk? Pustil k sebe i hus i kohúta.

Začali bývať všetci spolu. Teplo im je, dobre.

Zohrial sa kohút v domčeku a začal vyspevovať. Počula líška, že kohút vyspevuje, zažiadalo sa jej ochutnať kohútika; ale ako ho dostať? Dumala — dumala, a šla k medveďovi a vlkovi.

— No, milí kmotrovia, našla som pre všetkých poživu: pre vás — barana a pre seba kohúta.

Dobre, kmotrička, — hovoria medveď a vlk, — služby tvojej nikdy nezabudneme! Poď, urobíme im koniec a pojeme ich.

Doviedla ich líška k domčeku.

— Kmotre, — hovorí medveďovi, — nože otvor dvere; ja pôjdem popredku.

Otvoril medveď dvere a líška skočila do domčeka. Uvidel ju býk, pritisol k stene rohami a baran jej začal boky drviť tak, že líška vypustila ducha.

— Čože si nemôže tak dlho dať rady s kohútom? — hovorí vlk.

Nože otvor, Maco, ja pôjdem.

— No, choď.

Otvoril medveď dvere a vlk skočil do domčeka. Býk i jeho pritisol rohami k stene a baran mu začal boky drviť s takou silou, že vlk prestal dýchať.

A medveď stojí pri dverách, čaká! Čože si nemôže dať dosiaľ rady s baranom? — myslí si. — Nože, pôjdem ja.

Vošiel macík do domčeka; býk a baran sa chytili doňho, — ledva sa vytrhol.

Tak sa im ani nepodarilo poživiť sa mäskom. A býk so súdruhmi ešte posiaľ nažívajú v domčeku.

Ostaneme sami.

Pomaly všetko pustne okolo nás. Tratí sa teplo slnečné, opadúvajú stromy, vädnú zahrady, chudobnejú role, ale opúšťajú nás už i naši verní priatelia.

Lastovičky, ktoré veselým štebotaním zobúdzaly nás zavčas rána, — odletely preč. Pinky, konôpky, slávici, ichž roztomilým spevom ozýval sa celý les, — zanechali nás tiež. Odišli i rozkošní hvizdoši: drozdi; a veru darmo by sme čakaly i na volanie kukučky, — pobrala sa dávno od nás i ona. Zamlkol les, onemel háj. Títo naši priatelia, keď cítili, že chladne vzduch, povieva studený vietor, sobrali sa a opustili nás. Ako keby boli vedeli, že chce prísť veľká ich nepriateľka zima — a predbehli ju; odišli prv, nežby bola prišla.

Avšak nielen vtáčky zutekaly pred zimou. I mnohé iné živočíchy a zvieratá nechcely ju dočkať. Ne-

počuť už kŕkať z močiara žaby, nevidieť po stráňach vyhrievať sa vrtké jašteričky, nemáme sa čo obávať už ani hadov; ba ako keby ubývalo i dotieravých múch. Pestré motýle ztratily sa zo zahrád. Usilovné včelky tiež nepočuť už bzučať na skosenej lúke.

A po horách zaiste už i starý macko — medveď našiel si dieru, do ktorej utiahne sa na spánok, keď chujavica zaveje grúne. Lebo zimu ani on nemá rád; a radšej si ľahne, ako by sa mal paprať v studenom snehu.

Hej, všetko sa to skrýva pred zimou! Vtáčky, živočíchy, zvieratá utekajú pred ňou, — každý kam môže. Lebo keď sa zima nasrdí, všetkých by vyhubila. A škoda by ich bolo. Škoda veru šveholiacich lastovičiek, spevavých slávikov, drozdov, ba škoda i žiab, jašteričiek, pilných včiel. Len muchy, tie by si mohla zima pobrať; lenže majú ony rozum, popchajú sa do škár, kam ani zima nevojde.

Tieto živočíchy nie sú stvorené pre zimu. Ony zimu nevydržia. Muchy, motýle, žaby, jašterice pomrzly by na prvý silnejší mráz; ba zahynuly by aj lastovičky a iné sťahovavé vtáčky. Preto poberú sa a odletia ďaleko do južných krajín, kde niet zimy. Žaby zas povťahujú sa do starých múrov, alebo sa vryjú do hlienu močiarov; jašterice a hady vlezú hlboko do dier podzemných. Včely zazimuje včelár do kláta. Len macko by azda vydržal zimu, veď má dobrú bundicu, lenže on zas nemal by čo žrať, keď hora zapadne snehom.

Všetky tieto zvieratá a živočíchy odspia zimu vo svojich skrýšach, pohrúžené do zimušného spánku. Tak čakajú na prvý jarný teplý lúč, ktorý ich zobudí. .

Bačova odobierka.

Vejú vetry, vyjú vetry,
oj chladné vetriská!
„S Bohom grúne!“ — na fujare
smutno valach píska.

„Majte sa mi dobre, báne!
i vy lúky kvetné;
vôkol žriediel a potôčkov —
tajšly doby letné!“

Vejú vetry, vyjú vetry
pustými zbojskami,
„Dolu ovce, neviem či už
viac pôjdem za vami!“

Lojko-Tisovský.

Radujte sa, deti slovenské!

Pred 28. októbrom.

Sme pred veľkým sviatkom; je to náš najväčší národný sviatok. Po uliciach zavejú zástavy, ľudia prestanú pracovať, po školách budú slávnosti. Zaplesajú radosťou všetci Slováci a Česi, starí a mladí.

A majú sa čomu radovať a tešiť. Máme zasa národnú slobodu, máme slobodný štát, republiku československú.

Máme slovenské školy, v nich učíme sa slovensky. Máme slovenské knižky, i z tých učíme sa po slovensky. Ba ešte i zaspievať si môžeme slobodne po našsky. Toto predtým nebolo. Deti učily sa v maďarských školách z maďarských knižiek, — a málo sa

naučily; nerozumely, čomu sa učily. Dnes sa všetko zmenilo; slovenskí žiaci môžu byť šťastní, že sa učia vo svojej materinskej reči. Niet milšej reči nad materinskú.

Slovákov za dávnych čias podmanili Maďari. Od toho času žili Slováci v poddanstve. Ale po svetovej vojne Slováci vyhlásili, že chcú byť samostatnými a vyslobodili sa z poddanstva maďarského. To isté urobili aj Česi a odtrhli sa od Rakúska. Slováci a Česi ako vlastní dobrí bratia sa potom spojili v jeden spoločný štát. Od toho času žijú spolu Slováci a Česi v republike československej.

Za túto našu slobodu bojovali i slovenskí a českí vojaci. Bojovali ako legionári proti našim nepriateľom. Vo vojne pohynuli veľmi mnohí; ich mladá krv vytiekla na bojišti. Slovenské matky ztratily svojich synov a deti svojich dobrých otcov. Ale nepriateľ bol porazený — a my ostali sme slobodnými.

I náš tatíček Masaryk veľmi mnoho pracoval za naše oslobodenie. Hoci bol starý, neľutoval cesty ani namáhania, len aby nám pomôhol z poddanstva. Milujme ho a uctime ako svojho osloboditeľa.

Deň 28. októbra nech je každému žiakovi pamätným a radostným.

Pieseň vďaky.

Na 28. októbra.

Mocný Pane sveta
  Hospodine na nebi!
Teba duša moja
  Oslavuje, velebí,
Že si náš slovenský
  Národ po tú chvíľu
Udržal a dals' mu
  Slobodienku milú.

Tys' od smrti našu
  Prekrásnu reč zachoval,
Našej slovenčine
  Ty si život daroval:
Ach, veď ona bola
  Na smrť odsúdená
Tebou je, len Tebou
  K životu vzbudená!

Preto Teba, Bože!
  Slováci oslavujú,
Len v Tvojom sa mene
  Tej slobode radujú:
Ty i diaľ náš národ
  Slovenský ochraňuj
A všetkého zlého
  Láskave ho varuj!

Michal Kiss.

Slovák som!

Slovák som, Slovák som!
  bo keď ma Boh stvoril:
„Buď verným Slovákom"
  tak ku mne hovoril.

Dokiaľ vo mne duša
na tom svete žije,
dotiaľ moje srdce
za môj národ bije.

Kiežby mojim srdcom
bol tento svet celý,
by v ňom každý Slovák
mal byť láskou vrelý.

Ach prečo nenie dosť
náručia mojeho?
bych pritisol k srdcu
Slováka každého!

Fr. V. Sasinek.

Pravda.

More vyschne, hory spadnú,
časnosť strhne hviezd oblohu,
ohne slnca tiež vyhasnú,
ale pravda bude v Bohu.

Obraz ľudský smažú časy,
tôňa tela v hrob sa složí;
ale pravda večnej krásy
zvační v sebe obraz boží!

Život a smrť v jedno splynú,
svet z ničoho v nič sa ztratí,
ctnosti ducha čo vyvinú,
to sa k Bohu svojmu vráti.

Priestor a čas sa rozpadne,
svety koľaj svoju ztratia;
ale pravda svetmi vládne,
pravdu veky nepodvrátia.

Andrej Sládkovič.

Povinnosti občanov.

„Dáva sa na všeobecnú známosť, že na pondelok ráno pôjde sa do Španej ku drevu; každý občan povinný je prísť". takto bubnoval bubeník v sobotu popoludní v Rokošovej. Na bubnovanie vybehli ľudia na ulicu a počúvali, čo sa oznamuje, lebo každý bol zvedavý.

V pondelok ráno chlapi povstávali za včas rána, pobrali sekery a išli do Španej. Sotva slnko vyšlo, už boli v hore. Rokošová má dve obecné hory: Španiu a

Borovú; odtiaľto si berávajú občania drevo na zimu. Drevo je pre celú obec, preto každý musel ísť pomáhať hotovať. Rozkaz je rozkaz, platí pre každého. Pána rychtára musia všetci občania poslúchať, je to ich povinnosťou.

Len v tej obci je poriadok, v ktorej občania zachovávajú rozkazy a nariadenia. Keby každý to robil, čo sa jemu páči, prevrátila by sa celá obec čím hore

rým dolu. Lenže múdri občania vedia, čo je zákon a konajú všetko podľa zákona. Poslušnosť je pekná cnosť.

Ale vieme dobre, že obec má aj výdavky. Treba naprávať cesty, platiť obecného pastiera, hájnika, udržiavať obecné staviská: obecný dom a školu atď. A toto bez peňazí urobiť sa nedá. Preto občania majú aj iné povinnosti, platiť musia i daň. Každý podľa toho, koľko má majetku. Bohatý viac, chudobný menej. Daň ide do obecnej pokladnice, ale i štátu. Z obecných peňazí platia sa potom výdavky obce.

Každý poriadny občan uzná, že daň platiť treba. Z tej dane, čo sa štátu dáva, platia sa úradníci celého štátu, lebo zadarmo ani oni nebudú pracovať. Okrem toho stavajú sa školy, nemocnice, sirotínce, kasárne pre vojakov a mnohé iné potrebné veci. Všetko toto slúži len k dobrému občanov, lebo štát chce sa o každého postarať ako najlepšie.

Keby nebolo škôl, nemali by sme sa kde učiť; keby nestavali sirotínce, siroty bez opatery by zahynuly; bez železníc, nemohli by sme cestovať; a keby nie vojaci, prišiel by nepriateľ a zaujal by nám našu vlasť. Všetko teda čo máme, to nám je potrebné; slúži to k nášmu prospechu a k našej obrane.

Radosť v Rokošovej.

V Rokošovej sú gazdovia natešení. Bol dobrý rok, akého už dávno nebolo. Urodilo sa im všetkého hojne, neúrekom. A veď sa to i zíde Rokošovanom, lebo posledné roky boly mrcha.

Stodoly sú naplnené zbožím. V záčine poukladané je pekne vedľa seba: žito, pšenica a jačmeň. Pojedni však žito už i vymlátili a z múky jedia nový chlieb. Aká je to radosť v dome roľníkovom, keď gazdiná napečie prvý raz chleba z novej úrody! Čerstvý chlieb pára sa ako koláč, a deti nevedia sa ho nasýtiť.

Pokosená je už aj otava. Voňavé seno schované je v humne na vôdre tam pri ľadníku, ďateline, polovine. Krm tento bude pre statok, keď prestane paša. Bez krmu gazdovať sa nedá. Svedomitý gazda dobytku svojmu nedá hladovať. A zvieratá domáce veru mnoho zožerú cez zimu.

Ale napĺňajú sa i pivnice. Gazdiná pobrala zo zahrady zeleninu a poukladala ju do piesku do pivnice. Mrkva, perašín, zeller, vydržia takto aj do jari. Cibuľa a cesnak visí zas v komore vo vencoch. Do jedného kúta pivnice nanosená je burgyňa; bude ona výborným krmom pre kravy.

Pivnice čakajú už len jednu vec: zemiaky. Ale pomaly už i tieto začínajú kopať. Zemiaky posypú do prieprav a v zime slúžia za pokrm tak ľuďom ako i zvieratom. Ktorý gazda nemá pivnice, zemiaky uloží do jamy a zakryje ich slamou, aby nepomrzly. Zemiaky sú veľmi háklivé. Niekde držia v pivnici i kapustu. Kapusta stojí v Rokošovej ešte na koreni, lež čochvíľa i na ňu príde rad.

Ako by sa teda nemali tešiť Rokošovania, keď majú všetkého dosť! Dobrotivý Hospodin otvoril ruku svoju štedrú a obdaril bohato Rokošovanov. Buď mu za to vďaka.

Chvála Božia.

Zlatá rosa keď na tráve,
zora slnce veští nám,
vetrík lístim hýba hrave,
Tvorcu sláviť počínam.

A keď zase rudá zora
slnce vodí do hrobu,
keď ho už už kryje hora,
zbožnosť plní útrobu.

Takto, Bože, dňom i nocou
pred tvojou sa korím mocou,
lebo Ty len pokoj dáš,
Ty v biede vždy prispieť znáš.

Emil Černý.

Najlacnejší liek.

Najpotrebnejšie je, aby v dome, v každom čase bolo nadostač čistého a sviežeho vzduchu.

Vzduch je pre nás najhlavnejší, lebo ho dýchame. Telo ho potrebuje v každom okamihu. Nim sa sýti, živí. Kto prestane dýchať, prestane žiť.

Čo je vzduch teľu, môžete sa ľahko presvedčiť. Zapchajte si ústa a nos, aby ste nemohli dýchať, a uvidíte dokedy vydržíte bez neho. Sotva niekoľko okamihov a máte sa zadusiť. Vyjdite zo zdusenej izby a presvedčíte sa, aký je rozdiel medzi vzduchom von a dnu. Hneď sa rozveselíte, ožijete.

Vzduch je teda najpotrebnejší pokrm a najlacnejší liek.

Vonku jesto dosť čistého vzduchu a preto azda za ním nikto ani nepachtí. Ale keď sa zatvoríme do izby, podýchame vzduch, pokazíme ho vlastným dychom a výparmi a otravujeme mnohými nečistotami. Preto je vždy veľký rozdiel medzi vzduchom vonku a v izbe.

Zdusený, usadlý a pokazený vzduch škodí zdraviu. Nekŕmi ako čo treba a v ňom sa liahnu i rozličné nemoce. Pozrite, ako oblednú deti cez zimu a zoslabnú. A to len preto, že od jaseni žijú v pozatváranej izbe a v pokazenom vzduchu.

Pusťte teda povetrie do izby, ten divotvorný pokrm, toho spoľahlivého lekára. Otvárajte obloky, nech vojde do izby zo všetkých strán. Tento hosť nech vám je zavše vítaným.

Aj v zime sa každý deň otvára a prevetrieva. Najlepšie je keď všetci vyjdú von a gazdiná vyriadi izbu. V nízkej a tesnej izbe a kde je početná rodina, najmä moc detí, sa častejšie vetrí. Najviac treba bedliť na izbu, kde sa spáva.

Lampa, dym z fajky a ohňa, mokré šaty a obuv, drúbež atď. kazia vzduch. Kto chce byť zdravým, takéto dačo nestrpí v izbe a obzvlášte v tej, kde spáva.

V izbe sa nesmie variť, kapusta nechať kysnúť, otruby močiť, vlna čistiť, prať, ani sušiť. Izba, v ktorej sa spáva má byť najčistejšia, najvidnejšia, najpovetrnejšia, lebo v nej strávime najmenej jednu tretinu svojho života.

Príslovia a porekadlá.

V noci každá krava čierna.

Luhára aj na krivom koni dohoníš.

Čím hrniec napáchne, neskoro vypáchne.

To je ostatný pes, ktorý sa dá ponúkať za zajacom.

Každá smrť má svoju príčinu.

Kto je čierny, chce aj iného začierniť.

Kto je nie do jedenia, nie je ani do roboty.

Mnoho čuj a málo hovor.

Prázdny sud hučí a plný mlčí.

Oddiel druhý.

Mrcha časy nastaly.

Dobre je domácim zvieratám, keď sa má o ne kto starať. Ráno, na obed, večer dostanú svoje a žijú si bezstarostne.

Tým horšie je ale zvieratám divým. Ony samy musia si hľadať potravu, aby nezahynuly od hladu. V lete vyživia sa ešte ľahko, ale v zime prikváči ich veľká bieda. S poľa je všetko pobraté, horu zaduje sneh a len ťažko si najdú niečo pod zuby.

Najväčšiu núdzu trie poľný zajac. On bol naučený na čerstvú kapustu, chutnú ďatelinu, — ale dnes niet po týchto lakotách ani stopy. Brodiť sa musí veľkým snehom a ožierať púčky a kôru mladých stromkov. Pravda, narobí takto mnoho škody a má preto i veľa nepriateľov.

Líška, falošnica, tá si už ľahšie spomôže. Keď iné nie, chytí mladého zajáčka a urobí si hostinu. Jej je to všetko jedno; v zime, v lete žije si po pansky.

Mrcha časy nastaly i pre srny a jelene. Paše v hore niet, všetko zavial sneh; ba ešte i ten svieži prameň zamrzol, z ktorého tak rady pijávaly. Dnes ohrýzajú i ony vŕšky zo stromkov, mladú kôru, suché lístia lesné. Veru preberať si veľmi nemôžu.

Vrany a havrany priletely z hory a kvákajú ponad dedinu. Posadajú si na vysoké stromy a tam rozmýšľajú, kam by sa maly ísť prechovať. Rozpášajú sa po cestách, po dvoroch na smetisku, hľadajú kde čo odhodila gazdiná. Na plote zarapoce i straka, aby ju počuli, že je i ona tu.

Malé sýkorčatá netrpezlive slieďa po stromoch, či by nenašly nejakého zamrznutého chrobáčka alebo húsenicu. Lenže tie sa dobre pokryly pred zimou, sýkorky marne kutia za nimi.

Pipišky, strnádky, vrabce skackajú po uliciach, postávajú na ceste, kukajú, pozerajú nejaké odrobinky čo potratili ľudia. A aké sú rady, keď sa im pošťastí niečo zobnúť.

Deti, či pamätáte na tieto vtáčatá? Nezabúdajteže na ne!

Prvý sňah.

Čože sa to dolu berie,
čože je to za páperie,
na doline, na horách —
jaj, veď je to prvý sňah!

Zvískli chlapci od radosti,
budeže to veselosti!
plná ho je ulica —
budeže to sanica!

Sťa na povel v okamihu
odhodili hračku, knihu,
čiapku v hrsti — veselí,
na ulicu leteli.

„Hopsa chlapci, kto je smelec,
v snahu spraviť kotrmelec?"
Myslíte, že váhajú?
Už sa v ňom aj váľajú!

Ale večer tichí všetci,
ku teplej sa šuchli peci
a krotkí tam sedeli,
ani muchy v kyselí.

Ľ. Podjavorinská.

Ľudia v zime.

V zime odpočíva príroda, a odpočívajú i ľudia. Ale nie všetci. Remeselníci, úradníci pracujú i v zime. Lenže máme remeselníkov i takých, ktorí v zime nemôžu pracovať. Murári v zime nemúrajú, a keď murári nemúrajú, nemajú čo robiť ani tesári.

Najviac odpočívajú v zime roľníci. Ale oni v lete i najviac pracovali. Za v čas rána odchádzali do poľa a vrátili sa len večer. Zimného odpočinku si teda i zaslúžili. Život ľudský je múdre zariadený; po práci nasleduje odpočinok a po odpočinku zasa práca.

Roľníci v Rokošovej sú šikovní ľudia. Oni i v zime si najdú robotu. Pletú košíky, koše, košiny, úly pre včely. Iní zas strúhajú lyžice, varešky, habarky; ale vedia urobiť i hrable, ba i prútené metly. Všetko čo narobia, zanesú do mesta Lipovníka a popredajú. Mešťania dobre im to zaplatia, lebo v meste také veci nerobia. Košíky, lyžice, varešky pokupujú gazdinie; košiny a hrable hospodári; úly zas včelári pre včely.

Metly potrebujú v každom dome, preto metál i najviac predajú. Za utŕžené peniaze kúpia si Rokošovania, čo potrebujú. Mnohí už veľmi moc peňazí zarobili.

Niektorí gazdovia zas chodia v zime na furmanku. Vyvážajú drevo z hory. Horu vyrúbu v lete a drevo odvážajú v zime. Drevo najlepšie sa vozí, keď je veľa snehu, vtedy vozia drevo na saňách.

Usilovní ľudia nezaháľajú ani v zime. Kto chce, najde si vždy robotu. Jesť potrebujeme i v zime, a kto chce jesť, musí i pracovať. Na pečené holuby nech nikto nečaká.

Hlúpy Kubo.

Bol jeden otec a mal troch synov. Najmladší volal sa Kubo; ale hoci bol i najmladší, on bol najmocnejší medzi všetkými. Mimo toho bol i veľkým dobrákom, nebol by ublížil ani muche; ešte i s tým srdcom by sa bol podelil. Starší bratia sa mu preto vysmievali a nazývali ho hlúpym Kubom.

Otec ich mal stádo oviec, synovia jeho ich pásli. Prvý deň pásol najstarší brat. Keď bolo poludnie, zavolala matka najmladšieho a povedala mu: „Kubko, zanesieš obed bratovi, čo pasie ovce."

Kubo bol hneď hotový na cestu. Matka mu dala hrniec kaše a on ponáhľal sa s ňou k lesu, kde brat ovečky pásol. Cestou išiel po jednom moste ktorý bol už veľmi starý a dopukaný; také boly na ňom škáry, že sa dala medzi ne i ruka vstrčiť. Keď Kubo videl pukliny, bolo mu mosta ľúto, a aby sa most nesrútil, umienil si, že ho spraví. Položil teda hrniec, nabral z neho kaše a začal ňou pukliny mosta zamazávať.

Keď všetku kašu vymazal, bol rád že most spravil a s prázdnym hrncom vrátil sa domov.

Doma sa divili, že sa tak chytro vrátil; ale Kubo povedal: „Išiel som po moste a videl som, že je most starý, celý dopukaný a samá diera. Nuž či som ho mal tak nechať, aby sa srútil? Vzal som kašu a zalepil ňou diery na moste.

Najstarší brat, ktorý v lese ovce pásol, bol už veľmi hladný a keď sa obedu nemohol dočkať, vyšiel na kopec sa podívať, či Kubko s obedom neprichádza. Ale ako odišiel od oviec, prišiel vlk a odniesol mu najkrajšiu ovcu.

Na druhý deň išiel pásť ovce mladší brat. Na poludnie zasa zavolala matka: „Poď, Kubko, zanesieš obed bratovi!“ a dala mu hrniec hrachu.

Kubo sa ponáhľal s hrncom, a ako šiel, prišiel k rybníku. V rybníku bolo mnoho žiab, ktoré vytŕčaly z vody hlavy a volaly s veľkým škrekotom: „Hrach, hrach, hrach!“

Kubo sa nazdal, že žaby pýtajú od neho hrachu, i nerozmýšľal dlho, ale chytil hrach a vysypal ho žabám — a s prázdnym hrncom pobral sa domov. Keď sa ho doma opýtali, prečo sa tak chytro vrátil, Kubo povedal: „V rybníku kŕkaly žaby od hladu a volaly, aby som im dal hrachu. Nuž či som ich mal hádam nechať, aby zahynuly hladom? Dal som im všetek.

Mladší brat nemohol sa dočkať obedu a pobral sa Kubovi na proti. Ale v lese čakal vlk, a keď chlapec odišiel, uchytil tú najkrajšiu ovečku a odbehol do lesa.

Tretí deň pásol Kubo sám. Bratia nechceli mu ísť s obedom, aby ho potrestali, že ich nechal o hlade. Ale Kubo vzal si doma kus chleba a hladu sa nebál. Keď ovečky pásol, strežal vlk v lese a čakal, že Kubo odíde, aby si mohol zas jednu ovcu uchytiť. Avšak keď vlk videl, že Kubo neodchádza, vybehol z lesa a chcel vziať najlepšiu ovcu. Ovečky sa naľakaly a bľačúc rozbehly sa. Kubo bol síce dobrák, ale takýmto žartom nerozumel; vzal drúk a vlka zabil.

Za vlkom prišla vlčica, lenže Kubo nebol lenivý a začal hnať vlčicu do lesa; takto ju zahnal až ku diere, kde mala vlčica mladé vĺčatá, ktoré si pochutnávaly práve na teľati, čo im vlčica na obed doniesla. Teľaťa bolo ešte hodný kus. Kubo ho vzal a pobral sa za svojimi ovečkami.

Bratia čakali Kuba: ako sa vráti, či bude mať všetky ovce, mysliac si, že mu niektorá odbehla, alebo že mu ju vlk uchytil. Ale sa sklamali.

Kubo prišiel večer s ovečkami veselý. Ovečky mal všetky a doniesol si ešte i kus mäsa. Z mäsa mal dobrú večeru, ale podelil sa s ňou i s bratmi, aby im vynahradil obedy, o ktoré ich pripravil. A od toho času bratia dali mu pokoj, viac sa mu nevysmievali.

Siroty za matkou.

Milo je rybôčke,
   Člupká si po vode,
Spáva si v tišine,
   Hráva sa na brode;
Matke našej milšie,
   Lieta nad svetami,
Spáva v tichom hrobe,
   Hrá sa s hviezdičkami.

Hlboká vodička,
   Vetrík po nej veje,
Slnko dnu neprejde,
   Rybku nezohreje:
Ale tá mamička
   Naša je šťastlivá,
U Boha sa hreje,
   Pri slniečku býva.

Vysokos', mamička,
  Obzriže sa dolu
Na tvoje siroty,
  Tu sa modlia spolu;
Vysokos', mamička,
  Nás si tu nechala,
Čože si nás sebou
  Do neba nevzala?

V cudzej sme krajine,
  Priateľov nemáme;
Ktože nám pomôže,
  Ak' si rady dáme?
V sláve si, mamička,
  Neznáš biedy, psoty —
Oroduj u Boha
  za biedne siroty!

Janko Matúška.

Cigáni.

„Jedno leto viač štojí, ako dešať žím", hovoria cigáni. A to sa im musí uznať, že majú pravdu. Keď začne hvižďať ostrý severák, cigáni sa trasú, uťahujú do koliby, lenže vietor najde ich aj tam. Kolibu majú zlú, a čo si škáry ako upchajú, nafúka im do nej. Vtedy cigáni a cigánčatá zakrútia sa do svojich handár, obsadnú ohnište a tak sa hrejú.

Ale: ako si kto robí, tak i má. Cigáni sú naučení ľahko žiť, neradi pracujú, preto ani nezaslúžia lepšieho osudu. Nevedia čítať ani písať, lebo do školy nechodili. Remeslu sa tiež nijakému nevyučili, ale do kováčstva sa trochu rozumejú. Kujú klince a tieto potom predávajú. Cigánky robia i štetky na bielenie. Keď ich donúti hlad, idú požobraní. Najradšej však sa potulujú, chodia z dediny na dedinu — a kde čo

môžu, ukradnú. Toto je ich zamestnanie. Ľudia i hovoria na zlodeja: kradne ako cigáň.

Okrem našich cigáňov sú i takzvaní vlašskí cigáni. Títo majú svoje vozíky a na týchto vandrujú po svete. Keď prídu do niektorej dediny, na konci nej postavia si šiatre a tam bývajú. Keď sa im tu zunuje, soberú sa a idú ďalej. Preto voláme ich aj kočovnými cigáňmi. Chodia i po jarmokoch a kupčia s koňmi.

Cigáni pochádzajú z Azie. K nám prišli pred

mnohými rokmi. Majú i svoju zvláštnu reč: cigánčinu. Reč túto my vôbec nerozumieme. Sú ľudia veľmi špinaví, o čistotu nič nedbajú. Ktože by nebol videl už zafúľané, strapaté cigánčatá v otrhaných košeliach! Obliekajú sa ľahko, ale ani zima sa ich nechytí; sú veľmi otužilí.

Živia sa jednoducho. Keď zahynie dobytok alebo zdochne kôň, vezmú si ho cigáni.

Ináč sú veľkí furtáci a radi žartujú.

Žarty o cigáňoch.

Išli páni na poľovačku. Bola treskúca zima. Zachytli so sebou i cigáňa Fera, aby im za ten čas, kým budú poľovať, hus upiekol.

Fero pokojne piekol hus. Avšak keď sa už dosť dobre pripekala, začala príjemne voňať a kvapkala z nej i masť, počaly i nášmu cigáňovi sliny tiecť. Konečne nemohol sa opanovať, odkrojil z husi jedno stehno a zjedol ho.

Po poľovke prišli poľovníci ku vatre; pánovi hneď padlo do očú, že hus na ražni má len jedno stehno. „More, veď tá hus nemá len jedno stehno, kam sa jej podelo druhé, zaiste si ho už zjedol?“ povie pán Ferovi. — „Proším, pán urodžený, veď je teraž veľká žima, a huši v žime nemajú len po jednej nohe!“ odpovie cigáň. „Ej, horkýže len po jednej“, hovorí ďalej pán, „veď každá hus má predsa po dve nohy!“ — „No už je tak, ako ja vravím: huš v žime má len jednu nohu, veď im ukážem, keď pôjdeme domov“, bráni sa pred upodozrievaním Fero.

Ako šli domov, videli husi práve na ľade. Cigáň naradovaný zakričí: „Aha, pán urodžený, či vidia, že majú len po jednej nohe!“ Pán zahvízdne, husi sa splašia a ukážu obidve nohy. „No, pozri, more, či nemajú po dve nohy!“ — Jaj, nuž a čože i na tú pečenú nezahvízdli, pán urodženký!“

II.

Gazda poznal si na jarmoku koňa u cigáňa, ktorého mu bol tento na paši ukradol. Chtiac, nechtiac, musel sísť cigáň s koňa a ísť ku súdu.

„Ako si sa opovážil, More, toho koňa ukradnúť?“ opytuje sa sudca.

„Ja som ho neukradol!“ odpovie cigáň. —

„Nuž veď ťa sediaceho na ňom dochytili.“

„To bolo takto!“ vyhováral sa cigáň. „Kôň ležal na chodníku, keď som išiel cez lúku. Chcel som ho obísť, ale začal ma kopať, keď som mu chcel popri hlave utiecť, chcel ma hrýzť; i rozbehnem sa a chcem ho preskočiť. V tom ale kôň skočil, vzal ma na chrbát a utekal so mnou do mesta, a neviem, kam by ma bol zavliekol, keby ho títo sedliaci tu neboli chytili, a na ňom i mňa.“

III.

Príde cigáň ku gazdovi a povie: „Pán gažda, keď Pánbožko tej šlamy urodili, dajteže mi dáky šúp, lebo bude žima.“

„Dobre, iď si vziať do dvora“, privolí gazda, „ale na leto dáš mi za to pozor, aby mi na poli zemiaky neryli.“

„Hej, akože by nie! Budem špávať pri nich.“

Cigáň ide do dvora, poobzerá sa, nevidí nikoho, iba jedno jahňa otĺkať sa po dvore. I schytí jahňa a zaviaže ho do šúpa.

Avšak ako nesie cigáň šúp, zbadá gazda, že mu z neho trčí chvostik jahňaťa; i zastane mu cestu pri vrátach a opýta sa ho: „A či si mi niečo nevzal?“ „Pánubohu prišám nič!“

„Ale už sa ti muselo len niečo zapliecť do tej slamy“, a ukazuje mu gazda chvostik jahňaťa.

Cigáň hodí šúp, roztrhne ho a jahňa vyhodiac, kopne doň: „Iď, ty maškara, ešte by ma chčelo do krádeže doniesť!“

Vandrovní remeselníci.

Vandrovní remeselníci, to sú naši sklári a drotári.

Sklára každý pozná — a každý potrebuje. V niektorej dedine bývajú skoro len samí sklári. Takéto dediny sú najmä v Trenčianskej stolici. Z jara soberú sa

sklári do sveta. Vezmú na chrbát krošňu, naloženú sklom a idú z dediny na dedinu, volajúc: „Obloky robiť dajte, obloky!“ Kto má zabitý oblok zavolá si sklára, aby mu ho spravil.

Slovenskí sklári chodievajú i do ďalekých krajín za svojim remeslom. A vodí sa im dobre, lebo sú ľudia usilovní, sporiví a striedmi. Na cestách musia všeličo pretrpieť a prestáť. Sklársky chlebíček je veru ťažký. Nejeden sklár zahynie vo svete. So zárobkom vrátia sa na podzim domov. Deti s radosťou čakajú svojho otca, ktorého už tak dávno nevidely. Niektorí však i v zime chodia so sklom. Sklári sú ľudia zkúsení; vo svete všeličo vidia a počujú. Mnohí z nich rozprávajú i viac rečí, — naučili sa ich vo svete.

Sklárom podobní sú i **drotári**. Sú to tiež remeselníci, chodiaci po svete, ako sklári. Hrnce, misky, rajnice, to oni všetko šikovne odrotujú a gazdiná je rada, že nemusí nové nádoby kupovať. Deravé plechové hrnce vedia zas poplátať. Rozumejú sa oni všeličomu. Robia i pasce, pokrievky, pekáče a podobné veci pre domácnosť. Myši sa teda zaiste veľmi hnevajú na drotára — a majú sa i prečo!

Z trenčianskej pochodí i najviac drotárov. Drotárstvo je tiež poctivé remeslo. I drotári sú skromní

ľudia a i pri svojom malom zárobku, vedia si nagazdovať pekné peniaze.

Za chlebom rozídu sa drotári na široko-ďaleko, ale čoby ako ďaleko zašli, vrátia sa oni pekne domov, do svojej rodnej dediny, ktorá im je taká milá. Chudobne si žijú v nej, ale blažene.

Pieseň drotárova.

Ja som dobrý remeselník
z tej trenčianskej stolice;
po mestách a po dedinách
chodím drotovať hrnce.
Tu ma všade radi majú,
hrnce drotovať mi dajú.
Ja som dobrý remeselník
z tej trenčianskej stolice.

Drotár som ja, drotár budem,
drotárom chcem aj ostať,
po mestách a po dedinách
neprestanem volávať:
hrnce, misky a rajničky
dajte drotovať ženičky!
Ja som dobrý remeselník
z tej trenčianskej stolice.

Pôverčivý Benko.

Zámožný gazda Závora vybral sa so synom Benkom do mesta Lipovníka. Išiel kúpiť Benkovi na šaty.

Sotva však vykročia z brány, iba keď ich prebehne súsedovie mačka. „Otec, už sa nám bude zle vodiť", povie Benko. „A to prečo?" opýta sa otec. „Aha, prebehla nás mačka."

„Ale, ale, Benko, to sú bláznovstvá; na také pletky nedaj nič. Každému sa tak vodí, ako si zaslúži.

Idú ďalej. Ako kráčajú, ide oproti ním cigáň s vrecom na chrbte. „No, vidíš, toto by bol zas znak, že sa nám bude dobre viesť, lebo ľudia pokladajú cigáňa za šťastie", povie otec Benkovi.

Boli už na konci dediny. A tu ako išli popred Trlíkov, prejde ich mladá Trlíková s prázdnymi krhľami. Keď to videl Benko, riekol otcovi: „A predsa budeme dnes nešťastliví, veď nás zasa s prázdnymi prešli". „Benko, Benko, nebuď taký pôverčivý", ozve sa otec, „kde si to len nabral týchto harabúrd. Ak nás má niečo potkať, nech sa stane božia vôľa, ale v poverách nesmieš veriť".

Benko sa zamyslel a mlčal. O chvíľu ako stúpajú po ceste zvolá Benko: „Podkova, podkova! vezmem ju, lebo som počul, že podkova v dome znamená šťastie." „Nedbám, vezmi podkovu, ale ti musím povedať, že nie podkova donáša šťastie, lež každodenná práca. Darmo by mal kto hoc i desať podkovíc v dome, ak nebude pracovať, bude bedárom a zahynie hladom", vysvetloval otec Benkovi.

„Otec, ja som i to počul, že keď niekto pavúka pridlávi, zdochne mu vraj krava, či to môže byť?" „Ale iďže ty blázon; to je už ozaj hlúposť", rečie pohoršený otec. „Ak si kto kravu neopatruje, pravdaže mu ochorie a zdochne, ale že by pavúk mal takú veľkú moc, kto to uverí, to je veru hlupák. Každý múdry člo-

vek sa len smeje na tom, lebo vie, že sa to stať nemôže“, povedal s posmechom otec.

Kto vie, čo všetko by bol ešte Benko naspomínal, keby sa náhodou nebol k nim pripojil i hájnik z Rokošovej, ktorý išiel tiež do Lipovníka. Hájnik obrátil reč na iné veci.

Zvieratá a zbojníci.

Prikonal sa život domácim zvieratám na dvore hospodárovom, i odhodlaly sa, že pôjdu na zkusy. Vybrali sa teda do sveta: psík s mačkou, cap s baranom a hus s kohútom. Cestovali celý deň. Večer našli sa v jednom lese, z ktorého nevedeli nijako von. Mrzelo ich to veľmi, i začali sa radiť, čo počiať.

Chytrý psík navrhol, aby kohút vyletel na vysoký strom a poobzeral sa či by nezbadal niekde svetlo.

Táto rada sa všetkým páčila. Kohút vyletel na konár a skákajúc čoskoro dostal sa na vrcholec. Poobzeral sa na všetky strany a tu iba keď zazre na pravo za lesom svetlo; natiahol teda krk a z plného hrdla zakikiríkal: „Na pravo sa svieti!“ Potom trepotajúc krýdlami schádzal s vetvi na vetvu, až sletel medzi svojich súdruhov.

Dali sa teda na pravo, dostali sa šťastne z lesa von a zbadali chalupu, odkiaľ to svetlo vychádzalo.

Keď prišli k chalúpke, jeden po druhom nakukli do obloka. Ale ako sa zdesili, vidiac pri stole niekoľko zbojníkov, ktorí mali pred sebou veľkú kopu peňazí; práve sa s nimi delili.

I naľakaly sa zvieratá zbojníkov, lebo sa bály, že ich chytia a zabijú.

Tu napadla capovi dobrá myšlienka. Stal si na zadné nohy, vrazil hlavou do obloka, že zarinčalo sklo a ukázal zbojníkom svoju bradatú hlavu s dlhými rohami. Zbojníci, mysliac, že sa čert k nim dobýja, tak sa zľakli, že zanechali peniaze a dali sa do úteku.

Takto opanovaly zvieratá chalupu. Každý z nich vybral si potom miesto za nocľah, kde sa mu najlepšie páčilo.

Cap povedal: „Ja rád ohrýzam klásky“ a uvelebil sa do stodoly; baranec riekol: „Ja rád zas chládok“, a zostal v sieni. Mačka povedala: „Ja rada teplo“, a sadla si v kuchyni na ohnište; psík zas, že rád kosti ohrýza, i ľahol si v izbe pod stôl; kohútik, súc navyknutý na vysoké sedadlo, sadol si na policu pri peci, a hus zostala na dvore, lebo ona vraj najradšej rozpáša sa po dvore.

Medzitým ale zbojníci, ktorí boli do lesa utiekli, vzpamätali sa a veľmi želeli za peniazmi, v chalupe zanechanými. Radi by boli zvedeli, čo sa robí v chalupe, ale ani jeden si netrúfal vrátiť sa. I mali medzi sebou paholka, toho teda vyslali na výzvedy, mysliac si, že ho nebude škoda, keby sa mu i niečo stalo.

Paholok šiel, a keď bol von z lesa, začal obchádzať z ďaleka chalupu, ale nevidiac tam svetla — lebo lampu zbojníci pri úteku strhli — osmelil sa a vošiel dnu.

Ako vstúpil do siene, baranec začal ho búchať do bokov. Paholok sa zľakol a utekal do izby, ale tu kohút zakikiríkal: „Kikirikí!“ a pes pod stolom štekal: „Haf, haf, haf!“ Paholok sa obrátil a bežal do kuchyne, ale tu zas škočila naň mačka a ruky mu do krvi poškrabala. Keď sa dostal na dvor, dala sa doň hus a sekala ho po nohách. Paholok nevediac kam sa podieť, bežal do stodoly, lež tam bol cap, schytil ho na rohy a hodil o zem, že mu kosti sprašťaly.

Keď sa paholok po chvíli spamätal, pobral nohy na plecia a utekal ku zbojníkom, aby im rozpovedal, čo sa s ním stalo v chalupe. „Ach, kamaráti, čo radšej zomrem, ale do tej chalupy ma viac nedostanete. Počúvajte ma len, ako sa mi vodilo: Keď som vkročil do siene, bol tam debnár, a začal ma nemilosrdne tĺcť pa-

licou po hlave; vošiel som do izby, tam zas ktosi zúrive kričal: „Podaj mi ho sem!“ a druhý prisviedčal: „Tak, tak, tak!“ Utekám do kuchyne, ale bol tam čižmár a šidlom dopichal mi celé ruky, na dvore naháňal ma kováč a sekal mi kliešťami nohy, a keď som sa chcel skryť v stodole, bol tam gazda s vidlami, schytil ma na ne a hodil o zem, že som ostal omráčený na zemi ležať. Keď som prišiel k sebe, bežal som k vám, aby som vám toto všetko oznámil.“

Paholkove reči nahnaly zbojníkom takého strachu, že zanechali chalupu i s peniazmi a šli si hľadať novú skrýš.

Zvieratá ale podelily sa s peniazmi a vesele vrátily sa domov.

Príslovia a porekadlá.

Pýcha na ulici a handry v truhlici.

Do všetkého vstrčí nos.

Hriech, čo by mal tristo koní, predsa ho raz trest dohoní.

Keď sú myši smädné, hryzú slamu.

Chce sedieť odrazu na desiatich koňoch.

Keď je žobrák na koni, nik ho nedohoní.

Dobrý mlyn všetko zmele.

Ranné vtáča ďalej kráča.

Opilý človek — hotová opica.

Starý Čajka vybral sa do Orešian. Mal tam akúsi prácu. Išiel hľadať vari paholka, lebo s tým, čo mal, nebol spokojný.

Čajku poznali v Orešanoch dobre. Sišiel sa s mnohými starými známymi; ale, pravda, nešlo to už bez toho, aby neboli vošli do krčmy sa potúžiť a vypiť si

na radosť, že sa stretli. Pohárik míňal sa za pohárikom, fľaša za fľašou, a tak zatrkotal sa Čajka veru dosť dlho v krčme. Slnko zapadlo za hory, keď sa vymotal z krčmy a pobral domov. Bola zima, začal podúvať vietor a padať drobný, ale hustý sneh.

Čajka kráčal krokom neistým. Nohy sa mu podlamovaly, hlava mu klepala, chodník mu bol úzky, slovom: Čajka uťal si trocha viac, ako si mal.

Už bol hodne za Orešanmi, asi v pol ceste, keď

mu vyhasla fajka. Bafkal, bafkal, ale fajka mu len nechcela horeť. „Eh, potvora, ešte i ty . . .“ zmrmľal Čajka a vytiahol zápalky, aby si fajku zapálil. Lenže nešlo to; vietor zhasil mu zakaždým zápalku. I obráti sa Čajka chrbtom do vetra — a ťažko-horko podarilo sa mu fajku zapáliť. Potom, akoby nič, pobral sa ďalej.

Čierny mrak sadal pomaly na biele polia. Čajka pohundrával čosi stále popod nos, rozprával sa sám so sebou a len kráčal, bárajúc bakuľou hlboko do sňahu.

Tak išiel, išiel, až prišiel nazpät do — Orešian. Nezbadal sa iba pri prvom dome, že ide vlastne nazad. Čo teraz? Mrzelo ho to veľmi, hanbil sa sám seba, že je taký blázon, ale čo mal robiť. Bol už večer, zotmilo sa úplne. I voľky-nevoľky pobral sa k jednému svojmu priateľovi na nocľah. Tam, pravda, len oči otvárali, keď videli prichádzať Čajku a nevedeli si predstaviť, čo sa stalo. Ale Čajka im to vysvetlil a povedal: „Opilý človek — hotová opica“.

Keď sa v Rokošovej na druhý deň dozvedeli, čo sa prihodilo Čajkovi, smiala sa celá dedina na ňom.

Vtedy sa zapovedal Čajka, že sa už nikdy viac neopije.

Keby.

Keby človek vedel,
že má niekde padnúť,
hľadel by si vopred
na tom mieste sadnúť.

Keby mnohý vedel,
čo ho súd stáť bude,
ni za svet by pravdu
nehľadal pri súde.

Keby korheľ vedel,
kam ho lieh raz zmrví,
bol by o zem hodil
radšej pohár prvý.

Keby kto znal o tom,
čo má prísť až potom,
nebál by sa toho,
netúžil by po tom.

A keby nebolo
osudného keby,
žili by sme už tu
všetci ako v nebi.

Anzelm Zábranský.

Hádajte!

1. Na ktorú stranu si ľahne zajac, keď ho zastrelia?
2. Kedy je zajac najlepší?
3. Kde nemôže pastier na dedine trúbiť?
4. Kedy má sliepka najmenej peria?
5. Všetko na svete voda zahasí, ale mňa zapáli. Hádaj, čo som?
6. Korunu nosí, kráľ neni, šabličku nosí rytier neni, — o pol noci hlási, hlásnik neni.

Penízek.

Byla chudá vdova, měla holčičku Blaženku. Bydlely v nájmu v jediné světnici. Vdova pracovala na cizích polích od jara do zimy. V zimě chodila po staveních drát peří.

Jednou Blaženka dostala za posílku halířek. Byla překvapena, neboť nikdy nedostávala peněz. Dávali jí za posluhu jen hrušku nebo jabličko nebo krajíček.

„Halířek mnoho platí“, myslila si Blaženka, „vím, čo udělám. Dám si halíř pod misku a budú vydělávat jiné. Až jich bude hromádka, koupým za ně pole, aby maminka nemusila dělat na cizím. Potom koupím i domeček, abychom bydlely ve svém. Dlouho to trvat nebude — a dočkáme se plné misky peněz!

Blaženka se usmála nad svým nápadem a nesla první halíř pod misku.

Macek.

Macek lezl ze vrátek,
roztrhal si kabátek,
máma mu ho vyspravila
chodil zas jak ve svátek.

Macek, macek ušatý,
kožich má až na paty,
pyšně sobě vykračuje
mezi všemi koťaty.

Macku, macku, macíčku,
vzhůru nosíš hlavičku —
však ty by sis jinak chodil,
kdybys neměl mamičku!

Josef Václav Sládek.

Kubo na vandrovke.

Keď Kubo vandroval po svete, v istej dedinke stihla ho nehoda. Nemohol dostať nocľahu, ba ani len niečo do úst položiť, a bol už veru veľmi hladný.

I vošiel ešte do posledného domu na konci dediny oprobovať šťastie. Idúcky si myslel: „Vravia, že dobre je vraj mnoho počúvať a málo hovoriť. I ja som posiaľ tak robieval, mnoho počúval, málo hovorieval, a čo mám z toho? Nemám ani len kde hlavu skloniť. Odteraz budem teda moc hovorievať a málo počúvať, azda takto skôr prídem k dačomu.“

Otvoril dvere a vkročil do izby, kde práve sedel gazda so ženou, deťmi a čeľaďou okolo misy, naplnenej pirohami. Keď Kubo prosil o nocľah, odpovedal

gazda nemilosrdne: „Choďte si s Pánom Bohom, u nás ňemôžete spať!“

Ale Kubo sa uvelebil na lavicu ku peci a povedal: „Ach, Bože, predsa som len našiel konečne dobrých ľudí; ďakujem vám nastokráť, že mi dovolíte u vás prenocovať.“

„Nie, nie, z toho nebude nič“, — odbíjal ho gazda. Kubo však dívajúc sa miesto gazdu na pirohy v mise, prišiel k stolu a povedal: „Vy ste príliš láskavý, a vezmem si veru jeden piroh, lebo som veľmi hladný. Gazda chcel zas čosi prísneho povedať Kubovi, avšak v tom sa ohlási žena: „Ale daj mu pokoj, či nevidíš, že je hluchý? Ani sa mu neprihováraj, lebo nám ešte všetky pirohy poje.“

Gazda poslúchol svoju ženu, ale aby predsa ukázal, že on je pánom v dome, opýtal sa Kuba? „Odkiaľ ste?“

„Kus sveta som už prešiel, ale takých milosrdných ľudí som veru ešte nikde nenašiel“, odpovedal Kubo. „A keď ma už toľko ponúkate, vezmem si ešte jeden piroh“, a siahol zasa do misy.

Všetci sa čudovali na Kubovi, ale on si toho nevšímal a len jel pirohy ďalej. Pravda, že sa poponáhľali s jedením, aby sa im dačo dostalo, prv nežby bol Kubo pirohy pojel. Po večeri, gazda rozkázal dievke, aby pre hluchého doniesla slamy za náručie a postlala mu pod pec. Po tomto odišiel gazda so ženou do komory a dievky čeľadné polihaly si na pec.

Keď sa všetko utíšilo a Kubo zdanlive chrápal, dievky začaly si na peci rozprávať:

„Ja som dnes vzala gazdinej kus masla, a povedala som to na mačku, a tú veru i poriadne vyobšívali“ — riekla prvá.

„Čo len to!“ — povie druhá — „ja vyberám z kurníka vajcia a poviem to vždy na kunu, — a teplého mlieka napijem sa tiež, kedy sa mi len zachce“.

Potom rozprávaly o sluhoch, ako kradnú gazdovi obilie, ako ho klamú, a rozličné iné veci.

Ráno keď Kubo vstal, išiel rovno ku gazdovi. Priznal sa mu, že sa hluchým len robil, aby dostal nocľah a večeru a rozpovedal mu všetko, o čom sa dievky na peci rozprávaly, a ako ho čeľaď okráda. Gazda sa trocha i hneval, že ho včera Kubo za blázna mal, ale bol i rád, že prišiel na stopu svojim domácim zlodejom. Pohostil Kuba, nepustil ho do večera a nevernú čeľaď prísne pokarhal.

Vianočná zvesť.

Jasná žiara s neba letí,
anjelik v nej dolu letí,
a vám, dietky, milo vetí:

„Radujte sa, dietky milé,
Ježiš, dieťa ušľachtilé,
sišiel s neba tejto chvíle.

Pozriteže do jasličiek,
tam on leží, váš bratríček,
krásnych očiek, šumných líček.

Tak sa tešte, dietky milé,
že to dieťa ušľachtilé
sišlo s neba tejto chvíle.

Oddajte len srdcia jemu,
priateľovi nebeskému
a prídete všetci k nemu.

R. Uram.

Pod vianočným stromkom.

Vítajte milé Vianoce!
Stromček sa v svetlách jagoce,
a na tom stromku, pod ním aj,
— nože sa dobre podívaj!

Podarky krásné všeliké,
teší sa malé, veliké,
teší sa celá rodina —
ó, vzácna, milá hodina!

Na stromku koľko dobroty!
samučké samé lakoty
z cukru a medu robené, —
oriešky, jabká zlátené.

Pod stromkom — ktože vyráta!
Toť koník, iné zvieratá,
i domce, bábka, pajác tiež,
najdeš tam veru, čo len chceš.

No teš sa, len teš! Pri tom aj
na iný dar toť pamätaj:
Tak Pán Boh svet ten miloval,
že mu, hľa, syna daroval.

Martin Sládkovičov.

Ako sa chránia zvieratá.

Zvieratá majú veľa nepriateľov. Zvieratá samy sa chránia pred svojimi nepriateľmi, ale chráni ich aj príroda.

Videli ste lasicu v lete? Vtedy má ona bundicu hnedej farby, teraz v zime ale nosí bielu. Či to azda z parády? Čoby, nie je ona taká parádnica. V zime býva sneh, i ona je teda biela, aby ju nepriatelia tak ľahko nezbadali, keď vyjde zo svojej skrýše. V krajinách večného ľadu zdržujú sa biele medvede, ba i biele líšky.

Keď sa v lete učupí zajac pod brázdu, sotva ho spozorujete, — jeho farba je skoro taká, ako farba zeme. Práve tak nezbadáte ani škovránka, iba keď vám vyletí pred nohami zpod hrudy. Kdežto keby bol biely, videli by sme ho už zďaleka a nezbední chlapci hodili by zaiste po ňom kameňom. Veverica tiež má takú srsť, ako je kôra stromov, po ktorých ona lezie. Ba ešte i malá myš chodí v takom kabáte, aká je zem; a draví vtáci musia veru dobre oči vytreštiť, ak ju chcú chytiť.

Mnohí chrobáci sú tiež takej farby, ako okolie, v ktorom žijú. Videli ste už zelených chrobákov, alebo zelené muchy? Jest i takéto. A či uhádnete, prečo sú zelené? Alebo pozrimeže len na motýľov: aké sú ony pestré! Krýdelká majú rozličnej farby a keď si sadnú na kvet, sotva ich zbadať.

Papagája už asi tiež každý videl z vás. Tam sedí na verklíku ani dáky mudrc a ťahá lístky zvedavým ľuďom, — a on sám nevie ani čítať. Zaiste všimli ste si:

aký je to pekný vták, aké má zelené, červené, biele perie; veru papagáj je veľký gavalier. Ale má to tiež svoju príčinu; kde on žije, taká pestrá je i príroda, ako on sám.

Alebo tu máte ryby! Nie sú ony také, ako voda? Pstruh má síce červené fliačky — lenže na bruchu. V mori jest i zelené a modré ryby — lebo takej farby je i more. Ryby majú tiež veľa nepriateľov a voda chráni ich pred nimi.

Svet stvoril Boh a všetky živočichy na ňom. On teda staria sa o ne a príroda ich chráni ako dobrá matka.

Dobré deti nevymrely.

Sneh poletúval od rána. Ale keď sa odpoludňajšie vyučovanie v škole začalo, nastala chumelica. Na vonku nebolo vidieť nič, len sneh a sneh. Žiaci viac pozerali oblokom, ako na tabulu.

Pán učiteľ povedal: „Dobre je pozerať z teplej izby, ako padá sneh; ale kto nemá teplého bytu, teplej odevi, teplého pokrmu, veru musí mnoho trpieť. A také ubiedené sú teraz i vtáčatá. Nemajú sa kam uchýliť a hladujú. Potom vyvesil pán učiteľ na stenu tabulu, na ktorej bolo napísané:

Ktoré deti dobré srdce majú,
na vtáčikov ver nezabúdajú!

Deti to čítaly, a každé si umienilo, že sa o vtáčkov bude starať.

Medzitým nastalo medzi vtáčkami bedákanie. Chcely si zaolovrantovať, a nemaly čo vziať do pysku. Vrabce smutne čvirikaly, že nemôžu najsť ani jedného

zrnka. Bola im zima, túlily sa jedon k druhému, ale to im nepomáhalo.

Na mrkaní povedal starý vrabec mladému: „Pozriže, či by si predsa nenašiel niekde nejaké zrnko, ja už ani nevládzem od hladu. Mladý vrabec odletel a chcel si sadnúť na prah susedného domu. V tom však vyšiel z domu jeden chlapec a odohnal ho.

Keď to povedal mladý vrabec starému, tento mu riekol: „Ale veď v tom dome bývaly tie dobré deti, ktoré nám vlani sypávaly omrvinky, jadrá a iné veci."

„Lenže teraz už nebývajú!" odvetil mladý vrabec.

„A kde by boly, kde by boly", spytujú sa ostatní vrabci.

„Iste už pomrely", vravia niektorí.

„Škoda ich, škoda tých dobrých detí, teraz už veru prichodí nám hladom zahynúť!" čvirikaly smutne vrabce.

Prišla tmavá noc. Chujavica len ďalej zúrila. Vtáčatá zaspaly. Snívalo sa im, že je pekné jaro. Bol to sen radostný, ale tým smutnejšie bolo prebudenie. Snehu všade ešte viac, ako včera. „Idem dačo pozrieť na raňajky, hoci viem, že nič nenájdem", povedal mladý vrabec a odletel. Avšak čože je to? Či má veriť svojim očiam? Pred jednou chalúpkou vymetené miestečko a jedno dievčatko sype zo zásterky zrnká na zem. A tamto na druhom dvore zas vysýpa chlapček omrvinky.

„Radujte sa, radujte sa", začviriká vrabec. „Dobré deti nevymrely, pamätajú na nás, máme raňajky!"

Od radosti vykríkly vtáčatá a letely na dvor. Nebály sa detí, prišly celkom blízko k nim, lebo vedely, že sú to deti dobré a že dobré deti vtáčkom neublížia.

Keď sa vtáčatá už dobre najedly, vyletely zasa na strom a čvirikaly: „Dobré deti nevymrely, dobré deti nevymrely!"

Pamätajte!...

Pamätajte deti
na malé vtáčatá;
zima je, nemajú
potravy, chúďatá.

Dajte im, čo máte:
omrvín z chlebíčka,
zŕň, z jabĺček jadier,
na miesto červíčka.

Keď zas príde jaro
a vánky zavejú:
pieseňku veselú
vám ony zapejú.

Pán majster.

V lese bolo ticho ako v hrobe. Nepohol sa ani konárik, len čo vrana zakrákala vysoko nad horou.

A tu iba keď sa ozve s jedného stromu: Tuk-tuk-tuk! Pozrel som na ten strom, ale nezbadal som nič. Už som chcel odísť, keď zasa počujem: Tuk-tuk-tuk! Kuknem znovu hore — aha, veď je to ďatel! zavolám hlasite, vidiac ho visieť na jednom pni. — „No len sa usilujte, pán majster", — povedal som mu ešte a odišiel.

A ako keby bol rozumel mojim rečiam; už som bol na kraji lesa, keď som ho počul ešte klopať po stromoch. To uznať sa mu musí: je on šikovný majster. Lieta so stromu na strom, klope, poklopkáva po ňom, ako lekár po chorom človekovi. Ktorý strom mu je podozrivý, da sa hneď do jeho operácie. Olúpi na ňom odutú kôru, dlhým tenkým jazýčkom povyberá hmyz a chrobač, požerie ju — a ide ďalej. Takto čistí ďatel les a opatruje stromy. Čo by sa húsenice a chrobáky ako pokryly, on ich najde; a beda im, neostane po nich ani stopy.

Nástroje má ďatel ku tejto práci veľmi dobré. Dlhý tvrdý zobák, silné prsty s pazúrami sú mu na výtečnej pomoci. Krátkym chvostom tak sa vie podopriet, ani keby sedel na strome. A pri tom je on i pekný vták; má čierne alebo šedé perie so zelenými, červenými a bielymi fliačkami. Podľa toho, akej je farby, rozoznávame čierneho a zeleného ďatľa. Perie má skoro takej farby ako kôra stromu, preto ho i ťažko zbadať.

Robotník je on veľmi usilovný. Celý deň ľezie po stromoch a hľadá hmyz. Ďatel je najosožnejším ľesným vtákom.

Hora v zime.

Hora opustená,
opadnutá hora;
nespieva viac vtáča,
s vrcholca javora!

Kde kvitla fialka,
kvitla konvália;
vetrom popod skaly
zimozeľ sa svíja.

Hora opustená,
opadnutá hora,
prečo sa udala
s tebou taká zmena?

Hora opustená,
hora opadnutá!
Kedyže opadnú
zimy ťažké putá?

No, keď jaro príde
rozzelenáš sa ty —
ale ušlá mladosť
nikdy sa nevráti!

Lojko-Tisovský.

Príslovia a porekadlá.

Usilovnosť všetko premôže.
Naraz strom nezotneš.
Prázdné vrece stáť nebude.
Ustatému koňovi i chvost je ťažký.
Šťastie oči zaslepuje, a nešťastie otvára.
Raz mne, raz tebe.
Na koho vrany, na toho i straky.
Keď nie poprvé, podarí sa podruhé.

Keď bola vojna...

Bol podvečer, vonku sa mrkalo. U Boleňov deti sedely v teplej izbe okolo peci a medzi nimi ich otec. „Tata, rozprávaj nám dačo“, povie odrazu Paľo. „A o čomže vám mám rozprávať?“ rečie otec. „O vojne!“ nadhodí Paľo a za nim všetky deti volaly: „O vojne, o vojne!“

„Čože by ste vy vedeli, čo je vojna“, začal otec. „Nazdáte sa, že keď sa chlapci pobijú, to je už vojna. Skutočná vojna, to je niečo hrozného, to nedá sa ani vypovedať. A pominulá svetová vojna bola takáto. Štyri roky som bol na nej, mnoho som videl a zažil. viem teda čo je vojna.

Boli sme na ruskom bojišti. Bývali sme v zákopách, v tmavých, mokrých podzemných dierach. Ráno nevedeli sme, či dožijeme večera, a večer nazdali sme sa, že nám viac nesvitne. Niekedy nejedli sme celý deň, ba stalo sa, že i dva dni nedostali sme jesť. Vojaci-kuchári nemohli nám doniesť „mináž" (stravu); v ten čas žili sme len na suchom chlebe.

Viseli sme stále medzi životom a smrťou. Guľky len tak frčaly nám ponad hlavu. Stalo sa, že poslali sme si jedného vojaka pre vodu; viac sa nevrátil, zastrelili ho. Raz zas vytrčil z nás jeden hlavu zo zákopy, chcel pozrieť, či nesú už obed. V tom okamžení dostal guľku do hlavy. Na šťastie však trafila mu len čiapku a prestrelila ju; bol to pravý zázrak. Mŕtvych a ranených donášali k nám so všetkých strán. Umretých kládli na jednu hŕbu, raneným zas obväzovali rany. Ešte dnes počujem ich stonanie, tak strašne volali o pomoc títo nešťastníci.

Delá huhlaly z ďaleka ako hrom. Kam padla ich guľa, všetko pomiešala so zemou; pätnásť chlapov zabilo raz na jednom mieste. Odtrhlo im hlavy, ruky, nohy, boli do nepoznania zmrzačení. Krv ľudská tiekla potokami. Prišli „sanitéti", posbierali ľudské telá, pohádzali ich do jamy a tak pochovali. Toto je vojna", povedal otec.

„Ale najhoršie nám bolo, keď sme museli strielať. My Slováci vedeli sme, že Rusi sú naši bratia a že proti našim bratom bojujeme. Rusi sú Slaviani; i my sme Slaviani, patríme do jednej slavianskej rodiny. Preto keď nám prišlo strieľať, strieľali sme do povetria alebo len tak na oko. Často sme rozmýšľali, ako by sme sa vyslobodili z tohoto pekla a dostali k našim bratom Rusom."

Deti hľadely udivene na otca, potom zas kamsi do neurčita, ani keby boly videly všetko to pred sebou, čo im otec rozprával.

II.

„Jedného rána", pokračoval otec, „padla hustá hmla na bojište. Všade bolo ticho, zanemely i delá. Tu iba keď sa strhne odrazu veľký krik navôkol nás; pozreme von a vidíme celú stotinu ruských vojakov utekať k nám. Vojaci nás v noci obkolesili a napadli. Už zďaleka volali, aby sme sa poddali. Hneď sme vedeli, že sme zajatí, a veľká bola naša radosť.

Odhodili sme pušky a vyskočili zo zákop. Rusi odobrali nám všetku zbraň, postavili nás do radu a poslali „domov", totiž, do Ruska. Na najbližšej stanici naložili nás na železnicu a nevysadili len na Sibíri. Tu bývali sme ako zajatí vojaci a bolo nám dobre.

Rusi sú dobrí ľudia. Nás Slovákov pokladali tiež za svojich bratov. Naučili sme sa čoskoro aj ich reč a potom bolo nám ešte lepšie, vedeli sme sa s nimi rozprávať. Ruština ponáša sa na slovenčinu, preto sme sa ju aj tak chytro naučili. Ale ináč žijú Rusi inakšie ako mi. Majú aj iné zvyky a obyčaje. Po čase dali nás do roboty ku „mužíkom" (gazdom) a iným hospodárom. Sme sa celkom spriatelili s tými ľuďmi.

Pravda bolo nám ľúto za svojou rodnou zemou, za milým Slovenskom. Mysleli sme často na svoju dedinu — ale domov prísť sme nemohli. Veď sme boli tak veľmi-veľmi ďaleko.

V treťom roku vojny počuli sme v Rusku, že Slovensko bude slobodné. Slováci nebudú viac slúžiť Maďarom, ale budú pánmi sami pre seba. Hej, ako sme všetci ožili na túto zvesť! Radovali sme sa ako deti. A keď prišiel medzi nás i generál Štefánik a pozdejšie i tatíček Masaryk, uverili sme, že budeme slobodní.

Ale o týchto dvoch mužoch budem vám rozprávať inokedy; teraz už dosť. Učte sa úlohy, aby ste vedeli zajtra odpovedať." A deti poslúchly otca.

Zvíťazíme!

Hoj, čakajme prídu časy;
kde sa ozvú naše hlasy:
od Adrie až k Tamánu,
od Balticka ku Balkánu!
Vstane Slovan, zase vstane.
Hoj, haj,
na ústvita jarom ráne!

Skry posmeváč zlosti zuby,
hnev tvoj ľubosť nezahubí!
A kde ľubosť, svornosť žije,
kde jednota srdca bije:
ani hrom tam neuškodí.
Hoj, haj,
Žijeme, deti slobody!

Budú vravieť v celom svete:
to je národ — kvet na kvete!
Vzrastom strmý, údom zdravý,
robí, jak mu srdce vraví.
Duchom nad oblakmi lieta.
Hoj, haj,
On je svätý, — božie dieťa.

Pochytajme sa do kola.
V kole našom naša vôľa,
naša vôľa a sloboda, —
to je sklad drahý národa.
A čo svet sa na nás hodí —
Hoj, haj,
zvíťazíme! Boh nás vodí!

Hviezdoslav.

Tatíček Masaryk.

„Ktože by nebol počul o tatíčkovi Masarykovi?“ pokračoval ďalej otec, keď už o Rusku dohovoril. „Meno jeho spomína sa u nás najviac, obraz jeho vidieť v každej škole, v každom úrade. Ľudia nazvali ho tatíčkom, lebo ho radi majú ako svojho otca.

A tatíček Masaryk je skutočne našim otcom. On je hlavou, präzidentom našej republiky a staria sa, aby nám dobre bolo. Býva v Prahe na Hradčanoch, kde bývali kedysi ceskí králi. Odtiaľ spravuje celú republiku.

Pán präzident pochádza z Hodonína. Sám o sebe pyšne hovorí, že je Slovák. Otec jeho bol chudobným panským kočišom.

Keď malý Tomáš vychodil ľudovú školu, dal ho otec na kováčske remeslo. Keď ale zbadali, aký vtipný chlapec je Tomáš, vzali ho rodičia od kováčstva a chceli, aby bol z neho učiteľ — ale ostal professorom.

Slovákov od prvu mal veľmi rád. Ako professor chodieval k nám každé leto. Tu si obľúbil slovenský ľud a podnes ho miluje. Ale tu poznal i to, že akí nešťastní sú Slováci pod Maďarmi. Preto keď nastala vojna, umienil si že Slovákov spolu i s Čechmi vyslobodí z poddanstva. A to sa mu aj podarilo. Že máme dnes samostatný štát, veľký podiel má na tom náš tatíček Masaryk. On pracoval za nás, on prosil za nás, len aby nám lepšie bolo.

Jeho prácu za našu slobodu my mu nevieme zaplatiť. Odslúžime sa mu tak, keď si ho budeme ctiť a milovať. Najmä vy deti máte ho veľmi rady mať, lebo ani neviete, čo on za vás všetko vykonal.“

Deti zapamätaly si všetko, čo im otec povedal. Umienily si, že budú dobré poslušné — a hraly sa ďalej.

TOMÁŠ G. MASARYK, náš osloboditeľ
a prvý präzident.

Dlhý život.

Dlhý život zažiť
z toho nejde sláva,
často kratšia doba
väčšie blaho dáva.
Ži však život živo,
hoc i bol len krátky,
nechci z dňa do hrobu
vstúpiť bez pamiatky.

Čin tvoj hľadí na ťa
otvoreným okom,
najrýchlejším neľza
ujsť zpred neho krokom.
Čin tvoj pretrvá ťa,
čin má život stály,
večne teba zhydzí,
bo ťa večne schváli.

V. F.

Bol jeden generál. . .

V sobotu večer, keď sa deti navečeraly, složil si otec okuliare a začal rozprávať:

„Bol jeden generál, akého generála viac nebolo. Vo vojne boli síce mnohí generáli, ale tento nemal páru. Narodil sa u nás na Slovensku v Košariskách pri Brezovej z chudobných rodičov. A z tohto chudobného, ale usilovného slovenského chlapca ostal slávny generál — náš Milan Štefánik.

Nadaný a pilný Milan vyučil sa za hvezdára. Páčilo sa mu to vysoké hviezdnaté nebo, chcel teda skúmať jeho tajnosti. Ako hvezdár odobral sa do sveta a

kam sa len obrátil, získal všade česť slovenskému menu. Lebo nikde nezapredal svoj rod, ale hrdo a pyšne hovorieval že je on Slovák!

Kde koľvek chodil, na svoje rodné Slovensko rád sa rozpamätúval. Často opanovala ho veľká túžba za domovom. Keď býval v Paríži, raz prišlo mu na um, že otec jeho má mena. Bez váhania sadol na najbližší vlak a odišiel do Košarísk. Doma vybozkával si otca — a vrátil sa do Paríža. Tak veľmi mal rád rodičov svojich.

Keď vypukla vojna, hlásil sa za vojaka k francúzskemu vojsku. Začal slúžiť ako obyčajný vojak — a ostal generálom. Za oslobodenie Slovákov podnikol všetko. Pracoval deň a noc i s tatíčkom Masarykom. Chodil i on z krajiny do krajiny, navštivoval zajatých vojakov — Slovákov a vyzval ich, aby vstúpili za legionárov." „Tata, a čo sú to tí legionári?" opýtal sa otca Paľo. „I o tých vám budem rozprávať", povedal otec.

„Takto prišiel Štefánik i k nám na Sibír", pokračoval otec. „Hej, akí sme boli radi! Volal nás bratmi a tak pekne nám rozprával, že sme všetcia plakali, a hneď tam sme sa hlásili za legionárov. Od nás odišiel do Rumunska, odtiaľ do Talianska, primlúvajúc sa všade za úbohých Slovákov.

Slovensko sa oslobodilo, ale Štefánik ho nevidel slobodným. Lietadlo, na ktorom prišiel z Talianska, srútilo sa blízko Bratislavy a generál Štefánik sa zabil. Tak skončil svoj mladý život tento náš veľký hrdina. Nás oslobodil, ale on zomrel. Nad jeho hrobom zaplakalo vtedy celé Slovensko, ba celá naša republika.

Škoda nášho generála Milana Štefánika!" dokončil smutne otec.

Slávny generál MILAN R. ŠTEFÁNIK.

Kto bojoval najkrajšie.

V nedeľu poobede prišly do Beleňov i deti od súsedov. Keď boli všetci pospolu, rečie otec: „Včera som vám povedal, že vám vysvetlím, čo to boli tí legionári.“ Deťom sa to páčilo, lebo o legionároch už všeličo počuly. Otec teda pokračoval:

„Viete, že mnohých vojakov na bojišti zajali a odviedli do zajateckých táborov. Zajatí Slováci a Česi, keď ich už bolo mnoho, rozhodli sa, že budú ďalej bojovať. Chceli pomôcť svojej vlasti. Preto utvorili osobitné vojsko, vojsko česko-slovenské. A toto vojsko volalo sa legionárske vojsko. Každý povedomý Slovák a Čech ostal legionárom. I ja som si pokladal za povinnosť vstúpiť medzi legionárov. Išli sme všetci s radosťou a oduševnením.

Každý legionár odhodlaný bol na smrť. Vedel dobre, že keď ho nepriatelia chytia, z ich rúk živý nevyjde. A tak sa i stalo s mnohými legionármi. Stá a stá ich povešali, postrieľali, za živa rozsekali. Bola to hrozná smrť, ale legionári umreli ako hrdinovia. Niektorým odrezali uši, nos, vytrhli im jazyk a všelijako ich trápili, kým nezomreli. Boli medzi nimi starí a mladí, — a každý rád položil život svoj za vlasť.

Legionári vyznamenali sa najmä na francúzskom bojišti. Krásne mesto Paríž oni ochránili pred nepriateľom. Pravda zahynulo ich tam veľmi mnoho, ale vydobili si slávu a uznanie — a národu slobodu. Že Maďari a Nemci boli porazení vo svetovej vojne, je to zásluhou i legionárov. Oni za nás bojovali, aby sme mohli slobodne žiť. Vďaka im za to! Sláva našim hrdinským legionárom! Oni bojovali najkrajšie.

Matka nad kolískou.

Búvajže mi sladko, ty moje dieťatko:
pod okny v zahradke spieva ti vtáčatko!

To malô vtáčatko, o čom ono spieva?
O tom anjelovi, k deťom čo chodieva;

čo si ich uspáva, pozor na ne dáva,
o rajských zahradkách povesť im rozpráva;

tíško ich kolíše, krýdelcami chladí,
rajskými piesňami spočinok im sladí.

Preto sa detičky vo snách dobre majú,
preto sa im — spiacim — líčka usmievajú! . . .

Peter Bella Horal.

Od kedy bývame na Slovensku.

My Slováci bývame na Slovensku od nepamäti. Nikto nevie určite povedať, kedy prišli sem naši praotcovia. Bolo to tak veľmi dávno. Isté je však, že Slováci boli tu prvými obyvateľmi. Slovensko je teda našou zemou, našou vlasťou.

Keď praotcovia naši sem prišli, kraj tento nebol ešte obydlený. Pokrývali ho husté lesy a bujné pašienky. Dolinami pretekaly bystré potoky, rovinami zas rieky. V horách bolo mnoho zveriny, na lúčinách pásio sa rozličné divé stádo.

Praotcom zapáčil sa tento kraj. Rozhodli sa, že tu ostanú. Lesy začali kolčovať a z dreva stavali si bydliská. Takto zkrsly prvé osady a dediny. Na pašienkach pásli svoj dobytok; roviny zas začali obrábať na

role. Orali, siali, sadili, slovom začali hospodáriť, lebo predkovia naši boli hospodári, roľníci.

Keď videli, že sa im práca odpláca, obrábali nové role a gazdovali ďalej. I dobytku mali viacej, a takto sa pomaly vzmáhali. I obce rástly a nastaly mestečká. Naši predkovia boli pracovití ľudia.

Keď ich nepriateľ napadol, išli všetci do boja, chrániť svoju vlasť. Ale aby sa lepšie mohli brániť, stavali si drevené hrady. Takýchto drevených hradov bolo na Slovensku veľa.

Naši praotcovia žili vzorný rodinný život. V čele rodiny stál otec. Viac rodín tvorilo do hromady rod; hlavou tohoto bol starosta čiže vládyka. Rodiny patriace do jedného rodu, bývaly na spoločnom dedictve a tvorily dedinu.

Keď sú bratia nesvorní.

Prvým kniežaťom slovenským bol Svätopluk. Slovensko vtedy patrilo k Morave a s touto spolu tvorilo ríšu veľkomoravskú.

Keď Svätopluk ostal panovníkom ríše veľkomoravskej, ríša táto začala rásť a mohutnieť. Svätopluk bol panovníkom mocným a múdrym. Podmanil ešte aj iné národy a takto rozšíril svoju krajinu. Lenže sláva ríše veľkomoravskej netrvala dlho.

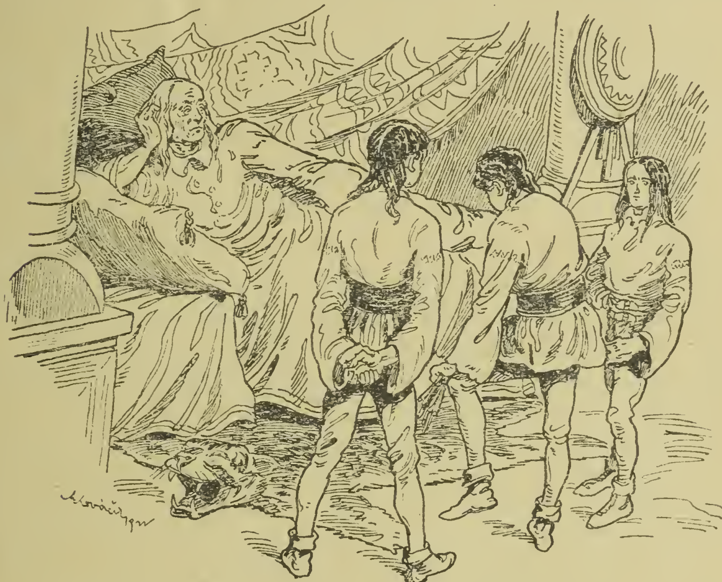
Svätopluk mal troch synov. Keď zostarel a cítil, že mu sily ubúdajú, rozdelil celú ríšu medzi troch synov svojich. Najstaršieho ustanovil za veľknieža a mladším naložil, aby ho poslúchali a aby svorne nažývali. Že im je svornosť táto potrebná, ukázal im to aj na jednom príklade.

Raz zavolal synov svojich, dal im jeden sväzok prútov a povedal: „Synovia moji drahí, tu máte tento sväzok, rozlomte ho; nech uvidím, ktorý je z vás najsilnejší.“ Synovia vzali sväzok a pokúsili sa ho zlomiť.

Ale nešlo to. Každý sa namáhal, zohýňal svázok — lenže zlomiť nevedel ho ani jeden.

Vidiac to Svätopluk, rozviazal svázok, dal každému synovi po jednom prúte, aby ho zlomil. Pravdaže synovia teraz hračky zlomili prút.

Na toto povedal im Svätopluk: „Tak hľa, pokiaľ

budete žiť v láske a budete svorní, nikto vás nepremôže. Avšak akonáhle svornosť a láska vaša pominie, príde nepriateľ a porazí vás.

A tak sa i stalo. Po smrti svojho otca začali sa bratia hašteriť medzi sebou, i prišiel nepriateľ a podmanil ich a rozpadla sa ríša veľkomoravská.

Česi vo svojej vlasti.

Za dávnych čias ako Slováci, tak i Česi odlúčili sa od spoločného kmeňa a išli si hľadať novú vlasť. Šli dlho, z pralesa do pralesa, prešli tri veľké rieky, až došli k hore Rípu.

Navôkol zeleňaly sa lúky, tiahly sa močiare a bariny; vyčnievaly lesy a hory, lisly sa rieky, potoky, jazerá. Do tejto úrodnej zeme prišli Česi.

Včas ráno vystúpil vodca ľudu na vrch hory a rozhľadel sa po okolí. Krajina sa mu zaľúbila a povedal ostatným:

„To je tá zem, ktorú som vám sľuboval. Zveriny a vtáctva má hojne, oplýva mliekom a medom, vody má nadostač a v nich veľa rýb. Naša bude táto krásna zem!“

I kľakol na kolená a poľúbil zem. Potom vstal, vystrel obe ruky k obłohe a volal do novej vlasti:

„Vítaj, zem nám súdená. Zachovaj nás zdravých a silných. Rozmnožuj naše rody od pokolenia do pokolenia!“

Keď sišli s hory, nastala pre všetkých ťažká práca. Rúbali lesy, pálili kŕče, prerývali a kopali zem a robili z nej pole. Pri nich staväli si nízke chatrče a tak celý kraj obydlili.

A že vodca tohoto ľudu volal sa Čech, nazvali sa všetcia Čechmi a kraj svoj pomenovali Čechami.

O Krokovi a jeho dcérach.

Minuly letá, prešly veky. Čechov všade pribývalo. Vnikali hlbšie do lesov, zakladali nové dediny, obrábali polia a dochovávali dobytok. Ale čím bolo Čechov viac, tým menej vedeli sa dohodnúť. Často sa strhly medzi nimi hádky, najviac pre pašienky a roie, silný utískal slabého, až počali proti sebe bojovať.

I žil vtedy medzi Čechmi jeden múdry a spravodlivý muž, menom Krok. Sídlil na Vyšehrade. K nemu sa utiekali všetci prenasledovaní o radu a pomoc. Krok dal si predvolať stránky a rozhodoval v ich sporoch veľmi spravedlive. Preto ho všetci ctili a uznávali za svoje knieža.

Krok mal tri dcéry: Kazu, Tetu a Libušu. Kaza poznala liečivé byliny a liečila nemoce. Mnohých zachovala pri živote a ľudia sa nazdávali, že vie počariť. Keď Kaza zomrela, nasypal jej ľud neďaleko jej hradu Kazína, vysokú mohylu.

Teta, ktorá si vystavila hrad Tetín, učila ľud uctiť studničky, ohne, háje, stromy, kamene a vrchy, klaňať sa modlám a obetovať im.

Libuša bola z dcér Krokových najmladšia, ale najmúdrejšia. Súdila múdre vo sporoch, ako jej otec a rozumela sa všetkému, tak, že predvídala i to, čo sa stane. Preto považoval ju ľud za prorokyňu.

Keď Krok zomrel, sišli sa starostovia zo všetkých rodov českých na Vyšehrad a usniesli sa, aby im radila a vládla nad nimi múdra Libuša.

O založení Prahy.

Raz stála Libuša so svojim mužom Premyslom, s družinou a staršími ľudu na vyšehradskom brale nad Vltavou. Všetci sa zahľadeli na široké lesy za riekou.

Modravé šero ukladalo sa na staré hvozdy.

Tu Libuša vo vytržení vystrela ruky k modravým stráňam za riekou, zahľadela sa na ďaleký les a prorokovala:

„Vidím mesto veliké a sláva jeho hviezd sa dotýka.

Tam v lese je miesto, rieka Vltava ho obtáča, a na sever potok Brusnica ohraďuje hlbokým úvalom.

Keď k nemu prídete, najdete človeka uprostred lesa, ako kreše prah domu.

I nazvete hrad, ktorý vystavíte, Prahou. A ako kniežatá proti prahu skláňajú svoju hlavu, tak budú sa klaňať i proti mestu môjmu.

Bude mu česť a chvála a bude chýrečné vo svete.“

Po tomto Libuša zamĺkla.

I šli hneď za rieku na vrch do starého lesa, našli tam muža pri práci, ako Libuša povedala, a počali na tom mieste stavať nový hrad.

Hrad tento nazvali Prahou. Bol veľmi pevný, vypínal sa vedľa Vyšehradu a panoval v celej českej zemi. Mnoho ľudí sa usadilo pod ním a založili mesto, ktoré tiež nazvali Prahou. A to mesto stalo sa potom srdcom českej zeme.

Príslovia a porekadlá.

Čo sa stalo, už sa neodstane.

Nemôžu všetcia byť páni, musia byť i ľudia na svete.

Ľudí sa raď a rozumu sa drž.

Rybu chytaj za hlavu a nie za chvost.

Kde máš dobrý sed, tam seď.

Kto dobre zaviaže, dobre i rozviaže.

Voľ trpieť krivdu, než inému robiť krivdu.

Zlosť rozum zaslepuje.

Matej a Ondrej na cestách.

Matej a Ondrej šli si hľadať službu. Cestou našli starý krčah, tanistru a gajdy.

Ondrej si ani vecí nevšimnul a šiel ďalej.

Ale Matej zastal a pomyslel si: „Kto vie, či sa nám to nezíde!“ a vzal všetky veci sebou.

Šli ďalej a prišli k potoku. „Smädný som“, riekol Ondrej. Napili sa oba; Matej nabral vody ešte i do krčaha a kamienkov plnú tanistru.

„Načo ti je to?“ smial sa Ondrej.

„Lepšia plná tanistra, ako prázdna“, odpovedal mu Matej a šli ďalej.

Už bola noc, keď prišli do tmavého lesa. Museli sa vyškrabať na strom, lebo sa báli vlkov.

Odrazu však prišli zbojníci pod strom, na ktorom bol Matej a Ondrej a začnú dukáty čítať.

„Ja ich touto vodou oblejem", riekol Matej.

„Nerob to, prezradíme sa a pobijú nás", obával sa Ondrej.

„Už to tečie!" smial sa Matej a vylial všetku vodu z krčaha zbojníkom na hlavy.

„Prší, prší! Ponáhľajme sa!" zvolali zbojníci.

Ale v tom začal Matej na nich hádzať kamienky z tanistry.

„Kamenec, kamenec, — ponáhľajme sa!" kričali ešte väčšmi zbojníci.

Napokon shodil Matej medzi nich i gajdy. Zbojníci sa tak naľakali, že od ľaku popadali. Jeden z nich padol na gajdy a keď gajdy zvrešťaly, zbojníci zvolali:

„Čert, čert!" a rozutekali sa, nechajúc dukáty pod stromom.

Matej a Ondrej si ich posbierali a vrátili sa spokojní domov.

Nezbední chlapci.

Chlapci kĺzali sa na potoku Mlynici. Vo veľkej zime zamrzla voda, ľad bol znamenitý. Z kĺzačky mali veľkú radosť; na ľade bolo živo a veselo. Gregor Petrášovie urobil si i drevené korčule a tak lietal po ľade. Išlo mu to dobre, až mu ostatní závideli.

Kto vie dokedy by sa boli chlapci takto zabávali, keby Vojtech, brat Gregora nebol odrazu zavolal: „Sane, sane!" A skutočne: po ceste išly vlačuhy s drevom. Boly to dlhé, veľké brvná, zareťazené na jednom konci za vlačuhy a druhý ich koniec šmýkal sa po hladkej ceste. Gazdovia vozili drevo z hory.

Chlapcom nebolo viac treba, v okamžení rozpŕchli sa s ľadu. Utekali rovno za saňami, aby sa oblepili na brvná a previezli. Keď gazda zbadal, ako sa lepia chlapci na drevo, pohrozil sa im bičom a zakričal, aby sa nevešali na brvná. Niektorí si všimli toho volania gazdu a odišli. Ale tí všetečnejší ani čo by boli hluchí, ostali len ďalej visieť na dreve. V tom gazda pošibal kone a sane počaly chytrejšie ísť.

Tu však odrazu — boli práve na zákrute — ako, ako nie, sane nadhodilo, drevo sa pošmyklo — a chlapci popadali pod brvná. V okamihu nastal plač a hrozné nariekanie. Sane zastaly, súsedia povybehávali — na ceste ležal Vojtech ako mŕtvy. Nevedel sa pohnúť, len čo ho posbierali. Keď ho zodvihli vysvitlo, že má nohu zlomenú. Vojtech kričal od bolesti, že sa ľudia až zdesili.

Nešťastného Vojtecha rodičia odviezli do Lipovníka ku lekárovi. Lekár položil zlomenú nohu Vojtechom do gypsu aby sa mu srástla. Doma potom musel ležať a dlho to trvalo, kým ozdravel, — ale pamiatku mal na celý život. Zlomená noha totiž ostala mu kratšou, ako tá druhá zdravá. Preto kuľhal keď chodil a rovno kráčať nevedel už nikdy viac.

Vojtech sa hanbil za svoju všetečnosť, lenže pomoci mu už nebolo. A na jeho škode učili sa jeho kamaráti.

Rada.

Synu!
vyznaj vinu;
povedz
jak sa má vec,
bárs to ťažko padá —
moja to je rada!

Vravíš,
že sa hanbíš?
Preč stud!
smelým tu buď!
Keď vinu vyznávaš,
lepším sa už stávaš.

L. V Obrov.

Keď vlci chodili . . .

Naše lesy a hory neboly vždy také tiché, ako sú dnes. Kedysi pred rokami maly ony nebezpečných obyvateľov: vlkov. V lete utiahli sa títo dravci do hlbokých húštin, kde ich nikto nevidel. Tým nebezpečnejší boli však v zime. Hlad vyhnal ich z hôr a zavýjajúc potulovali sa po chotári.

Keď už nemali naskrze čo žrať, odvážili sa i do dedín. Dobýjali sa do maštáľ, nuchali okolo chlievov, či by nemohli niečo odniesť. Ale často skákali i na dvere príbytkov, klopali, tĺkli na ne, chcejúc sa dostať dnu. A beda bolo domácim, keby v takýto čas boli otvorili, bez toho, že by sa boli opýtali, kto je to.

Raz stalo sa, že v istom dome boly priadky. Dievka, počujúc, že vonku sa ktosi dobýja, išla otvoriť. Ale sotva že dvere odchýlila, vyskočil jej na chrbát vlk a chytil ju za krk. Dievka ako bez duše vbehla s vlkom do izby, kde na šťastie poskákali chytro domáci a vlka polenami zabili.

Dnes po vlkoch ostaly len pamiatky. Okolo niektorých dedín podnes vidieť vlčie jamy, do ktorých dravcov týchto chytali. Jamy zakryli obyčajne čečinou a chvojinou a na túto položili kus mäsa, aby prilákali vlkov. Vlci, nič netušiac, vrhli sa na korisť, začali sa ruvať a popadali do jamy. Ľudia potom prišli a vlkov pobili. Niekde chytali vlkov i do sietí.

Dedinčania za tých čias v zime veľmi sa báli vlkov. Cestujúci nikdy nevedel, či ho na ceste nenapadnú vlci. Domáci, keď niekto klopal na dvere, vždy sa najprv opýtali, kto je to. Bez odpovede dvere neotvorili. Posiaľ sa zachovalo, že na otázku „Kto je to?“ odpovedajú žartom: „Vlk!“ I príslovie: „O vlku je reč a vlk za humny“, pochodí z týchto čias.

Dnes u nás vlci už skoro vymizli. Len keď je veľká zima trafí sa, že zatúla sa jeden-druhý i do našich hôr. Ale s týmto chytro si dajú rady naši chlapi.

Nesvedomitý gazda.

Starý Kolesár, gazda z Rokošovej prišiel do veľkej galiby. Zaviazly mu sane a teraz nevie ich nijako pohnúť. Vozil drevo z hory, sneh bol veľký, kone ustaly a ďalej nevládaly.

„Hijo, hijo!“ kričal na koníky, že sa len tak ozývalo. Kone sa trhaly, spieraly, ale fúru pohnúť nevedely. Kolesár sa nahneval chytil bič a počal ich šľahať kade zachytil. Úbohé zvieratá trhaly sa s boka na bok, zarývaly nohami do snehu, lenže marne: sane nevytiahly. Kone boly už celkom zmordované, kožu maly došľahanú, len sa tak z nich parilo.

„Dočkajte, vy mršiny, však vám ja dám!“ povie gazda a chytí jeden drúk, aby ich doráňal. „Ale, pre Pána Boha, čože to robíte s tými koňmi, či ich chcete pobiť?“ zavolá v tom ktosi na gazdu; bol to pán nadlesný, ktorý šiel práve cestou. Shoďte jedno brvno, lebo ani do večera nevytiahnete“, radil pán nadlesný gazdovi. Gazda poslúchol, shodil drevo, a kone pohly hneď ľahšie.

„Či som to nevedel urobiť skôr, ja nerozumný človek“, robil si výčitky Kolesár, „ale zmlátil som si kone

ani žito, len sa tak trasú". Veru Kolesár mal pravdu; bol nesvedomitým človekom. Kone len toľko uvezú, koľko stačia. A kto im viac nakladá, ten trápi zvieratá, Zvieratá cítia bolesť práve tak, ako človek; čo nás bolí, bolí aj ich.

Na tretí deň chodil Kolesár bedákajúc po dedine. Zdochol mu jeden kôň. Bol už starý a keď ho tak Kolesár mlátil, nadtrhol si čosi v sebe a zdochol.

Len teraz oželel gazda Kolesár, že bol taký ukrutný na svoje kone.

Žiaľ siroty.

Medzi horami tichá dolina,
a v tej doline naša dedina;
tam pod lipami domec sa skrýva,
a v tom domčeku — nik už nebýva.

V ňom prebývali: otec môj, mati.
lež sa museli vysťahovati;
vysťahovati na miesto iné:
do čiernej zeme — na cintoríne.

Na cintoríne hroby dva stoja,
v tých hroboch spia si otec, mať moja;
tam im je pokoj, samá dobrota . . .
A ja v cudzine biedna sirota!

Peter Bella Horal.

Nešťastie v Rokošovej.

V nedeľu ráno rozniesla sa po Rokošovej hrozná zvesť. „Bockovci sa podusili, Bockovci sa podusili", išlo z úst do úst po celej dedine. A zvesť bola pravdivá.

Bockovci sa skutočne podusili. Keď ráno nevychádzal nikto z domu, súsedom bolo to nápadné, vyborili dvere — a našli Bockovcov mŕtvych. Tam ležali na posteli: otec, matka a dvoje detí.

Bocko bol človek chudobný. Aby mohol vyživiť svoju rodinu, chodieval do pálenice na robotu. V jednu sobotu, keď išiel večer z roboty, vzal si z pálenice niekoľko kúskov kamenného uhlia, aby si mali doma čim zakúriť, lebo bolo zima. „Aspoň raz sa zohrejeme", tešil sa Bocko, vediac, že kamenné uhlie dobre hreje.

Na drevo Bockovcom veľmi nestačilo, boli teda uhliu radi. A v ten večer mali v izbe skutočne teplo. Od uhlia rozohriala sa pec, a od peci celá ich skromná izbička. Po večeri pobrali sa spať; avšak aby im teplo neuniklo, zavreli rúru na peci, — a toto bolo ich nešťastie.

V peci ostala ešte pahreba, a plyn, ktorý sa vyviňoval z pahreby, nemohol vyjsť rúrou, ale vnikal dvermi pece do izby. Bockovci v teple hlboko pospali a zaspali na veky, — podusil ich otravný plyn uhlia.

Nad nešťastnou smrťou Bockovcov vzrušená bola celá obec. Ľutoval ich každý; ľudia boli síce chudobní ale statoční a pracovití. A boli ešte mladí, mohli žiť roky a roky, keby takýmto smutným koncom neboli zišli so sveta.

V utorok pochovali Bockovcov za účasti celej obce.

Tak ako Bockovci, podusili sa už mnohí ľudia. Večer zapchali pec, ľahli si a nikdy viac nevstali. I z dreva vyviňuje sa plyn, ale tento je nie taký nebezpečný, ako uhoľný.

Rúru na peci netreba nikdy zapchávať. Spime radšej v chladnej izbe, ako by sme mali prísť o život.

Kamenné uhlie.

O kamennom uhlí v Rokošovej máločo vedeli. Rokošovania kúrili drevom, lebo toho mali dosť. Toľko bolo im známe, že v pálenici kúrili uhlím pod kotál, ale ináč si ho nevšímali.

Kamenné uhlie je pozostatok rastlín. Kedysi veľmi dávno prepadly sa celé lesy a hory; zem ich zasypala, voda zamúľala. Tam hlboko pod zemou bez povetria rastliny tieto zuhoľnately a zkamenely. Takto povstalo uhlie.

Uhlie kopú v uhoľných baňách. Je to práca veľmi ťažká a nebezpečná. Baníci veru mnoho vystoja v týchto baňách. Stane sa, že bane sa zasypú, alebo vybúšia v nich nahromadené plyny, a baníci prídu o život. Úbohým baníkom veru nemáme čo závidieť. Nakopané uhlie vyvážajú na vozíkoch a rozposielajú kupcom, ktorí ho potom predávajú.

Uhlie je tvrdé, ale sa ľahko kruší. Jest čierne a hnedé uhlie. Čierne je lepšie, ako hnedé; lepšie horí a pálčivosť má tiež väčšiu. V našej republike máme viac uhoľných baní. V Čechách a na Morave kopú znamenité čierne uhlie. Najväčšie uhoľné bane sú v Moravskej a Sliezskej Ostrave a v Karvíne. Na Slovensku bane na hnedé uhlie máme v Handlovej.

Uhlie, pre jeho veľkú pálčivosť, upotrebujú na kúrenie. Veľa uhlia spotrebujú najmä továrne; tu kúria nim parné stroje, ktoré by sa drevom ani vykúriť nedaly. Preto je uhlie veľmi užitočné. Bez neho by sa v továrňach sotva zaobišli. Je i lacnejšie, ako drevo. Uhlím kúria i rušne železničné.

Z uhlia dorábajú i plyn na osvetlovanie, takzvaný gáz. Plynom týmto osvetľujú po mestách ulice a ľudia svoje príbytky.

Slniečko už...

Slniečko už pomalíčky
vyššie vystupuje,
dĺža sa už krátke dníčky,
sňaženka už prvé sníčky
pod sňahom si snuje.

Príde Matej, dobrý báťa,
a poláme ľady,
a ľady sa do vôd vráťa,
s nimi sa i sňahy ztratia,
potôčik sa zhadí.

A tá naša zem-mamička,
posilnená spánkom,
skoro už si pretre víčka,
keď ju slnko zľúba v líčka,
vetrík zlaská vánkom.

Príde jaro... Daj to, Pane! —
Do tej doby zlatej:
sem korčule, sem i sane!
tu sa na ľad, ta sa na ne!...
Skorej, strýčko Matej!

Martin Sládkovičov.

Smrť do dediny...

Do istej dediny uháňal jeden voz. Tri veľké sudy boly na ňom, a v sudoch špiritus. Sudy boly ťažké, voz len tak prašťal pod nimi. A k tomu ešte i cesta bola zlá, koníky ledva že ťahaly.

V tej dedine ľud rád pijával. Boly až štyri krčmy. Pravdaže bieda bola veľká, lebo ľudia skoro vše-

tko prepili, čo zarobili. Kde sa korheľčí, tam jest i najviac chudoby. A teraz zasa viezli do dediny trúnok.

Avšak málo čo za týmto vozom, tiahol voz druhý. I tento bol naložený; viezli na ňom umrlčie truhly.

Ide jeden pocestný a opýta sa kočiša: „Ale, človeče, kdeže veziete toľko tých truhál?“

„Či ste stretli tam ten prvý voz pred nami?“ táže sa kočiš. „A viete, čo to vezú na ňom?“ hovorí ďalej.

„Sudy, a v nich bude zaiste špiritus“, odvetí pocestný.

„Mýlite sa, dobrý človeče; na voze tom viezli **Smrť**, — ja teda idem práve dobre. Lebo kde chodí smrť, tam potrebné sú i umrlčie truhly.

Keby to boli občania v tej dedine vedeli, čo ich čaká!

Prefíkaná falošnica.

Ani o jednom zvierati sa azda toľko nerozpráva, ako o líške. I vy ste už zaiste počuli o líške, ako oklamala a zaviedla iné zvieratá. Poznáte hádam i tú roz-

právku, ako dostala havrana o syr a mnohé inakšie. No, čo je pravda, je pravda: ale líška je veru potmehúd a prefíkaná falošnica. Keď treba niečo zlého urobiť, tam prvá je líška.

V lete jej je veľmi dobre. Býva si v zelenom peknom lese, chytá vtáčatá, vyberá im hniezda, požerie vajíčka, ba keď sa jej podarí, zadrhne i mladého zajačka a zožerie ho. Je ona teda v lese len na škodu a preto ju nemajú radi ani hájnici.

Ale teraz v zime príde i na ňu mráz. Vtáčat v lese niet, zajačky už narástly, — nemá teda čo chytať. Lenže pomôže si ona ľahko i v zime. Nebola by ani líškou, keby si nepomôhla. Keď je málo snehu, zájde si na pole a lapá myši. A keď pole zaduje? Nehladuje ona ani vtedy. V noci soberie sa do dediny, vkradne sa do kurína a uchytí kuru, kohúta, hus, kačicu, čo sa jej podarí. Tak, hľa, v zime žije si ona na kuracine, ako veľká pani.

Pri tejto svojej nočnej návšteve len jedného sa bojí: domáceho psa. Keby ju ten chytil, veru by jej poriadne vyprášil bundicu; preto je ona i veľmi opatrná.

Bundica líškina je vec vzácna. Vyrábajú z nej kožušinu a podšívajú ňou potom kabáty na zimu; ale panie nosia ju aj miesto šála. Odev kožušinou podšitý, je veľmi teplý, radi ho nosia najmä starí ľudia. V zime poľuje na líšku nielen hájnik, ale i poľovník. I nedávno zastrelil hájnik Kalina dve líšky; kožu z nich odrel a predal do mesta kušnierom.

Ale líšky chytajú i do klepca. Klepec je zo železa, do ktorého nastoknú obyčajne nejakého vtáka, aby líšku privábili. Stalo sa už, že líška takto lapená odhrýzla si nohu a utekla. Zaiste si pomyslela: radšej o jednu nohu menej, ako smrť. Darmo je, veľká šelma je ona, a niet v lese väčšieho furtáka nad líšku.

Dobré rady pre každého.

Slnce nesvieti stále. Zamračí sa, schytia sa vetry a víchrice, padne dážď i ľadovec; nastanú hmly, príde treskúca zima, vejú fujavice. Čo je živé, musí sa schovať a brániť.

O živočíchy a zvieratá postará sa sama príroda. Dala im perie, srsť alebo vlnu, ktorá ich chráni proti nepohodám.

Človek v tomto ohľade nie je taký šťastlivý. Telo svoje chrániť si musí rúchom a príbytkom, a to sám. Odev je pokrývač teľa. Keď je vonku zima, obliekame sa teplejšie, to jest do rúcha takého, ktoré chráni telesnú teplotu. A keď je zas teplo, nosíme šaty ľahšie, ktoré snadno prepúšťajú teplotu tela.

Odev si treba vyberať podľa počasia. Na zimu je tmavá, vlnená hrubá látka, teda súkno. Na leto lepšie tenké, svetlé plátno, alebo lanové tkanivo, pomiešané s pamokom. Bezprostredne na tele nosíme bielizeň.

V zime viac stojí obliecť si dva tenšie obleky jeden na druhý, než jeden hrubý. Hune, širice sú proti vetru, kožuchy a bundy nosia starší ľudia. Akonáhle sa na jar oteplí, kožuchy treba shodiť.

Zdravší sú, ktorí sa ľahšie obliekajú. Kto si telo rozmazná, snadno ochorie. Len starší ľudia nech sa obliekajú teplejšie, deti majú navykať na zimu. Hlava sa nemá babušievať, ju vlasy dostatočne chránia a hrejú. Taktiež nemá sa okrúcať ani hrdlo. Horniu čiastku tela a nohy obyčajne teplejšie treba odievať.

V izbe neseďte v teplých šatách; z teplej izby a postele nevychádzajte von ľahko oblečený. Z treskúcej zimy nechoďte razom k peci alebo ohnisku. Odev nesmie telu v ničom prekážať. Preto nesmie byť ani tesný, ani privoľný, ani ťažký, ani tvrdý.

Obuv sa meria na nohu, a to vtedy, keď človek stojí, a nie poseďačky. Obuv s vysokými opätkami je nie dobrá, lebo sa ľahko vykríva, pokazí nohu a prekáža v kráčaní.

Príslovia a porekadlá.

Dobrý „dajko", ale zlý „vracajko".
Vietor po hore a nešťastie po ľuďoch.
Každá mátoha inakšie máta.
Čihi, mihi, dnes si živý, zajtra nevieš, kde budeš.
Nič nenie isté, čo môžeš ztratiť.
Hladkaj mačku proti srsti, naježí sa.
Čí chlieb ješ, tomu breš.
Z požičaného chleba sa nenaješ.

Oddiel tretí.

Jarný čas.

Slnko svieti,
jarný čas
prinávrátiť
má sa zas.
Púpä kýva
púpätu,
vtáča spieva
vtáčaťu;

motýľkovia
šaškujú,
králičkovia
laškujú:
vôkol vše sa
raduje,
v poli, v lese
zvestuje:

„Slnko svieti,
jarný čas
prinavrátiť
má sa zas.“

Do novej prące!

Zem soblieka svoju bielu bundicu. Dosť sa jej už nanosila. I zodrala ju celú, má z nej už len zdrapy. Po chotári roztopil sa sneh; vidieť ho už len po horách. Tam sa on pokryl pred slnečnými lúčami. Lenže neostane dlho ani na horách. Roztopí ho slnko a teplý dážď, a zmizne celkom.

Živiteľka naša, zem, dýcha si už ľahko a zvoľna. Okriate role čakajú na príchod svojho gazdu. A gazda veru nemešká. Jedno ráno zapriahne svoje koníky, vezme pluh a ide orať. Oračka je ťažká práca ale milá pre gazdu. Dobre padne oku vidieť ako sa brázda ukladá ku brázde.

Teplé slnečné lúče prebudia všetko k novému životu. Po lúkach začne pukať tráva; medzi ňou belejú sa drobné krásky. I ony sa už rozvily. O krátky čas vypučí i púpava a iné jarné kvety. Okolo potokov rozzeleňajú sa vŕby. Miazga koluje v nich zasa. Prídu chlapci a budú si z nich krútiť píštele.

Zo svojich skrýš vyliezajú i žaby a jašterky. Dosť sa už naspaly cez zimu. Bojazlivé jašterky vyhrievajú sa na úslní, žaby zas utekajú do močiarov; tu ony kŕkajú celé leto. Ale i včely v úle pocítily už, že sa otepIieva. Cez poludnie vyletia na slnko; včelár hovorí, že sa „prášia". Keď bude viac kvieťa, pôjdu na pašu a začnú nosiť med.

Onedlho vrátia sa k nám i všetky vtáčky, ktoré nás v jaseni opustily. Prídu i štebotavé lastovičky a švítoriť nám budú zavčas rána a volať do práce.

Veru do práce do novej práce. Zo zaháľania nikto nevyžije. Komu sa nelení, tomu sa zelení, hovorí príslovie. Na jar má prácu nielen hospodár, ale každý

človek. Usilovní ľudia radi pracujú. A dobré deti rady pomáhajú svojim rodičom, keď môžu.

Ta sa teda do práce, do novej práce!

Do práce sa!

Hor, sa, bratku pilno,
rezko maj sa k práci:
nie sú hodní chlieb jesť
dneska darebáci.

Milliony v boji
hroznom krvácaly,
zapriahaní boli
v práci chlapci malí.

Starcom, ktorí mali
odpočívať smelo,
od úmornej práce
potilo sa telo.

Hor sa, bratku, pilno,
rezko maj sa k práci:
lenoši hotoví
sú dnes vlastizradci.

Anzelm Zábranský.

Jarná pieseň.

Zakukala kukulienka jarnú, čerstvú nôtu,
vyvolala zas celý svet ospalý k životu.
Slobody hlas mocný budí zase všetky zeme:
a my chlapci podtatranskí či sedieť budeme?

Tajná sila všetky hate a prekážky borí:
a nás slabých majú vysmiať naše zrutné hory?
Hýbajú sa Podtatranci, spríbuznené rody,
nad Slovanstvom prebudeným svitá deň slobody.

Niet krajšieho v svete mena ak' svoboda svätá,
všemohúce toto meno nikto nezahatá!
Pohynuli naši bratia za to meno zkazou —
ale z mohýl ich vychodia zástupy víťazov.

A vy bratia naši rodní, roztratení v svete,
zlorečené vaše meno, keď sa nehýbete!
Podajte si bratské ruky k veľkému životu —
kukučka nám bude kukať novú, rezkú nôtu!

Janko Kráľ.

Sňažky.

Katka Cagáňovie donesla včera do školy kytôčku kvieťa. Keď dievčatá zbadaly u nej kvety, obstaly ju a Terka Kolesárovie zvolala: „Aha sňažky, sňažky!"

A Terka ich dobre poznala. Boly to skutočne sňažky, prvé jarné lesné kvietky. V nedeľu popoludní bola pod Rokošom a tam ich nasbierala.

Akonáhle zkape sneh, a slnko opre sa o stráne, vyklíčia i sňažky. Vyženú dva dlhé úzke zelené listy, potom tenké steblo s bielym kvetom na konci. Kvet tento je bielunký ako sneh a možno i preto dostal meno: sňažka. Pozostáva z troch jemných lupienkov a zelienkavého kališka. V kališku sú žlté prášniky. Steblo má veľmi dengľavé; dva silnejšie listy chránia ho pred vetrom a mrazom.

Sňažky rastú po lúkach a stráňach medzi krovím. Najradšej sa uťahujú pod lieštie. Belejú sa už z ďaleka, ako keby chcely volať: „Poďte, deti, poďte, už sme tu!" A deťom netreba to dva razy povedať; idú a natrhajú sňažiek. Doma potom namočia ich do pohára, aby nezvädly.

Katka musela dať v škole každému dievčaťu niekoľko sňažiek. Dievčatá vzaly útlé sňažky a dívaly sa na ne dlho. Chcely im narovnať i sklonené hlávky, lenže sňažky si nedaly a naklonily hlavičky svoje znovu — ako skromné deti.

Katka sľúbila svojim kamarátkam, že na budúcu nedeľu pôjdu pod Rokoš a natrhajú si sňažiek. Rastie ich tam veľa. Ťažko čakaly dievčatá túto nedeľu.

Sniažik a sňaženka.

Keď Pán Boh stvoril trávu a kvety a zafaroil ich rozličnými krásnymi farbami, na konci obrátil sa aj k snehu a riekol mu:

„Ty, milý sniažik, musíš si sám farbu vybrať, lebo kazíš farbu všetkým rastlinám."

I šiel sniažik ku trávičke a prosil ju:

„Daj mi tvojej zelenej farby, prosím ťa."

Ale tráva mu nedala, povedala že nemá nazbyt. Šiel teda k ruži:

„Ružička, daj mi tvojej červenej farby."

Ale ruža mu tiež nedala. Šiel teda k slnečníkom a od týchto si prosil žltej farby. Ale ani slnečníky mu nedaly. I nahneval sa sniažik a pomyslel si: „Pôjdem ku všetkým ostatným kvietkam a budem si pýtať po troške z ich farieb a takto budem mať plášť strakatý a najkrajší zo všetkých.“

Šiel a prosil. Ale kvietky sa naň hnevaly, že kedykoľvek na ne sadne, zavše ich zničí; vysmialy ho teda a nedaly mu.

Na koniec prišiel k sňaženke. Sadol si smutný k nej a žaloval sa:

„Ak mi niekto nedá trochu farby, budem taký ako vietor — neviditeľný. Poraď mi, Sňaženka, čo mám robiť?“

Sňaženka trochu rozmýšľala a povie:

„Ak ti postačí môj skromný pláštik, môžeš si ho vziať.“

Sniažik natešení zabalil sa hneď do bielunkého pláštika sňaženkinho a naradostený sľúbil jej, že jej to nikdy nezabudne, a že jej bude povďačný.

A sniažik splnil svoje slovo. Od tých čias sú so sňaženkou vo veľkom priateľstve. Ona si pokojne žije a kvitne i pod snehom. Ale iné kvety sniažik nenávidí. Kde len ktorý vidí, keď naň sadne, každý skloní hlávku a obyčajne i pod ním zahynie.

Rastie dníček . . .

Rastie dníček, rastie, rastie,
to je radosť, to je šťastie!
Vznes sa k Bohu
nad oblohu
chvála hlučná, veliká,
že už zima uniká

Uniká, i nechže tajde,
nech si inde domov najde.
Hľaďte, deti,
kočiar letí
nám v ústrety — z kvieťaťa,
na ňom vesna usmiata.

Martin Sládkovičov.

Vrany.

„Janko, zajtra pôjdeme orať na Rovnú“, povedal otec predvečerom svojmu synovi. Janko sa tešil oračke, lebo rád pomáhal otcovi.

Na druhý deň bolo pekné ráno, otec a syn vybrali sa zavčasu na Rovnú. Pod Rovnou rozumely sa tie role, čo ležaly od Rokošovej na juh, ako sa ide do Orešian.

Janko poháňal a otec oral. Sotva že zorali dvetri brázdy, iba tu keď celé hajno vrán sadne na zoranú zem. Vrany boly veľmi smelé, niektoré išly za samým pluhom a papraly sa v čerstvo zoranej zemi. Janko zahnal sa na ne bičom a vrany odletely. Lenže netrvalo to dlho a boly zase na brázdach. „Ale aké sú dotieravé tieto potvory“, povie Janko a plesne po nich znova bičom.

„Janko, nechajže tie vtáky, nechaj. Nechodia ony za nami zaiste bez príčiny. Len sa obzri, koľko rozličných červov, pandráv a húseníc sme vyorali. Tieto pliagy sú nám len na škodu. Ak by ostaly v zemi, vyliahne sa z nich všelijaký hmyz. Tento potom hubí a ničí našu úmornú prácu: pasie sa na našej úrode. A hľa vrany okolo nás vysbierajú týchto našich záškodníkov. Čo by sme my nemohli, urobia to ony za nás. Preto sú nám vrany na veľký osoh, daj im teda pokoj.“

Janko všimnul si otcových rečí. Keď sa lepšie prizrel, skutočne videl, ako vyťahujú vrany zo zeme biele pandravy a pochutnávajú si na nich ani na dákej lakote. Ba často sa i pohašterily pre ne, kvákajúc hlasite na roli. Medzi vrany zamiešali sa často i havrani a dali sa tiež do práce: kynožili červy ako keby ich najal.

Keď si dobre vrany zaraňajkovaly, odletely preč. Ale za nimi prišly druhé. A to tak išlo celý deň. Janko sa viac nezaháňal na ne, ba pošibal koníky, aby len čím viac pandráv navyorávaly.

A od toho času mal vrany rád.

Roľnícka.

Role, lúky, polia,
zahrady zelené,
vy ste srdcu nášmu
pravé potešenie.

Role, lúky, polia,
radi vás robíme,
a z vás prácou tvrdou
celý svet živíme.

Role, lúky, polia,
zhynul by celý svet,
keby nepožehnal
nám Boh na vás pár liet.

Role, lúky, polia,
vy ste naša sláva,
nech o nás svet reči
aké chce rozpráva.

Role, lúky, polia,
radosť vás obrábať,
radosť na vás za vlasť,
za pravdu skonávať.

Anzelm Zábranský.

Hej, roľníci! . . .

Hej, roľníci, ešte naša matička zem žije,
dokiaľ Slovák pracovitý jej vrch pluhom ryje,
náš pot a mozole naše tie ju zúrodňujú,
ony s roka na rok život ľudstva udržujú.

Chlúba naša je roľnícka naše povolanie;
i predkovia slavní mali toto zamestnanie:
nech si vojny vedú iní a plenia národy:
Slovák v prírode požíva najvyššej slobody.

Zem sme, ona živí nás a v nej i spočinieme,
sťa zasiato zrno v zemi všetci uhnijeme,
v tej nádeji, že vo smrtnej zime nezhynieme,
ale v čas tej večnej jari ku Bohu prídeme.

D. M. Bachát.

Zajace a žaba.

Raz sišly sa zajace a ponosovaly sa, že sú ukrutne prenasledované a že sa nemajú čim brániť. Nikto sa ich nebojí, komu sa len páči, chytá ich a zabíja. Ešte vraj i psov púšťajú na ne.

Po dlhej porade usniesly sa, že im nič iné nepozostáva, len aby sa šly všetky utopiť, lebo že im je už tento život nesnesiteľný.

Rozbehly sa teda k lavičke nad potokom, odkiaľ chcely do vody poskákať. Tam ale sedela práve žaba ktorá sa ich tak naľakala, že v tom okamžení skočila do vody.

Keď to zajace videly nesmierne sa zaradovaly, že jest na svete predsa niekto, kto sa ich bojí. Hneď sa rozhodly i ďalej žiť a tak sa začaly smiať, že sa im až pysky od smiechu rozpukaly.

A od tých čias žijú zajace ďalej s rozpukanými pyskami.

Ztracená ovečka.

Včera, včera za večera ztratila se má ovečka. Hej, kdož mi pomůže hledat mou ovečku, mou jedinkou?

Šla jsem prosit Denici. Denice mne odbývá: „Ráno musím rozdělávat ohníček Slunci.“

Šla jsem prosit prosit Večernici. Večernice mne odbývá: „Večer musím stlávať lůžko pro Slunéčko“.

Šla jsem poprosit Měsíček. Měsíček mi odpovídá: „Mečem mne rozpůlili, smutno je mé líce“.

I šla jsem prosit Slunéčko. Slunéčko mi odpovídá: „Devět dní já hledat budu, až tvoji ovečku najdu“.

Matičce.

Proto mně drahá tak
milá má matička,
že je tak maličká,
že je tak chudičká.

A kdyby byla snad
chudší než oblázek,
přec bych ji v srdci svém
choval jak obrázek.

A kdyby byla snad
svázána v uzlíčku,
přec bych ji miloval,
drahou tu matičku.

Jan Neruda.

Rodiče.

Dokud máš tatíčka,
pokud máš mamičku,
zohrej se, potěš se
na jejich srdíčku!

Potom, až dorosteš,
celý svět nestačí,
aby ti blaha dal,
co jejich náručí.

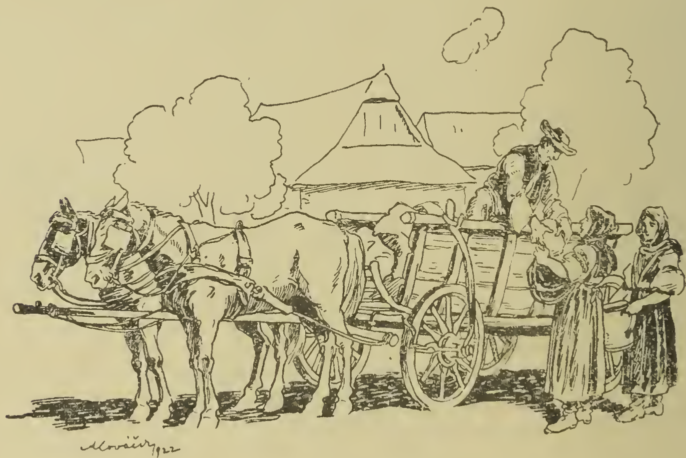
Adolf Heyduk.

Vápeniari.

V pondelok ráno prišiel do Rokošovej jeden voz. Boli na ňom dvaja chlapi. Jeden poháňal, druhý ale volal: „Vápno, vápno!“

Aha prišli „vápeniari“ z Orešian! Orešiansko vápno radi kupúvajú, lebo je vraj dobré. I teraz vychádzaly gazdinky s košíkami a vreckami, aby si kúpily vápna. Však onedlho bude Veľká noc, vápno sa teda zíde. Pred sviatkami každá dobrá gazdiná obieli svoj dom a príbytok.

V Orešanoch vápno kopú. Pravda nie také, aké teraz predávajú. Kopú len takzvaný **vápenec** a z tohoto potom pália vápno. Vápenca je v Orešanoch moc; celý jeden vrch je z neho. V tomto sú bane na vápno. Neďaleko týchto baní postavili si Orešania hneď i

pece na pálenie vápenca. Tých, čo sa s pálením vápna zaoberajú, nazvali ľudia „vápeniarmi“. Títo vápeniari chodia potom vápno predávať. Okrem Rokošovej chodia aj do mnohých iných obcí. A dobre zarábajú.

Vápno je potrebné. Bez vápna nemôže byť ani jedna gazdiná. Kde nemajú vápna, majú obyčajne špinu. Bielený byt je nielen vidný, ale i zdravý. Zdravší, než maľovaný.

Ale vápno potrebujú i pri stavaní domu. Ba bez vápna nemohli by ani stavať. Vápno rozpustia, nasypú doň piesku dobre ho rozmiešajú a takto robia maltu.

Maltou potom sliepajú tehly alebo kamene v múri. Keď malta stuhne, dobre drží. Pri hasení vápna dávajú si ľudia veľký pozor. Kam vriace vápno frkne, všetko vyžerie a vypáli. Už sa i to stalo, že deti popadaly do horúceho vápna a utrpely také popáleniny, že zomrely. Pozor teda na vápno!

Po obede vrátili sa vápeniari s prázdnym vozom do Orešian. Mali dobrý deň, popredali všetko vápno.

Zahrada Bobáňovie.

U Bobáňov mali krásnu ovocnú zahradu. Celá Rokošová im ju závidela. Na jar, keď stromy zakvitly, až radosť sa bolo na ňu podívať. Vôňa kypela so stromov a veselý spev vtáčat rozliehal sa po nej od rána do večera.

Zahradu túto vysadil ešte starý otec Bobáňovcov. Bol to usilovný človek a rád mal stromy. Zavše hovorieval: „Čo máš miesta hoc len na piaď keď iné nie, strom ta zasaď!“ A on sám tiež tak robieval. Sadil ovocné stromy nielen vo svojej zahrade, ale i súsedom a iným občanom. Keď ho videli, ako sadí malé stromky, našli sa, čo mu povedali: „Ale, ale, načo sa to len trápite s tým sadením na staré dni, veď ovocia sa už beztak nedožijete so stromkov.“ Ale on riekával: „Možno, že sa nedožijem, ale dožijú sa moje deti.“

Starý Bobáň vedel, čo hovorí. On je už síce pod zemou, ale zo zahrady dnes teší sa jeho syn Jurko Bobáň. Jurko udal sa vo všetkom na svojho otca. Je opravdivým zahradníkom. Za včas rána už ho vidia ľudia v zahrade; sadí, štepí, opiluje stromky. Vie on, že bez tejto práce nebolo by ovocia. Mladé stromčeky treba zaštepiť, ináč vyrastú z nich stromy divé a rodiť budú len plánky. Z plánok nemáme nijakého úžitku.

Nie je to však dosť stromok len zaštepiť. Keby sme sa oň ďalej nestarali, sotva by vyrástol z neho

pekný strom. Mladý stromček máme mať stále pred očima. Treba ho priviazať ku kolíku, aby rovno rástol, divé výhonky treba na ňom obrezať, treba ho polievať, slovom: pestovať ako malé dieťa. Tomuto všetkému rozumie sa veľmi dobre Jurko Bobáň, naučil sa to od svojho otca.

Jurko sa pred rokami oženil a dnes má už troje detí: Cyrilla, Metóda a Veronku. Dvoch najstarších svojich chlapcov beráva do zahrady, učí ich pestovať stromky a rozpráva im o ich veľkom úžitku. Chlapci ochotne pomáhajú otcovi pri práci. Nikde nemajú v jaseni toľko ovocia, ako u Bobáňov.

Jurko vravieva, že nie je to ani dobrý človek, ktorý nerád stromy.

Kráľovská odmena.

Istý kráľ sa preobliekol za poľovníka a išiel na poľovku. Ako ide, vidí neďaleko jedného starca čosi kopať. Keď prišiel bližšie, zbadal, že starec sadí orechový stromček. Začudoval sa kráľ, a keď už bol celkom blízko neho, opýtal sa ho: „Koľko máte rokov, človeče?“

„Osemdesiat mi už minulo, pane!“, odpovedal starec, , ale tak sa dobre cítim, ako keby som len tridsať rokov mal“.

„A koľko rokov úfate ešte žiť?“ pýtal sa kráľ ďalej, „keď ešte teraz taký malý stromček sadíte? S toho veru sa vy už sotva dožijete ovocia, prečo sa teda nadarmo ustávate?“

Starec sa zamyslel a potom povie: „Dobre viem, pane môj, že ja už pod zemou budem, keď tento stromček rodiť bude. Ale aj otcovia naši sadievali také stromky, ktorých ovocie teraz my požívame. Slušné je teda, aby sme príklad otcov našich nasledovali.“

Odpoveď táto zaľúbila sa kráľovi a podal starcovi za hrsť dukátov.

„No, ktože povie teraz“, zvolal starec, „že som sa nadarmo ustával! Hľa, tento malý stromček hneď v prvom roku aké skvostné ovocie mi doniesol!“

Naša jabloň.

Na našej jabloni
  lístia moc tam jesto,
kvetu však medzi ním
  sotvaže je dvesto:
kvietok len tu i tu
  skromne sa beleje,
jak medzi túžbami
  tie naše nádeje.

A koľký kvet ešte
  búrka nám uroní!?
z koľkého nedozrie
  jabka na jabloni!?
Nedozrie, odpadne,
  kto zná, čo zostane? . . .
Chráň naše nádeje,
  všemohúci Pane! . . .

Peter Bella Horal.

Po Veľkej noci.

Po Veľkej noci Rokošová bola taká, ako zo škatuľky. Len sa tak svietila čistotou. Priedomie, ulice boly pozametané, domy pekne obielené. Belely sa ešte i staré chalupy, ani čo by sa boly obliekly do čistých šiat.

Kto išiel hore dedinou, musel zbadať každý tento poriadok. A zaiste že i pochválil Rokošovanov a pomyslel si: „Ej, sú to len za dobré gazdinky v tejto Rokošovej!“ Lebo nebýva to tak v každej obci. Ľudia málo dbajú na čistotu. Domy svoje málokedy obielia, dvory nezametajú. Takmer po celom dvore roznosený je hnoj a hnojnica vyteká na ulicu. Ani gazdovské stroje nie sú uložené na svojom mieste. Takýto dvor hnusí sa každému.

Gazdinú poznať po dome a gazdu po dvore. Aká gazdiná, taký dom — aký gazda, taký dvor.

Dobrá gazdiná drží v poriadku svoj dom a celú domácnosť. Pozor dá na každý kútik; očiam jej neujde ani jedna pavučina. Niekde pokladajú si pavučiny za šťastie v dome. Je to povera, na ktorú netreba nič dať. Práve naopak: ten dom je šťastný, v ktorom nieto pavučín. Preto i pánov pavúkov pekne-krásne povyháňať treba z domu. Nech si idú, kam chcú pavučiny snuvať. Špinavý a neporiadny dom je hanbou pre gazdinú. Ľudia súdia podľa zovnajšku.

Ale nielen v izbe, lež i na dvore má byť poriadok. Čo patrí do humna, nech je v humne; čo pod sieňu, nech je pod sieňou a čo na hnoj, nech je na hnoji. Ktorý gazda nedbá o poriadok, ten mrhá svoj majetok. Ešte i pluh ďalej vydrží, keď je uschovaný na svojom mieste, ako keď ho pod plotom hrdza žerie.

Dobrý gazda starosť má na všetko. Vie o každom klinci vo svojom hospodárstve a bedlí o poriadok.

Ráno, večer je na dvore, dozerá na čeľaď a každý neporiadok karhá. On je pánom v dome, on i rozkazuje.

Takýto gazdovia a gazdinky bývajú v Rokošovej. Je tam poriadok nielen po Veľkej noci, ale cez celý rok.

Príslovia a porekadlá.

Viac rozumom, ako kolom.
Bláznov nesejú, a rodia sa.
Dvojdvorný pes hlady mrie.
Ozeraj sa na zadné kolesá.
Dvaja rada, — traja zrada.
Hľad si pod nohy.
Kto sa prudko prisilí, skoro sa vysilí.
To je pekná reč, keď volajú jesť.
Ľahšie haniť, ako spraviť.

Vŕby.

Vŕba je prvá. čo začína na jar pukať. Ona zaiste chce predísť všetky ostatné stromy. Holé konáre vyháňajú žlto-zelené lístky a čoskoro celý strom oblečie sa do jarných šiat. Jest i veľmi staré vŕby. Nazdali by sme sa, že už vyhynuly — a jednako vypučia.

Keď sa vŕby zazeleňajú, to je najistejším znakom, že sa otepljeva a že prišlo jaro. Chlapci lámu vŕbové prúty a krútia si z nich píštele. Dobre im to ide, lebo prúty napojené sú miazgou a kôra ľahko sa dá s nich stiahnuť. Každý chlapec má skoro píšteľu. Jeden tenkú, druhý hrubšiu, tretí najhrubšiu. Ihrajú sa po lúkach a pískajú na píšteľách; sú to veselé časy! Oj, pekný je ten jarný život!

Ale vŕba je i prvý strom, čo na jar kvitne. Dlhé zlatožlté šúločky medzi lístim, to je jej kvet. Mladú

vrbinu i oblamujú a dávajú zajacom, barancom, kozľatám. — a títo všetci ujedajú si chutne z nej. To je ich prvý zelený krm.

Popri potokoch všade najdeme vŕby. Tu ony bývajú najradšej. Rady majú vlhkú pôdu; kedy chcú napijú sa čerstvej vody z potoka. Rastú chytro a sú veľmi húževnaté. Keď polovicu z vŕby odčesnú, druhá polovica rastie ďalej. Vŕbový prút kam zapichneme, tam sa prijme.

Drevo vŕbové nemôžu upotrebiť na nič, lebo je veľmi mäkké. Ale tým osožnejšie je prútia vŕbového krovia. Z tohoto pletú košíky a košiny. Chudobní ľudia, týmto pletením vyhľadávajú si chlieb. Pekné stromy sú smutné vŕby. Sadia ich zväčša do cmitera. Vŕba má blízku rodinu, a to je rakyta. Ešte ani dobre sneh neskapal, rakyta už pučí — a deti trhajú z nej takzvané maňúšky.

Slovenské dievčatá spievajú o rakyte:

U zelenej rakyty,
leží Janík zabitý.
Kto ho zabil, prečo zabil,
my neznáme,
ale si ho my dievčatá
pochováme.

Hádajte!

1. Ktorý človek sa tam škrabe, kde ho nesvrbí?

2. Plná škola detí a nemajú kadiaľ vyjsť.

3. My máme takého vola, čo celý vojde do stajne, len rohy sa mu nespracú. Čo je to?

4. Kto pradie bez vretena, bez praslice, bez kolovrátka?

5. Máme takého proroka,
čo v ňom horí za pol roka;
vtedy mu ruky podávame;
za pol roka ho neznáme.

Nečakaný milodar.

Stalo sa, že v obci Rakovici vyhorelo niekoľko gazdov. Nešťastní ľudia prišli o všetko a odkázaní boli na cudziu pomoc. Aby si teda nejako pomohli, vyslali dvoch pohorelcov po dobrých ľuďoch sbierať milodary.

Takto prišli pohorelci i do Rokošovej. Bolo ešte za rána, keď zastali a počúvali: gazda stál pred stajňou a nahnevaný ostro karhal paholka, že úzdy s koní nezavesil na svoje miesto, ale nechal ich pohodené cez noc na dvore. Krik počuť bolo až pred bránu.

„No sem sme sa veru darmo ustávali", povie jeden z pohorelcov, „tu veru nedostaneme nič". „Ale, keď sme už tu, poďme len a zkúsme to, však uvidíme", rečie druhý. Chlapi vošli do dvora.

Gazda Závora prijal pohorelcov veľmi vľúdne a zaviedol ich do svojej izby. Tu rozpovedali mu, že prišli na žobrácku palicu a požiadali ho o nejaký milodar. Závora ľutoval úbohých ľudí a bez rozmýšľania vyňal zo skryne dvesto korún a oddal ich pohorelcom.

Pohorelci vzali peniaze a poďakovali sa slušne Závorovi. Ale sa mu i priznali, že tento dar ich veru prekvapil. „Počuli sme vás kričať na paholka", povedal mu jeden, „a to nás odstrašilo. Videli sme, že ste veľmi prísny, ba, možno, i skúpy človek. Váš milodar je teda pre nás veľkým prekvapením. Pán Boh vám zaplať!"

„Milí priatelia!" odpovedal gazda Závora, „ja na svoje hospodárstvo si sám dozerám. Čeľaď svoju mám

rád, ale som na ňu i veľmi prísny. Avšak práve preto, že sa tak stariam o všetko, buď Bohu chvála, mám sa dobre — a môžem spomôcť i vám. Opatrnosti nikdy nezbýva, a ako si človek gazduje tak sa i má. Peniaze si len vezmite; keby som mohol, dal bych vám i viac."

Pohorelci uznali, že má Závora pravdu.

Najlepší kapitál.

Ako tak stáli pohorelci u gazdu Závoru, poobzerali sa navôkol po izbe. Divili sa nad poriadkom a čistotou v tejto domácnosti. Celá izba ani zrkadlo. Ale ako sa začudovali, keď na polici pri obloku zbadali i pekný rad kníh a pod nimi zas naukladané noviny.

„Máte azda syna vo školách, že toľko kníh u vás vidíme", poznamenal jeden z pohorelcov. „Veru nemám, je to moja domáca knižnica a noviny tiež ja čítam; veď bez novín ani by som nevedel ako sa svet krúti", odpovedal Závora.

„No už sme sa v mnohých domoch obrátili, ale veru takejto knižnice sme nenašli ešte nikde", poznamenal druhý pohorelec. „A či neľutujete peňazí za takéto veci?" opýta sa ďalej Závoru.

„Veru neľutujem, priatelia moji. Kniha to je najlepší kapitál. Ako som počal hospodárske noviny a knihy čítať, sa tiež zveľadilo moje gazdovstvo. Naučil som sa všeličomu, čo som prv nevedel. Knihy píšu zkúsený ľudia, od nich sa len učiť môže človek. Všetci ľudia všetko vedia. Knihy svoje mám rád akoby svoje vlastné deti. Čítam ich najmä v zime a keby som ich nemal, chybovaly by mi veľmi."

„A odkiaľ že ich to kupujete?" opytovali sa gazdu Závoru zvedaví pohorelci.

„Keď idem do mesta, zavše zajdem i do knižného obchodu, či reku nemajú niečo nového. A keď najdem dobrú knihu, kúpim ju. Verte mi, odplatí sa to, veru

odplatí. Ani neviem ako môže byť rozumný gazda bez kníh a bez novín! Dnes každý by mal čítať. Hovoria, že dobrý kňaz učí sa do smrti, ale dobrý gazda tiež. Ľudia, čo potrovia po krčmách, radšej by mohli dať na dobré noviny a knižky. Veru, menej piť a viacej čítať — vtedy by sme sa dobre mali".

Pohorelci takto rozprávať ešte nepočuli. Presvedčili sa, že majú do činenia s múdrym človekom. I zaumienili si, že keď im to bude možné, čítať začnú aj oni.

Remeslo má zlaté dno.

‚Odkiaľ to len berie tie peniaze ten Mikuško?" hovorievajú Rokošovania. „Zaiste mu ich zmok nosí", povedali jedni. „Musel najsť poklady", vraveli druhí.

Mikuško bol v Rokošovej kováčom. Teraz stavia dom a to kole ľuďom oči. Hádajú odkiaľ môže mať toľko peňazí. Ale kto pozná Mikuška, ľahko uhádne. Je on usilovným človekom, už zavčas rána ozýva sa jeho šmykeň po dedine. To Mikuško kuje — a robí celý deň. Hovoria, že remeslo má zlaté dno, a vidieť to skutočne i na Mikuškovi. Nagazdoval si pekné peniaze, má teda za čo stavať. Usilovnosť, to je ten tajný zmok, čo každého obohacuje.

Dom Mikuškov bude stáť pri ceste, práve na príhodnom mieste. Pri stavaní pracuje mnoho robotníkov. Dom bude múraný, a to z tehál. Tehly však voziť musia z Lipovníka. V Rokošovej niet tehelne. Tehlu robia z hliny a takejto hlinačky jest v chotári Lipovníka dosť. Postavili tam teda i veľkú teheleň. Z nej vozia tehlu pre celý vidiek.

Tehlu robia veľmi jednoducho. Do nakopanej hliny nalejú vody a rozmiesa ju. Keď je dobre do husta rozmiesená, tlačia ju do truhličiek, aby dostala podobu tehly. Takto narobenú tehlu sušia v tôni a keď je zpo-

lovice suchá, vypália ju. Toto vypaľovanie koná sa vo veľkých zvláštnych peciach.

Dobre vypálená tehla je červená a tvrdá, že až tak cvendží.

Dom postavený z tehly je veľmi zdravý. Zdravší ako z kameňa. Preto kto len môže, nech stavia z tehly, ako to robí kováč Mikuško. Je on rozumný človek.

Niekde však stavajú i zo surovej, nevypálenej tehly. Robia to zväčša chudobní ľudia. Dom zo surovej tehly je nie taký trváci, ako z vypálenej.

Do jaseni má byť Mikuškov dom postavený. Ale vraj nepresťahuje sa doň, len na budúcu jar.

Štyri čiastky roku.

Na svite štebocú lastovičky:
šuhaj ženie z domu von kravičky
dievča vije veniec,
píšťaľku mládenec
z vŕby krúti.

Pred našim sa domom lipa puká,
kukučka v zelenom háji kuká:
koľko mi rokov dáš,
kým pôjdem na sobáš?
Povedz, keď znáš.

Leto prepelica oznamuje,
novému sa chlebu ľud raduje,
otec jačmeň kosí
a syn snopy nosí
do hromádky.

Tadolu, ta letia divé husy,
k vínobraniu dolniak nože brúsi,
horniak repu kope,
dievky trú konope
pri mesiačku.

Vrabce lačné letia do stodoly,
šuhaj senom kŕmi tučné voly,
nevesta ľan pradie —
a svokruša zrebe
kolo pece.

Karol Kuzmány.

Lesný tulák.

Veríte či neveríte, ale i medzi vtákmi jesto tulák. Tulákom týmto je kukučka.

Kukučka nemá nikde pomeškania. Ako splašená lieta so stromu na strom z lesa do lesa, z hája do hája. Pred ľudmi už zďaleka uteká, ani čo by ju šli chytať. A nikto ju neprenasleduje. Ona každý deň inde býva, každú noc inde spáva; nemá stáleho miesta, ako iné vtáčky. Ba ani si len hniezdo neurobí pre svoje mladé. Vajíčka snesie do cudzích hniezd a tam sa vyliahnu malé kukúčťatá.

Kukučka živí sa chrobákmi a húsenicami, preto je teda osožná. A skantrí ich ona hodne, lebo je veľmi pažravá.

Na jaseň od nás odíde; soberie sa do teplých krajov. Vráti sa k nám len na jar, keď už pučí bučina a do zelených šiat odieva sa celý les. Sadá po stromoch a volá hlasite: „Kukuk, kukuk!“ len sa tak ozýva po hore. Keď v lese pod Rokošom volá kukučka, počuť to až do dediny Rokošovej.

Keď dievčatá počujú kukučku kukať, zavolajú:

„Kukučka! koľko rokov mi dáš,
kým pôjdem na sobáš?“

Že prečo je kukučka taká nepokojná a túlavá, o tom hovorí sa toto: Keď Boh stvoril vtákov, každému povedal, kde bude bývať. Škovránkovi že na poli, lastovičke pod strechou, bociaňovi na streche, orlovi na bralách, slávikovi v kroví. Každému sa páčilo svoje

bydlisko, len kukučka nebola spokojná. Stromy jej boly privysoké, krovie prinízke; zem jej bola prisuchá, voda primokrá. S ničím sa nevedela uspokojiť. Keď to videl Pán Boh nahneval sa a povedal: „Hľadaj si teda miesto aké sa ti páči!“

Od toho času vandruje kukučka a nemá nikde zotrvania.

Nevďačné deti.

Postavili si konôpky hniezdo do krovia. Samička sniesla štvoro vajíček a sedela na nich. Samček ju kŕmil, napájal a aby jej nebolo smutno, vyspevoval jej pri hniezde. Raz odletel ďalej chrobáčikov chytať, a sotva odletel, už bola pri hniezde kukučka. Pustila sa do reči s konôpkou.

„Vidíš“, hovorí kukučka, mohla by si prijať i moje vajíčko do hniezda“.

„A čo si nevystavíš hniezdo?“ spytuje sa konôpka; „veď každý poriadny vták má hniezdo“.

„Neviem stavať, a potom nám kukučkám je to už tak súdené, že musíme sa túlať po cudzích hniezdach. Maj srdce, vyslyš moju prosbu.“

Konôpka bola mäkkého srdca a dovolila, aby kukučka do jej hniezda zniesla vajce. Samčekovi nepáčil sa nový hosť, ale keď ho konôpka prosila, uspokojil sa.

Z vajíček vykľulo sa päť drobných vtáčat. Samček mal mnoho roboty; neprestajne chytal muchy, komárov a kŕmil rodinu. Nadovšetko pažravá bola malá kukučka a zjedla za štyri mladé konôpky. Pravdaže potom i chytro rástla a mocnela. Vtáčatá začaly obrastať a kukučka vždy viac a viac rozťahovala sa v hniezde. Malým konôpkám začalo byť tesno, kukučka tlačila ich ku kraju. Keď sa žalovaly na kukučku, mat-

ka ich tešila, že však to už nebude dlho trvať, aby boly trpezlivé. Konečne kukučka toľko požrala, že samček nestačil nosiť chrobákov a musela i samička chodiť za pokrmom.

Keď raz obe konôpky odišly na chrobákov, mladá kukučka začala sa ešte viac rozťahovať v cudzom hniezde, pri čom vyhodila akosi jedno konôpča. Staré konôpky prišly domov, robily krik, ale dieťaťu pomôcť nevedely a zahynulo od zimy. Ale kukučka bola rada, že už pohodlnejšie sedieť môže v hniezde.

Na druhý deň, keď odišly konôpky, vysotila kukučka i druhé konôpča. I toto biedne zahynulo. Tak povyhadzovala i ostatné konôpčatá, až ostala v hniezde samotná. Konôpky žialily za svojími mladými, ale pažravú kukučku kŕmily len ďalej, kým nenarástla a nevyletela z hniezda. Keď už bola von z hniezda, vyletela na blízky strom a vysmiala sa z konôpok, že ju odchovaly. Takto sa poďakovala za ich dobrotu.

A koľké nevďačné deti tiež takto robievajú!

Do hôr.

Do hôr! do hôr, milý bratu,
tam slobodu najdeš zlatú.
Ku pastierom na salaše!
Kde sa rieky rodia naše;
kde sa srdce s srdcom merí
a v slobodu človek verí!
Tam svet dýcha mohutnejšie,
srdce bije blaženejšie,
keď sa na jar smejú hory.

Peter Bella Horal.

Na prvého mája.

Zasvieť, slnce milé
svieť nám celý deň,
na lúky i pole
teplo svieť nám len.

Dnes je prázdna škola,
zavítal k nám máj;
oživnú i lúky,
oživne i háj!

Sem sa bratia, sestry,
všetci spoločne:
tu dnes zasvätíme
ten deň srdečne.

A keď zajtra zavznie
v škole zvonca hlas,
my sa prichystáme
k práci našej zas.

Len ty, slnce milé,
svieť nám, svieť nám len
na lúky i pole,
ó, svieť celý deň!

Podtatranský.

Hostia v Rokošovej.

V stredu popoludní vyviedol pán učiteľ žiakov do poľa. Bola to prvá jarnia školská vychádzka. Deti boly dobrej nálady, celou cestou si spievaly. Tak sa cítily, ani keď väzňa vypustia zo žalára. Lebo zima je

akoby žalár pre deti. A s jarom vráti sa zas aj ich sloboda.

Pán učiteľ viedol žiakov dolu potokom Mlynicou. Deti ukazovaly, kde sa v zime kĺzaly. Ale teraz po ľade už ani slychu. Dávno ho slnečné lúče polámaly a Mlynica odniesla ho do Váhu. Potok veselo si žblnkotal pomedzi vrbinu a ponáhľal sa k mestu Lipovníku. Tu i tam vyskočila žaba a čľupla do potopa. Voda ju chcela schytiť, ale ona sa nedala. Obratne preplávala na druhý breh.

Takto prišli žiaci na lúky takzvané Žabníky. „Postojteže, deti, či počujete, ten krásny spev nad

nami? A viete čo to tak spieva?“ „Škovránok!“ zavolaly deti a počaly ho hľadať na oblohe. Ale ešte ho ani nenašly, keď náhle zavolal Cyro Petráňovie: „Pán učiteľ, aha aké tamto vtáky!“ Deti obrátily zrak v tú stranu, kam ukazoval Cyro, a naozaj, videly krúžiť nad Žabníkami dvoch neobyčajných vtákov; vtáky púšťaly sa vše nižšie a nižšie, až konečne sadly na lúku. Maly vysoké nohy, perie biele a čierne, dlhé hrdlo a dlhý pysk.

„No to je v Rokošovej novina“, povie pán učiteľ. Vtáky tieto, to sú bociani a u nás sú len hosťmi. Že

ich tu vidíme je to najlepším znakom, že prišlo jaro. Pozrite len, ako si hrdo vykračujú po lúke, ani dáki páni!"

„Pán učiteľ a prečo to majú také dlhé nohy?" opýta sa Maťo Bockovie.

„Má to svoju príčinu", rečie pán učiteľ. „Bociani chodia po močiaroch, chytajú tam žaby, hady a rozličné vodné chrobáky, nuž preto sú im treba nie len dlhé nohy ale i dlhé hrdlo a pysk.

„Pán učiteľ, ja ich idem odohnať", povie Maťo. „Nie, nechaj ich, odletia oni sami. U nás bociani nežijú a tieto tiež sa len akosi k nám zatúlali. Pozrite, idú rovno k močiaru, budú zaiste hladní; kto vie, kedy jedli posledný raz. Bociani sú vtáci sťahovaví. V jaseni odchádzajú do južných krajín a teraz sa odtiaľ vracajú medzi svojich starých známych. Tam ich už zaiste i čakajú".

Ešte to však pán učiteľ ani dobre nedopovedal, keď bociani, splašení blízkym oráčom, pustili sa na svoje veľké krýdla a leteli ďalej. Deti dlho pozeraly za nimi.

Tak odišli títo hostia z Rokošovej.

Líška a bocian.

Líška s bocianom boli v priateľstve.

Volá teda líška bociana k sebe na návštevu:

— Príď, kmotre, príď, drahý, pohostím ťa, že budeš pamätať.

Prišiel bocian k líške na hostinu a ona navarila grísky, rozmazala ju po tanieri a núka ho:

— Výborná gríska, jedz, holúbok-kmotrík!

Bocian po tanieri zobákom bac-bac: nič nechmatne. A líška si len líže a líže grísočku, až všetku pojedla. Pojedla a hovorí:

— Nemaj mi za zle kmotríčku, nemám ťa viac čím pohostiť.

— Vďaka, kmotra i za to, príď i ty ko mne na hostinu.

Prišla teda líška k bocianovi na hostinu. Navaril bocian mrvenice, nalial do flaše s úzučkým hrdlom a hovorí:

— Jedz, kmotrička na zdravie! Dobrá mrvenička, sám som ju navaril.

Chodí líška okolo fľaše, všelijako sa pokúša, to políže, to zavonia a dosiahnuť mrveničky nemôže: nemôže vojsť hlava do fľaše. A bocian si len tak zobká a zobká, kým všetko nezjedol.

— No, nemaj mi za zle, kmotríčka. — hovorí, — viac ťa nemám čím pohostiť.

Odišla líška hladná a nahnevaná. Od tých čias sa prestala priateliť s bocianom.

Ako je to?

Ružička ty zarumená,
čo na medzi kvitneš v poli;
nezábudka u prameňa,
i voňavý kvet na holi!
Nikto nevie, kto vás seje,
čia to ruka vás tam sadí:
predsa srdce sa usmeje,
keď si oko na vás hľadí.

Pieseňka ty skromná, milá,
čo ťa ľud môj nôti v poli,
keď ho radosť oblažila,
i keď srdce ho zabolí;
nikto nevie, kde sa rodíš,
zvuky tvoje zkadiaľ hudú,
predsa srdcu tak lahodíš:
sladká pieseň môjho ľudu!

Peter Bella Horal.

Mátoha v lese.

Deti ešte pozeraly za letiacimi bocianmi, keď pán učiteľ zavolal: „Slniečko je ešte vysoko, máme času, poďme sa podívať do lesa. A vy dievčatá mohly by ste niečo zaspievať, aby nám bolo veselšie.“

Po týchto slovách deti hotové boly na cestu. A dievčatá tiež nedaly sa prosiť, ale začaly: „Hej pod Kriváňom, tam je krásny svet! . . .“ Na to dali sa všetci do spevu, páčila sa im pieseň a tak pri speve kráčali oproti lesu. Aby si zkrátili cestu, prešli cez jeden úhor a ani nezbadali, iba keď sa našli pred lesom. Les tento Rokošovania volali Jahodníkom.

Jahodník už tiež ožil. Hlasitý hvizd ozýval sa v ňom na všetky strany, ako keby boli nezbední chlapci jeden na druhého hvízdali. Boli to drozdi, ktorých v Jahodníku bolo veľmi moc. Teplé jarné slnko aj ich rozihralo, a tak sa rozkričali, ani keby boli len oni sami v lese.

„Prejdeme touto húštinou, dajte si pozor, deti, aby ste nepopadaly“, — upozornil ich pán učiteľ. Žiaci poslúchli pána učiteľa, stali si do radu a tak opatrne kráčali chodníkom. Ale ako sa predierali tmavou húštinou, iba keď im čosi čierneho preletí ponad hlavu. Deti sa zdesily, pozrely jeden na druhého a Tóno Belicovie zavolal: Mátoha ide, mátoha!“ a na toto dievčatá ešte viac sa naľakaly a počaly sa túliť k pánu učiteľovi. „No len nechajte tú mátohu, nech ide, kam sa jej páči a poďte za mnou!“ rečie pán učiteľ a ešte po-

dotkne: „Hneď sme na čistine a tam si potom oddýchneme“.

Pán učiteľ dobre poznal Jahodník a o chvíľu skutočne boli von z húštiny a našli sa na jednej peknej lúke. Tu zastali všetci, pán učiteľ pozrel na Tóna a opýtal sa ho: „Nuž čo to bola za mátoha, Tóno?“ „Pán učiteľ, to nebola mátoha, ale sova, ja som ju poznal“, ohlási sa Števo Malovie. „Pravdu máš, Števo, sova to bola, veď mátohy v lese ani niet“, riekol pán učiteľ. „Veď ja som to len tak povedal“, omlúval sa Tóno, „aby sa dievčatá naľakaly.“

„Vidíte“, pokračoval pán učiteľ, „sova je nočný vták. Vo dne skrýva sa po tmavých húštinách a bútlych stromoch, odkiaľ vychádza len v noci. Obyčajne poľuje na myši ale chytá i nočný hmyz: motýľov a chrobákov. Má výtečný zrak, ale vidí dobre len po tme, pred svetlom uteká. Má jemné perie a lieta tak ticho, že ju ani nepočuť. Je vták užitočný, škoda by ju bolo teda kántriť. Nerobí dobre, kto vyberá malé sovíčatá“. Pri týchto slovách začerveňal sa Števo a pozrel do zeme: vlani v lete vybral bol sovy; teraz to oželel. No viac to neurobí.

Po tomto povedal pán učiteľ: „Máme ešte trocha času, zahráme sa na tejto peknej lúke. Chlapci sa budú „o košiar“ a dievčatá „o husi“, ta sa teda do hrania.

A deti začaly sa hrať.

Čo to bolo?

Čo to spadlo, čo to buchlo?
Bol to shon!
Komár riekol, že zahrmel
niekde hrom.

Mucha zase hádala sa
z všetkých síl,
že to iste niekto z dela
vystrelil.

Milý mravček šiel na kopček
si sadnúť.
Ako sa len mohol on tak
preľaknúť.

A pavúčik si na prútik
tiahol sieť,
Potrhal ju, ako počul
zahrmieť.

Len skáčuce veverice
smialy sa,
dívaly sa a zas v húšti
skryly sa.

Čo to spadlo, čo to buchlo
vedely:
jedle s vŕšku dolu šišku
shodily.

Bojazlivá Božena.

Deti sbieraly si fialky na kraji lesa. Nikde nerástly také voňavé, ako tu. Preto sa i pretekaly v sbieraní, aby maly čím viac.

Ako tak chodia popod kriaky a hľadajú beľavé kvietky, odrazu zapiští Božena takým prenikavým hlasom, že sa všetcia zarazili. Naľakané deti pribehly k Božene, aby videly čo sa robí a keď sa opýtaly Boženy, čo sa stalo, povedala že prebrnkla popri nej ja-

šterica. „No dajsa ti mi, si ty len za bojko! Mysleli sme, že si vlka videla, a nie jaštericu“, povedal jej Gregor a odišiel i s ostatnými deťmi sbierať ďalej fialky.

Jašterica ešte nikomu nič neurobila a jednako boja sa jej deti. Ale ani nemôže urobiť. Zubov takých nemá, aby mohla človeka uhryznúť alebo uštipnúť, nie je ani jedovatá, a deti od nej predsa utekajú. Zaiste ani samy nevedia prečo.

Ale najdú sa i takí chlapci, ktorí sa jej neboja. Títo zas kde len zbadajú jašteričku, už dvíhajú na ňu palicu alebo kameň, aby ju zabili. Šarvanci títo nevedia, že malá jašterica je osožné zvieratko. Chytá chrobákov a mušky a týmito sa živí. A už sme sa učili, že muchy a chrobáky sú nám len na škodu.

Farby je jašterica zeleno-žltej. Na jar sa lieni, čo toľko znamená, že starú kožku ztratí a dostane novú. Táto nová kožka tak sa jej lisne, ani keby bola z hodvábu. Na úslní rada sa vyhrieva, ale keď zbadá, že jej hrozí nebezpečie, v okamihu je vo svojej diere. Je veľmi bojazlivá. Stará jašterica znesie niekoľko vajíček, z týchto potom na slnku vyliahnu sa mladé jašteričky.

Na jaseň keď sa mušky a chrobáky pokryjú skryje sa aj ona pred zimou. V podzemných dierach spí cez celú zimu, kým len nepríde jaro.

Čudný nápoj.

U Trepáčov mali psíka Pozora. Pozor bol ešte len šteňa, deti maly z neho veľkú radosť, a bavievaly sa s ním. Ale Pozor chytro rástol a to nepáčilo sa Trepáčovcom. Oni chceli, aby Pozor ostal vždy taký malý, ako je teraz. I ktosi im poradil, aby mu dávali chlieb do špiritusu namočený, lebo že od toho prestane rásť. A Trepáčovci poslúchli; Pozora opíjali špiritusom, aby nerástol.

U Beňušov bolo štvoro detí; ale všetky boly biedne, ako sedem drahých časov. Tváričky maly bledé, oči malé, telo mľandravé; z choroby nevychádzaly. Máločo jedávaly, lebo nemaly ani chuti k jedlu. A rástly tiež veľmi pomaly; vyzeraly ako zakrpatelé. Otec ich rád pijával a keď pil, dával deťom, **aby vraj rástly a silnely.**

Ale i starý Droboň pijáva. V lete keď robí na poli, praží slnko a teplo mu je, pijáva preto, aby ho **chladilo.** V zime zas, keď rúbe drevo na dvore a štípe ho mráz, odbehne si vypiť, aby ho vraj **zohrialo.**

No akokoľvek vezmeme, je to predsa len čudný ten lieh. Pijú ho od radosti, pijú od žalosti; pijú ho, aby rástli, iní zas aby zmocneli. Pijú ho v lete, v zime, pijú vždy.

Len to nevedia ľudia, že pijú všetci otravu a škodia si veľmi zdraviu.

Príslovia a porekadlá.

Slovo česť človeka.
Šiť, alebo párať, — len nezaháľať.
Tak jej ide jazyk, ako rapotáč.
Vyhýba mu, ako čert krížu.
Zajtra, zajtra, len nie dnes,
praví každý lenivec.
Kto cudzie nešanuje, ten svojho nemá.
Kto ráno vstáva, tomu Boh dáva.
Daj psovi pokoj, dá i pes tebe.

Oddiel štvrtý.

Dumka.

Večerná keď hviezda vzplanie,
  deň na pokoj sa kloní;
a na zbožné požehnanie
  zvonov hlahol zazvoní:

vtedy — ach! — tak divno mi je . . .
  zdvíham ruky složené:
od tých zvonov harmonie
  srdce mi je blažené! . . .

Keď sa spýtam: kto ten majster,
  ktorý ulial zvony tie,
čo i dnes tak milo znejú? . . .
  Povedia mi: Pán Boh vie!

Peter Bella Horal.

Vojna pod strechou.

Na Mladoňovie dome pod strechou bola vojna. Nebola to vojna ako vojna. Bily sa lastovičky s vrabcí.

Keď sa vrátily lastovičky do Rokošovej, letely rovno do svojho starého hniezďatka. Zapamätaly si dobre, kde ho majú. Ale aké boly prekvapené, keď vo svojom hniezde našly cudzieho pána. Rozťahovaly sa v ňom vrabce, a tak si počínaly, ani vo svojom vlastnom.

I prišlo lastovičkám veľmi ľúto. Hniezdo si len minulého jara vystavily. A koľko sa musely narobiť okolo neho! Zďaleka nosily blato a múraly usilovne od svitu do mrku. A akú maly radosť, keď bolo hotové! Vyložily si ho mäkkým páperím a vyliahly v ňom svoje mladé. A teraz voderú sa doň darebáci-vrabci. Už je to len nie po pravde!

I nahnevaly sa lastovičky hrozne a umienily si, že vyženú týchto niktošov. Však im ony ukážu! Vyperú ich, že sa len tak bude za nimi prášiť! Odíde im chuť od lastovičieho hniezda. A oddali sa do vrabcov.

Lastovičky útočily smelo. Krýdlami, bily, ďobaly ďugaly vrabcov. Vrabce, pravda, pochlapily sa tiež a bránily sa pred lastovičkami. Vrešťaly, ako len vládaly a odbíjaly lastovičky.

Už dlho trvala táto ruvačka, keď lastovičkám podarilo sa vyhnať bezočivých vrabcov. Ale čože! Sotva že odletely lastovičky z hniezda, prišly vrabce a vtrepaly sa doň zas.

Onedlho vrátily sa lastovičky a zbadaly vrabcov v hniezde. Čo teraz! Dať sa znovu do bitky s týmito obludami? Nie, lastovičky sa už nechcely biť, dosť maly z pračky — ale vymyslely čosi strašného — zamúraly vrabcov do hniezda.

Tak sa skončila vojna pod strechou.

Orech.

Ktože by nerád orechy! Na Mikuláša položia si deti topánky do oblokov a čakajú, že im nakladie do nich Mikuláš orechov. Na Vianoce pečú sa zas orechovníky, — a to je ešte len lakota pre deti!

Orech má chutné jadrá; k nim sa však tak ľahko nedostaneme. Chránené sú ony tvrdými škrupinami. Len keď tieto roztlčieme, môžeme jadrá vylúskať a hostiť sa na nich.

Orechy rastú na orechovom strome, čiže na orechu. Orech je strom utešený. Konáre má silné a mohutné. Rozrastajú sa na široko a tvoria celý šiator. Vzrastom podobá sa orech lipe. Je i taký košatý, ako lipa. Listy orechové sú veľké a príjemne voňajú. Pojedni ľudia ich trhajú a kladú do postele — že vraj proti blchám.

Orech pučí len neskoršie na jar; je totiž veľmi citlivý a i ten najmenší mráz mu uškodí. Sotva že začína pukať, už i kvitne. Na dlhom zelenom šúlku vidieť moc-moc drobuľkých kvietkov. Z týchto vyvinie sa plod, orechy. Orechy zabalené sú v hrubých šupinách; keď dozrú, šupiny sa rozpuknú a orechy vypadnú.

Orechový strom je veľmi užitočný. Rodieva sa na ňom veľa orechov, ktoré odpredávajú sa za dobré peniaze. Upotrebujú ich nielen v kuchyni ale tlačia z nich i známy tabulový olej. Zo šupín zas robia i hnedú farbu na farbenie dreva, hodvábu alebo vlny. Mladé nezrelé orechy, zavarené do cukru sú znamenitou lahôdkou.

Ale najvzácnejšie je azda drevo orechové. Je, trváce a peknej tmavej farby. Stolári robievajú z neho skvostné náradie a rozličné iné veci.

Orech je ozdobou každého dvora. Za letného sparna odpočíva pod nim domáca drúbež, ale i ľudia

uchýlia sa radi podeň. Žije veľmi dlho. Rastie len pod teplejším podnebím. Niekde rastie i slobodne v prírode a tvorí celé lesy.

Nespokojný stromček.

Mladý borový stromček mal v zime i v lete krásné zelené ihličnaté šaty. Ale nebol s nimi spokojný. Závidel svojím súsedám-brezám, že majú listy také mäkkučké a hladké. Žaloval sa im, že on má len pichláče, ktorých sa vraj každý bojí. „Ach, keby mi do rána narástlo pekné zlaté lístie!“ zavzdychol si a zaspal.

Ráno keď sa zobudil, div že od prekvapenia nezamdlel: bol celý porastený zlatým bohatým lístim, až sa tak všetko na ňom ligotalo v rannom slniečku. Ani nevedel, čo má od radosti robiť. Ale jeho radosť dlho netrvala. Šiel okolo jeden tulák a keď videl zlatý stromček obral ho celý, nechajúc mu iba holé vetve a odišiel.

Holý stromček žalostne zaplakal nad svojou ztratou a žiadal si, aby mu do rána narástlo pekné sklenné lístie. Keď sa ráno zobudil, zbadal, že ho súsedy obdivujú. A nemálo bol prekvapený, keď videł, že má prekrásne sklenné lístie, ktoré pri najmenšom vánku vetra zacvengotaly, ako zlaté zvonce. Tomuto sa ešte väčšmi potešil. Ale jeho radosť netrvala dlho. Z vetríka strhla sa odrazu povíchrica a malý borový stromček v okamihu bol holý: jeho prekrásne listie ležalo okolo neho na zemi všetko rozbité.

Borový stromček zase zaplakal, zatriasol sa zimnou a žiadal si aspoň také lístie, ako majú jeho súsedy. Keď sa ráno zobudil, celý bol šťastný, lebo mal šaty z jemných zelených lístkov a pýšil sa, že je ešte krajší, ako mladé bučky. Ale ani táto jeho radosť netrvala dlho. Pribehla koza a obžrala mu vetvice do hola.

Stromček sa od žiaľu skoro pominul. Dlho plakal a žiadal si nazpäť svoje predošlé ihličnaté listie a v tom zaspal. Ráno keď sa prebudil, celý bol uradostený, lebo našiel sa zasa v svojom starom ihličnatom odeve.

Horou zavznel veselý smiech. Vysmievali ho jeho súsedia, ale stromček nerobil si z toho nič; bol šťastný že mu už nehrozí žiadne nebezpečie.

Holuby.

Holús, holús! Poďte, holubičky,
Poďte ku mne troška dolu,
Najedzte sa tu z mojej ručičky,
Veď sa mi už známe spolu.
Keď si žltej pšeničky
Z mojej prajnej ručičky
Pozobkáte,
Zas sa potom, holubičky, v letky dáte.

Holús, holús! Lietate veselo —
Tie krýdelká kej ja mala,
Ba keby vás nebolelo,
Hneď by vám ich odrezala!
Pripla by ich v oba bôčky,
Lietala bych za tri rôčky
Po slobode,
Lietala bych ponad háje k čistej vode.

Darmo som sa, darmo, radovala,
Nemôže sa to nikdy stať,
Ale inšie bych si vinšovala,
Ach, to kebych mohla dostať:
Len vašu lásku, čistotu,
Bez hnevu tichú dobrotu,
To kej mala —
Potom by sa za šťastlivú pokladala!

Janko Matúška.

Na salaš.

V pondelok ráno celá Rokošová ozývala sa od bľačania. Bľačaly to ovce; gazdovia vyháňali ich zo dvorov do spoločného kŕdla. Však minulo už aj Ďura, je čas aby sa odobraly od Rokošovej a išly na salaš. Rokošovský salaš bol v hore Havranej. Ale ovce pásavaly sa i na Jelenej, Mackovej a pod Bojkovou. Paša bola všade dobrá, najmä keď bol vlhký rok.

Ovce odoberaly sa akosi ťažko od svojich gazdov. Zo dvorov vychádzaly bojazlive, museli ich chlapci podúrať. Nechcelo sa ísť hlavne jahňatom, ako keby sa boly bály, chúďaťa! A báť sa veru nemaly čoho. Na Havranej čakala ich už svieža mladá tráva a čerstvý, studený prameň. Ba i kukučka volala na buku, ani keby bola chcela zavolať na ovce: „Kukuk, tu ste?“ Ale ovce boly ešte v Rokošovej.

Pred dvoma dňami vybral sa na salaš i bača Búranica; chcel vopred všetko pripraviť. Búranica bačoval už pätnásť rokov na Havranej. Poznal on tam už každú svrčinu a každý grúň. Predtým pásaval tu i ako valach dlhé roky. Rokošovania boli s Búranicom spokojní, lebo bačoval dobre a svedomite.

Keď už boly všetky ovce pohromade, pohly sa pomaly do hory. Pred kŕdlom stúpal veľký biely pes Zahraj a za ním honelník Ondrej. Potom išly ovce a na ostatku dvaja valasi Tomáš a Gregor. Všetci boli veselí; Ondrej zaplieskal i bičom, že sa len tak ozývala dolina. Hodne za dedinu odprevadily ovečky i deti; rady maly ovce, ľúto im bolo za nimi. Nevidia ich už len na jaseň.

Potrvalo, kým ovce zašly na Havraniu. Cestou pri prameni Mlynice aj oddychovaly, napily sa čerstvej vody. Mohlo byť poludnie, keď prišly na salaš. Vítal ich tam starý bača Búranica a druhý pes Tancuj, ktorý prišiel s bačom na salaš.

Na Havranej.

Na Havranej privykly ovce veľmi chytro. Ale akoby aj nie! Celý deň sa rozpášaly po grúňoch a mladá tráva chutnala im znamenite. Bolo im teda len tri svety.

Neďaleko salaša maly košiar. Tu spávaly cez noc. Na salaši vstáva sa veru zavčasu. Prvou robotou va-

lachov je podojiť ovce. Ovce vojdú jedna za druhou do strungy a tam každú podoja. Jedna má viac, druhá menej mlieka. Keď sú všetky ovce podojené, poberú sa na pašu. S paše navrátia sa len na obed, keď ich zasa doja.

Z mlieka potom bača odvára syr. To je už jeho robota. A ktože by nepoznal žinčicu, kyslú alebo sladkú? Žinčicu robia z odvareného mlieka a je výborným

nápojom v letných horúčostiach. Ňou počastuje bača i svojich hostí na salaši. Ale valachom slúži ona i za pokrm.

Po syr chodia si potom gazdovia na salaš. Každý dostane z neho podľa toho, koľko má oviec. Zo syru miesa doma bryndzu a bryndza je v domácnosti veru potrebná. Ani je to nie gazdovský dom, v ktorom by nemali bryndze! A bryndzové halušky ktože by nerád? Ktorý gazda má viac syru, predá ho v meste Lipovníku; sú tam bryndziarne, kde robia bryndzu vo veľkom.

Lenže zo syru robia na salaši aj iné veci. Tak na pr. oštiepky a parenice. Bača Búranica vyzná sa v tomto remesle veľmi dobre. Robí on také oštiepky, ani čo by ich ulial, — radosť je na ne sa podívať. Jeho oštiepky kupujú až do Prahy, a Búranica je na to i veľmi hrdý.

Na rokošovskom salaši je život veselý. Rokošovania ho často navštevujú.

Búranica je už starý, ale ešte chlap. A valasi sú tiež ako jedle, a zdraví ako buk. A žijú veru skromne. Robí to všetko čerstvý hôrny vzduch. Zdravé povetrie je najlepší lekár. A niet zdravšieho povetria, ako v horách.

Ja som šuhaj . . .

Ja som šuhaj na svet súci.
V bielom domci na Kysuci
tam kolíska moja stála,
tam ma mamka vychovala.

Ľúbim otca, ľúbim matku,
brata, sestru, kamarátku,
ľúbim i kroj, ktorý nosím,
ľúbim lúčku, ktorú kosím.

Ľúbim rodnej reči zvuky,
rodnú viesku, polia, lúky,
i potôčik vrtký šumný,
čo toť žblnká na záhumní.

Ľúbim zvuky rodných piesní
jak v radosti, tak aj v tiesni —
oj, aký spev! Nikde v svete
ľúbejšieho nenájdete.

Pokojný som s žitím svojím,
a kde chodím a kde stojím,
všade volám jedno, to že:
žehnaj, domov môj, ó Bože!

M. Sládkovičov.

Ako sa pasoval valach s čertom.

Neďaleko Vrbového jest jedna jaskyňa; ľud nazval ju „Čertova pec". Meno toto zaiste nedostala jaskyňa bez príčiny, a povráva sa o nej skutočne všeličo. Postávaly sa vraj tam divné veci, a toto, čo vám chcem teraz povedať, tiež sa malo na tom mieste prihodiť.

Pravda, muselo to byť už hodne dávno, lebo aj náš starý dedko to ešte od staršieho počul a ten to tiež nevymyslel, ale počuť musel od najstarších. Dosť na tom, že v blízkosti tejto jaskyne pásol kedysi istý valach ovce. Paša bola dobrá, ovce pásly sa ani pribité. Čo mal valach iné robiť, ako že si vytiahol fujaru a veselo si prepletal na nej:

„Hej, ovce moje, ovce,
máte liate zvonce;
valacha hrdého,
baču už starého."

Keď však slniečko ukazovalo poludnie, odložil valach fujaru, lebo na lačný žalúdok nerado sa spieva, ani fujaruje. Podišiel teda trocha a začal sa dívať k dedine, či mu žena obed nenesie. A nemusel ani dlho vyčkávať; jeho dobrá žena prišla mu čochvíľa s obedom. Obed bol síce skromný, ale preto dobrý a chutný. Hlad je mrcha, a náš valach veru pojedol všetko a na koniec ešte i misku vylízal, tak že ani pre psa Pozora nič neostalo.

Keď sa valach najedol, odfúkol si a povedal: „Ej,

tak som sa najedol, že by som aj s čertom išiel za pasy!“

Nestačil to ale ani vypovedať, keď čertisko, ktorý ho z jaskyne počúval, vyskočil pred valacha a riekol: „No poď, chyťme sa, ak máš smelosti!“

„Čo len to!“ odvetil valach. „Však ťa ja naučím, len poď bližej!“

V tom vysúkal rukávy, popľul ruky a vzdychol: „Pane Bože, pomáhaj!“ — a už čert na zemi ležal.

Mrzelo to čerta, i povedal valachovi: „Vieš čo, probujme sa ešte raz!“

„A čo ja dbám, keď sa ti tak páči!“ — odpovedal valach. I popľujúc si znova ruky a vzdýchne: „Pane Bože, pomáhaj!“ — a čerta zasa hodil o zem, že mu len tak kosti sprašťaly.

„Ej nie je to žart“, pomyslel si čert a rozmýšľal, ako by valacha previedol. „Dajme sa ešte raz do toho“, povie valachovi. „Nepovedz však Pane Bože pomáhaj, ale riekni: „Pane Bože pomáhaj a ty, čerte, potískaj!“

Valach sa dal naviesť. Ale sotva že to vypovedal. A ty čerte, potískaj, — už ho čert aj praštil o jaskyňu, že sa tam hneď mŕtvy vystrel.

Od vtedy menujú túto jaskyňu „Čertovou pecou“.

Všetečné kozy.

U Lizoňov mali dve kozy. Boly veľmi všetečné a pažravé. Kam sa len dostaly, všetko objedly.

Raz zabudli na zahrade zaprieť dvere. Pravdaže zbadaly to hneď kozy a vrútily sa do zahrady. Hej, aké boly natešené, že podarilo sa im raz dostať do zakázaného! Ani nevedely čo majú najprv načiať. Popri chodníku posadené boly krásné štepy, i daly sa do nich. Tak rumádzgaly mladé lístie, že čosi-kamsi stromčeky ostaly holé.

Lenže hostina ich netrvala dlho. Ako strela prihrmel gazda Lizoň a vyduril kozy, že sa len tak za nimi prášilo. Ale štepy boly už ožraté.

„No z tých stromkov sotva budeš mať dačo“, zavolá sused na Lizoňa keď počul, ako tento hromží na kozy.

„Ale azda im len nebude nič, dáko ešte len vyženú“, potešoval sa Lizoň.

„Bodaj by tak bolo, lenže nemyslím. Práve po tieto dni som čítal v kalendári, že stromy lístim dýchajú, ako človek pľúcami. Preto keď vraj strom príde o

svoje lístie, vyhynie. A dá sa to i pochopiť. Bez lístia nemôžu dýchať, a tak ani rásť a vyviňovať sa a pravdaže musia zahynúť.

„Hej, aby tie koziská! . . .“ kričal gazda Lizoň. „Ak ja prídem o moje štepy, budú to kozy pamätať. Tak som sa im tešil a teraz majú mi vyhynúť! Opatroval som ich ako svoje vlastné oči a tie mršiny nepodarené, či mi ich neobžerú do hola! Však im ja kríže namastím!“ vyhrážal sa len ďalej kozám.

Čo predpovedal sused Lizoňovi, to sa i stalo. Stromky viac nevypučily, lež pomaly chradly, až celkom vyhynuly. Lebo i v tom mal pravdu sused, že stromky dýchajú lístim. Potravu ssajú zo zeme koreňami a povetrie zas berú do seba listami. A ako nemôžu žiť bez potravy, tak nemôžu žiť ani bez povetria. Život rastlín podobá sa životu človeka. Keď niektorý ústroj človeka onemocnie, pocíti to človek hneď. A keď je nemoc táto vážna, človek môže i zomrieť.

Podobne je to i u rastlín. Keď korienky rastliny zožerie chrobač vyhynie celá rastlina A keď jej oberú lísťa, zadusí sa.

Príslovia a porekadlá.

So suchým i surové zhorí.

Vysoko rúba, nízko íver padá.

Bez peňazí do mesta, bez soli domov.

Čo v srdci vrie, to z úst kypí.

Slepí slepého nenavodí.

Kto sa smoli dotýka, zasmolí sa.

Snádno vedľa kôpky klásky sbierať.

Pravda horká, ale zdravá.

Čo prišlo od čerta, ide i do čerta.

Žráči.

Máme okolo nás i žráčov. Keby mohli, všetko by požrali, čo len vidia. Vo dne visia po stromoch, ako obarení, ale akonáhle sa zmrkne, hneď oni ožijú. Bručia ako keby ich najal a lietajú so stromu na strom. Niekedy buchnú sa i do človeka, nazdajúc sa, že je strom.

A žráci títo sú chrústi.

Dostavia sa odrazu, ani čoby ich z vreca vysypal. A vedia, kedy majú prísť. Chodia obyčajne v máji, keď je už teplo a po stromoch zelenie sa mladé svieže lístie. Lebo toto oni radi. To je pre nich lahôdka. Keď je chrústov veľa, obžerú i celé stromy, ostanú na nich len holé konáre. Ale chutná im aj kvieťa a objedia i toto. Preto sú takí škodliví.

Po poli sadajú najradšej na zelené šípy. Pravda, aj tieto obzubrujú do čista. Veď iné ani nerobia, len žerú. Ako nastýkané granáty, tak visia po šípoch.

Keď ráno strasieme stromky, padajú s nich chrústi ako dážď. Vtedy treba ich posbierať do hrnca, vziať domov, obariť horúcou vodou a dať hydine. Hydina bude mať z nich hostinu a my oslobodíme sa od týchto žráčov. Lebo chrústi musíme všemožne kántriť, ináče by sa veľmi rozmnožili. I vtáčky ich chytajú a jedia. I samy vrabce dajú sa do nich, urobiac si dobré raňajky. A majú si z čoho ujedať, lebo chrústi veru sa vypasú na čerstvom lísti.

Ešte dobre, že len krátky čas žijú. Keby tak ostali cez celé leto, nenechali by nám ani jedného lístka a nemali by sme ani ovocia. Po dvoch-troch týždňoch chrústi zmiznú, pohynú. Kým sa chrúst vyvinie, potrebuje štyri roky; za ten čas v zemi ako pandrava robí len škodu, lebo obhrýza korienky rastlín.

Deti, kántrite týchto žráčov, ako viete; len ich nidky netrápte, lebo i oni cítia bolesť.

Vďačný medveď.

Išla žena hore vrchom, na chrbte niesla batoh. Ako tak ide, pozre hore a vidí veľkého medveďa sedieť pred sebou.

„Jaj, Bože môj!“ zvolá žena od strachu a skoro spadla s nôh, tak sa naľakala. Nevedela, čo má robiť, či sa vrátiť, či utekať a skryť sa pred medveďom, — nič nevedela. Avšak vidiac, že pred medveďom ujsť nemôže, pomyslela si:

„Poručeno Bohu, už som v tvojej moci.“

Medveď bol už celkom blízko nej. Ona sa ani nepohla. Vystrel medveď laby, chytil ženu za plecia a posadil ju na trávu. Úbohá žena temer ani nedýchala od strachu. Potom otrčil jednu svoju labu a osŕkajúc, triasol ju pred ženou. Žena sa dovtípila, že medveď musí dačo mať v tej labe. Vezme mu labu do ruky a pozerá, — a tu naozaj: v labe mal zadreté kus dreva.

„No, to ja ihlicou nevyberiem", riekla žena sama sebe, „lebo drevo je veľké". V tom vzpamätá sa, že v batohu má nožík. Rozkrútila teda batoh a o chvíľu vybrala drevo medveďovi. Medveď všetko trpel, ako čoby bol rozumel a len hlavou kýval a mrmlal od bolesti.

Keď už bolo drevo von, žena povytískala z rany medveďovi krv a poutierala mu ju. Medveď postavil sa zasa na štyri nohy a začal ženu onuchávať; lízal jej hlavu, ruky i šaty. Zrazu sa však schytí a krívajúc, uteká do hory. Ženička tiež nelenivá, nazdala sa, že medveď už nepríde, pobrala svoje veci a ponáhľala sa svojou cestou. Ale o chvíľku sa obzre a tu vidí, že medveď vracia sa z hory a ide za ňou.

„No", pomyslí si žena, „keď si mi posiaľ nič neurobil, neurobíš mi ani teraz", a zastala, aby počkala medveďa. Keď medveď bol už blízko, vidí chudobná žena že medveď nesie v pysku plášť utešeného medu. Prijdúc k nej, položil jej ho k nohám, pozrel na ňu a zamrmľal. Ženička naradovaná zakrútila med do obrúska. Medveď keď videl, že jeho dar je prijatý, spokojne pobral sa nazpät do hory.

Starenka.

V parku mesta Lipovníka, kde sa hrávaly malé deti, zbadal strážnik jednu starenku. Odetá bola biedne, a pozorne hľadela na zem; zrazu však len čosi zodvihne, zakrúti do ručníka a poberá sa preč.

Strážnik si myslel, že starenka našla nejaký šperk, alebo peniaze a preto ju nepozorovane stopoval.

Vyjdúc z parku, zabočila starenka do úzkej uličky. Pomalým krokom, stále hľadiac k zemi, ako čoby bola ešte niečo hľadala, uberala sa kamenitou dlažbou uličky. A keď konečne zastala pred posledným domkom, strážnik oslovil ju prísne:

„Vy ste našli čosi v parku a skryli ste to."

Starenka zarazená odpovedala: „Nie pane, mýlite sa, nič som nenašla."

„Netajte! Videl som vás. Máte to tu vo vrecku v šatôčke schované", doliehal na ňu strážnik, a nečakajúc na odpoveď siahol jej sám do vrecka a vytiahol z neho šatôčku. Keď ju rozuzlil našiel v nej miesto šperku a peňazí len pár čriepkov obyčajného skla. Prekvapený opýtal sa starenky, načo to sbiera?

„Je mi ľúto bosých detí, ktoré sa v parku bavia a nedajú pozor, kam stupia. Ľahko by si mohly na sklených čriepkach nôžky poraniť."

Strážnik sa zahanbil, prosil starenku, aby mu odpustila a rýchle odišiel.

Oj, Slováci!

Oj, Slováci, vy smelí junáci. kde vaša otčina?
nám otčina slávna Slovačina, to naša otčina.

Oj, Slováci, vy smelí junáci, kde vaša rodina?
nám rodina sveta desatina, to naša rodina.

Oj, Slováci, vy smelí junáci, kde sú vaše voje?
naše voje, kde slobody boje, tam sú naše voje.

Oj, Slováci, vy smelí junáci, kde sú vaše hrady?
naše hrady hôr a vrchov rady, to sú naše hrady.

Ľudová pieseň.

Keby som bol vtáčkom . . .

Keby som bol vtáčkom
letel by som za les,
pozrieť sa, čo robí,
pozrieť sa, čo robí
mamička moja dnes.

Košieľku mi šije
na mňa si spomína,
vráť mi, Bože, vráťmi,
vráť mi, Bože, vráťmi
toho môjho syna.

Ľudová pieseň.

Pod tým našim . . .

Pod tým našim okeniečkom
býva veľký mráz,
a v tej našej studeniečke
nieto vody zas.

Vezmem si ja sekerôčku,
prerúbem tú studenôčku
a v tej našej studenôčke
bude voda zas.

Ľudová pieseň.

Kráľ vtákov.

„Pozrite, deti, tamto toho veľkého vtáka“, zavolal na žiakov pán učiteľ, keď boli zas na vychádzke pod hájom a bavili sa na lúkach, takzvaných Širokých.

„To je orol, pán učiteľ“, ohlásil sa Janko Malinčiakove. „Ja ho dobre poznám, i nedávno tu lietal, keď sme boli s otcom na Širokých.“

Orol krúžil sa vysoko, robiac veľké kolesá v povetrí. I v tejto výške zdal sa veľkým, aký teda mohol byť v skutočnosti! A veru je on veľký vták, najväčší zpomedzi všetkých, čo u nás žijú. Keď rozostre krýdla, je i na dva metre. Avšak nielen najväčší, ale i najsilnejší a najsmelší. Na korisť svoju hodí sa z vysoka a vezmúc ju do pazúrov, odletí s ňou rýchle. Chytá poľ-

ných zajacov, srnky, menších vtákov, ale odnesie i barance a kozľatá, pasúce sa na poli.

Je postavy peknej hrdej. Hľadí vážne, sebavedome, ani keby bol pyšný na svoju silu a smelosť. Pysk má okrúhly a tiež veľmi silný. A je mu i potrebný, lebo živý sa mäsom. Orol je dravý vták.

„Pán učiteľ, hovoria, že orol i do slnka môže pozerať“, povie zasa Janko.

„Áno, má on zrak bystrý a veľmi dobrý“, prisvedčí pán učiteľ. „Zajac je malé zviera, ale orol ho zbadá, čo by bol ako vysoko. I od nás je veľmi ďaleko, ale za to dobre vidí všetko, čo my tu robíme, pozoruje nás. A pozrite, stále sa krúži na jednom mieste, zaiste nie bez príčiny. Možno, že i teraz čihá na zajačka tam pod Šípom a len čaká, kedy by sa naň hodil.“

Že je orol taký mohutný a silný vták, nazvali ho i kráľom vtákov. Ani sa nenosí, ako ostatné vtáčky po stromoch, lež hniezdo svoje stavia si po vysokých bralách kam sa nikto nedostane. Ale beda by bolo i každému, kto by sa odvážil vyberať mladé orlíčatá! Orli by sa oddali doň a dodriapali by ho na smrť. Tak chráni orol svoje mláďatá.

Na našich vysokých Tatrách žijú tiež orli. Tam sú oni vlastne doma.

Orol vták.

Kebych ja bol orol vták,
vyletel bych nad oblak,
zaplieskal bych krýdlami
nad našimi Tatrami.

Tatry, pusté doliny,
ja váš vtáčik rodinný,
jak prst osamotený,
letím v blesku, hrmení!

Hrôza desí celý svet —
  horký ťažký je môj let.
víchrice ma srážajú,
  perká so mňa padajú.

Dneska zima, zajtra dážď —
  ty vlasť moja, nič nedbáš,
nedbáš, čo v tej hodine
  tvoje vtáča zahynie!

A tvoj vták v krutom boji
  o to všetko nestojí!
Radšej zhynie na poli,
  ako by žil v nevoli.

A tvoj vták ďalej letí
  búrkou divým v ústrety:
milší mu je voľný let,
  než ten celý šíry svet!

Janko Kráľ.

Stotri roky.

Na podstení sedí dedko Matúš Kuboň. Vyhrieva sa na slnku, lebo príjemne hreje. Hej, starý je už, veľmi starý; pred mesiacom minuly mu stotri roky! On je najstarší v celej Rokošovej. Pekný je to vek, veru pekný. Málokomu dá Boh dožiť takú starobu.

Počuje ešte dobre, len zrak má slabý; máločo vidí i cez okuliare. Ľudí poznáva zväčša len po hlase. I chodiť ešte vládze; keď je slnečný deň vysadne si obyčajne pred dom a teší sa peknému počasiu.

Rokošovania úslušne pozdravujú starého Matúša. Ctí si ho celá dedina.

„Daj Boh šťastia dedko Matúš!“ osloví ho práve okolo idúci Jozef Bučko. „Ako že sa máte, ako?“

„Nuž len tak, ako starí ľudia jednou nohou v hrobe“, odvetí mu Matúš.

„Ej, vy ste ešte chlap na mieste, ktože by sa vám rovnal! Práve včera sme vás doma spomínali, že ako ste len mohli taký pekný vek dožiť, keď to dnes hynie všetko, sotva že sa narodilo“, pokračuje ďalej v reči Bučko.

„Nie je to nijaká tajnosť, Jozef. Poriadni, striedmy život, to predlžuje roky človeka. Nikdy som nebol výstupníkom, ani korheľom, ba ani povaľačom. Nepil som vôbec žiaden trúnok, nefajčil som, a pri tom robieval som usilovne. V celom živote mojom nebol som chorý, čo môžem ďakovať tiež svojmu striezlivému žitiu. A dnes, hoci mám už stotri roky, cítim sa ešte dobre, len keby ma oči neopúšťaly. Mnohí mi nechcú ani veriť, že som tak starí, a mám už i pravnúčatá“, rozprával Matúš.

„Veru i ja zavše hovorím, že riadny život, to je najlepšia medecína oproti starobe. No vy ešte všetkých nás prežijete, dedko, taký ste rezký. Ale dobre sa majte!“ odporúčal sa Bučko a odišiel.

Hviezdy.

Tie hviezdy žiarivé
tak často svieťa,
sťa oči úprimné
do temnôt sveta.

Obloha hlboká,
pokojná snivá . . .
kto tými hviezdami
sa na nás díva?

Vy oči nebeské,
čisté a jasné,
aké ste velebné,
vznešené krásné.

Ako že vznešený,
veľký byť môže
Ten, čo dol pozerá . . .
Ty, milý Bože!

J. S. Zbirsky.

Čo je to?

1. Tri rohy, bez hlavy, čierne brucho, jedno ucho. Čo je to?

2. Kto ide popod most a nie po moste?

3. Štyria chlapci pod jedným klobúkom.

4. Ako môže niekto niečo v ruke držať, aby to všetci videli, iba on sám aby nevidel?

5. Neseje sa, neveje sa a predsa to rastie.

6. Veľa vína som už popil,
a nikdy som sa neopil;
pijem, pijem a len pijem,
a nikdy sa neopijem.
Ak uhádneš, kto som, čo som,
budeš mať fúzy pod nosom.

Pejko a Šimľo.

Šiel gazda na obnôcku s koňmi do hory. Pustil Pejku i Šimľu, aby sa pásli na lúke, a on, utrmácaný od práce, sadol si pod ker a zaspal. Pejko a Šimľo boli dobrí priatelia, nikdy sa nepohnevali ani v pluhu ani pri válove a veľmi radi mali svojho gazdu, lebo s nimi dobre zachodil. Ani tu na paši neodchodili od seba.

Ako si tak uhrýzajú zelenú trávu, Šimľo, čosi vetriac, zaerdžal:

„Braček, zle je, neďaleko nás je vlk."

„Nuž nech len ide", povedal ticho Pejko, však sme dobre podkuvaní; ukážeme mu, ako vieme kopytami zuby trhať."

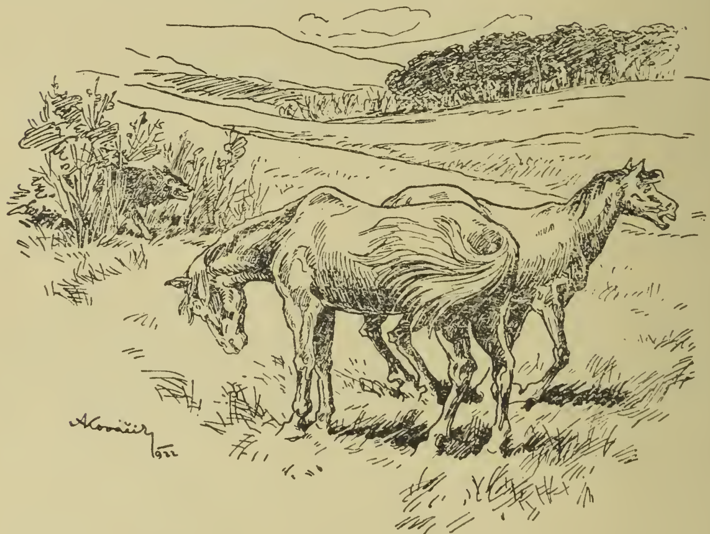
„Ale ja sa bojím, že ma poškrabe a pohryzie", hovorí Šimľo, „a ja mám radšej svoju kožu, ako jeho zuby".

„Nehovorže tak, nie", Pejko mu na to, „lebo nazdávať sa budem, že si zbabelý. Ale maj ohľad i na

spiaceho gazdu. Vlk ho iste zmárni, ak ho neobránia naše kopytá. On nás riadi, dobre chová, napája, nesmieme byť nevďační!“

„Čo ma do gazdu!“ odvrkol Šimľo; „keď nebude on, bude druhý“.

„No, hovor čo chceš, ale ja sa nepohnem z miesta. A ty ak si mi takým priateľom, za akého sa vydávaš, nenecháš ma tu samého, ale vydržíš v boji proti spoločnému nepriateľovi!“ Pejko nestačil to dopovedať, keď sa zablýskaly neďaleko vlčie oči. Šimľo sa poobze-

ral, a poď kade ľahšie. Pejko opovržlive zavolal za ním: „zbabelec!“ a prichystal sa na boj.

Vlk sa rozbehol, chcejúc skočiť Pejkovi na šiju, ale skok sa mu nepodaril. Pejko ho tak kopol, že z vlkovej papule vysypaly sa zuby. Vlk posbieral sa so zeme a rozbehol sa znovu, ale Pejko dobre mieril: vybil vlkovi oko. Rozjedovaný vlk začal zavýjať, až hora hučala, lenže Pejko sa toho nezľakol a kopal ďalej do vlka. Na zavýjanie zobudil sa i gazda, vzal kyjak a pomohol Pejkovi dohlušiť dravca.

Gazda pohladil verného Pejku a zaviedol ho domov. Šimľo stál už pri válove a veľmi sa divil, že gazda nepostavil Pejku k nemu, ale do osobitnej priehrady; k tomu nasypal mu do válova ovsa, a Šimľovi nič. Ráno prišly do stajne žena a deti gazdove, hladily, objímaly Pejku, a na Šimľu sa ani neobzrely.

„Čo je to?“ spytuje sa Šimľo, či nie som tak kôň, ako ty? Všetcia len okolo teba, a na mňa ani sa len neobzrú“.

„Ja som si to zaslúžil, lebo som zachránil ich otca od smrti. Keby som i ja bol zbabele ušiel pred vlkom, ako ty, dnes boly by už siroty.“

„Ale ja som len predsa múdrejší, než ty. Hľa i kožu máš dodriapanú“, omlúval sa Šimľo.

„Nie je to veru žiadna múdrosť utekať pred nebezpečím, keď máme i svojich dobrodincov obrániť. Keby si nebol zbabele utiekol, i moja koža mohla by byť celá; vidím, že nie si mi úprimným priateľom. Ale rany moje zacelejú, — tvoja zbabelosť však ostane a budeš sa hanbiť za ňu pred každým. V nebezpečí poznávame svojich priateľov.“

Šimľo nepovedal nič, len ovesil hlavu a pozeral, ako chutne si ujedá Pejko z ovsa.

Slepý starec.

Mesiac bledý rožky dvíha,
na hviezdičky očkom strihá:
žeby mu šly ku pomoci
hrúzu mierniť tmavej noci.

Šum vetríka šeptom chveje,
kýsi divný hlas v ňom zneje —
Tam pod lipou starček stojí,
v svätých žalmoch srdce kojí.

Smútok v tvári, túžba v hlave,
slza v oku v perly kráse.
„Zastav, starče. slzu v toku,
ona škodí tvojmu oku.“

Slza steká — on nečuje,
tvár k mesiačku naťahuje.
„Nehľaď, starče, ta v oblaky,
i od svetla slabnú zraky.“

Mesiac slabým svetlom žiari,
slza schne na starca tvári; —
svetlo starca klame, šudí,
bo on — slepý. nič nevidí.

Cíti krásu mesiačika,
počuje žalmy slávika,
večer líha, ráno vstáva —
nezná, aká slnca sláva.

Cíti darček útrpnosti,
čo mu dajú z povinnosti,
lež na slzu sa nedíva,
čo len darček sticha smýva.

Keby videl tie slzičky,
ktoré kropia dar maličký,
šťastnejším by ho zrobily,
ako všetky zlata sily!

Janko Matúška.

Ako starček zamieňal.

Kúpal sa bohatý kupec v rieke, dostal sa do hlbiny a už už sa topil. Ale išiel práve okolo jeden starček, začul krik, pribehol k rieke a kupca z vody vytiahol.

Kupec nevedel, ako sa starčekovi odslúžiť. Pozval ho k sebe do mesta, pohostil skvele a daroval mu taký kus zlata, ako konská hlava.

Starček vzal zlato a odišiel domov. Ako ide, stretne ho koniar; hnal celú hŕbu koní. „Daj Boh šťastia, starý otec, odkiaľže idete?“ opýta sa ho koniar. „Idem z mesta od bohatého kupca.“ — „A čo vám dal kupec?“ — „Kus zlata, ako konská hlava!“ — „Dajte mi to zlato, a vyberte si zaň najkrajšieho koňa!“ — Vybral si starček najkrajšieho koňa, poďakoval sa a šiel svojou cestou.

O chvíľu stretne sa s pastierom, ktorý hnal práve voly. „Daj Boh šťastia starý otec, odkiaľže idete?“ — „Z mesta od kupca.“ — „A čo vám dal kupec?“ — „Kus zlata, ako konská hlava.“ — „A kdeže máte to zlato?“ — „Zamenil som ho za koňa.“ — „Zameňte si koňa za vola, za ktorého len chcete.“ — Starček vybral si vola, poďakoval sa a šiel svojou cestou.

Ide starček ďalej, iba keď vidí naproti nemu ísť pastiera s ovcami. „Daj Boh šťastia, starý otec, odkiaľže idete?“ — „Od bohatého kupca z mesta.“ — A čo vám dal kupec?“ — „Kus zlata ako konská hlava.“ — „A kdeže máte to zlato?“ — „Zamenil som ho za koňa.“ — „A kôň vám je kde?“ — „Zamenil som ho za vola.“ — „Zameňte si vola za baranca, ktorého len chcete!“ Vzal si starík najlepšieho baranca, poďakoval sa a šiel svojou cestou.

Ako ide, potká sa s pastierom; hnal práve prasatá. „Daj Boh šťastia starý otec, kdeže ste boli?“ — „V meste u bohatého kupca.“ — „A čo vám dal kupec?“ — „Kus zlata, ako konská hlava.“ — A kdeže je zlato?“ — „Zamenil som ho za koňa.“ — „A kôň vám je kde?“ — „Zamenil som ho za vola.“ — „A vola kde máte?“ — „Zamenil som ho za baranca.“ — „Dajte mi baranca a vezmite si najlepšie prasa.“ — Vybral si starček najlepšie prasa a pobral sa ďalej.

Sotva že podišiel trochu, ide mu v ústrety podomový predavač s košom na chrbáte. — „Daj Boh šťastia, starý otec, odkiaľže kráčate?“ — „Od bohatého kupca z mesta.“ — „A čo vám dal kupec?“ — „Kus zlata, ako konská hlava.“ — „A kde je to zlato?“ — „Zamenil som ho za koňa.“ — „A koňa kde máte?“ — „Zamenil som ho za vola.“ — „A vôl vám je kde?“ — „Zamenil som ho za baranca.“ — „A kdeže ste dali baranca?“ — „Zamenil som ho za prasa.“ — „Zameňte si prasa za ihlu, ktorú chcete!“ — Vybral si starček najpeknejšiu ihlu, poďakoval sa a išiel domov. Prišiel starček domov, škrabal sa cez plot a ztratil ihlu. — Vybehla starenka naproti starčekovi a zavolala:

„Ach, môj holúbku, ja by sa tu bez teba celá strápila. No povedzže mi, bol si u kupca?“ — „Bol.“ — „A čo ti dal kupec?“ — „Kus zlata, ako konská hlava.“ — „A kde máš zlato?“ — „Zamenil som ho za koňa.“ — „A kde ti je kôň?“ — „Zamenil som ho za vola“ — „A vola si kde nechal?“ — „Dal som ho za baranca!“ — „A baranca?“ — „Dal som ho za prasa!“ — „A prasa kde máš?“ — „Dal som za ihlu.“ „Chcel som ti, starenka, doniesť darček, ale škrabal som sa cez plot a ihlu som ztratil.“ — „No, chvalabohu, holúbku môj, že si sa mi sám vrátil. Poďme do izby večerať.

A teraz žije starček so starenkou a šťastní sú i bez zlata.

Mestečko pod lesom.

Nie je to Rokošová ani Lipovník, a predsa je mestečko. Nazvali sme ho tak, lebo vyzerá skutočne ako mesto. Má ulice, uličky ba i námestie. Mestečko toto je — mravenište; bývajú v ňom usilovné mravce.

Mravenište vybudujú si mravce samy na kraji lesa z ihličia svrčinového a drobnej prsti. A koľká je to práca! Čo sa narobia, kým nasnášajú ihličia a drobných zŕn prsti! Ale svojou usilovnosťou všetko premôžu a neodpočinú si, kým je mravenište nepostavené.

Lenže ani s týmto sa ešte neuspokoja. Do mravenišťa narobia celé ulice, uličky, ako v opravdivom meste. Tam majú i svoje izbice a komory, pospájané priechodami. V komorách ukladajú „vajíčka" a odchovávajú larvy. Keď je pekné počasie, vajíčka vynášajú i na slnko. Ak ale cítia, že bude dážď, vajíčka poodnášajú nazpät. Preto hovoria, že mravce vedia predpovedať i počasie.

Stane sa, že im deti mravenište rozryjú. Hej, ešte len vtedy nastane tam trma-mrva. Mravce behajú sem a tam po rozbúranom mraveništi a ratujú svoje vajíčka. Lebo na tieto dávajú veľký pozor. O seba ani nedbajú, len keď sú im vajíčka zachránené. Z vajíček totiž budú larvy, a z týchto mravce.

Mladé mravce majú zpočiatku krýdla, ktoré im však odpadajú. Medzi mravci jest najviac takzvaných robotníc; tieto vykonávajú všetky práce. Mravce sú teda práve tak zariadené, ako spoločnosť ľudská.

Zvedaví ste, čím sa mravce živia? Nuž veru nežerú ony nič zvláštneho, ani nijaké lakoty. Šťava rastlín a ovocia, to je ich pokrmom. Ale žerú i mladé húsenky a drobný hmyz. Na zimu vtiahnu sa hlbšie do zeme; tam zkrahnú a spia až do jari.

V mraveništi žije mravcov stá a stá. Ale každý má svoju vydelenú robotu a nezaháľa. Kto by nechcel robiť, toho mravce vyženú, lebo darebákov nestrpia medzi sebou.

Deti-darebáci, učte sa od mravcov!

Pracuj za mladi.

Už na jare svojho veku,
sluší pracovať človeku;
Boh keď dáva telo zdravé,
práca vtedy ide hrave.

Kto v mladosti nič nerobí,
akej dožije staroby?!
Na lenivca-darebáka,
žobrácka palica čaká.

Kto s radosťou prácu hľadá,
úžitok mu z nej vypadá, —
kto leňoší a zaháľa,
tomu myseľ svetom cvála.

A vy dietky, naše kvietky,
v práci žite všade, všetky;
Otec z neba vysokého
požehnáva vždy každého.

Strýčko Slavoš.

Rozumný sluha.

Raz nahneval sa pán na jedného zo svojich sluhov a vypovedal mu službu. Ale ostatní sluhovia mali sluhu radi a prosili pána, aby mu odpustil a nechal ho u seba.

Pán im chcel urobiť po vôli a dovolil sluhovi ostať aj ďalej v službe, ale len pod jednou podmienkou: aby mu zaopatril koňa, ktorý nebude ani biely, ani čierny, ani šedý, ani strakatý, ani červený, ani jasný, a tak vyčítal pán všetky farby, aké len kone majú.

Sluhovia oznámili podmienku svojmu kamarátovi.

„Dobre“, riekol sluha. „Povedzte pánovi, že podmienku s radosťou prijímam, lebo práve takého koňa mám doma v maštali. Ale poň si poslať nemôže ani v nedeľu, ani v pondelok, ani v utorok, ani v stredu, ani vo štvrtok, ani v piatok, ani v sobotu, ale v hocktorý druhý deň.“

Keď pánovi oznámili sluhovu odpoveď, zasmial sa, odpustil mu a vzal ho zas do služby.

Čekanka.

Viděli jste někdy u cesty modré kvítko jako modré oko upřené do dálky? Je to čekanka.

Na Slovensku v chaloupce u lesa žil otec s Maruškou. Matka umřela, otec živil se drátováním. Jednou šel zase do světa na práci. Morušce řekl: „Za tři měsíce a tři dny čekej na mne u cesty pod lesem.“ A šel.

Byl již skoro na konci lesa, když vyhrnula se na něj smečka vlků a roztrhali jej.

Maruška o tom nevěděla. Již byly dva měsíce, otec jí nic nepsal. Radovala se, neboť myslila, že ji chce překvapiti.

Uplynuly tři měsíce a tři dny. Maruška čekala od rána do večera, otec nepřicházel. Čekala každý den od rána do noci, ale marně. Plakala a smutné myšlénky jí probíhaly hlavou. Den za dnem pozbývala více naděje. Tu proměnila se v modré kvítko, a lidé nazvali je čekankou.

Prosba za dešť.

Dej, Bože, deštíčka
na naše políčka,
abych se najedla
žitného chlebíčka!

Už jsem se najedla,
ale ještě málo —
dej, Bože, deštíčka,
aby to dozrálo.

Trávička zelená.

Trávičko zelená,
vyrůstaj z kořene,
abych tě nažala
třikrát do poledne.

Třikrát do poledne,
dvakrát odpoledne,
travičko zelená,
vyrůstaj z kořene!

Jabloňka.

Ráda je, ráda,
jabloňka mladá,
když na ni májový
deštíček padá.

Deštíček padá,
sluníčko svítí,
ona se všecička
perlami třpytí.

J. Kallus.

Hrobáriky.

Zomrela pipiška. Kto vie čo jej bolo. Možno, že bola už stará, ale možno že v zime prechladla a teraz, keď je všetko v kvete, ona sa pominula. Leží vystretá na kraji cesty.

A tu odkiaľ, odkiaľ nie, iba keď prídu akýsi čudní chrobáci a zastanú pred mŕtvou pipiškou. Najprv ju len obchádzajú, vylezú i na ňu, ako keby ju prezerali, či je ozaj mŕtva. Keď sa o tom presvedčia, dajú sa do roboty. Začnú okolo nej usilovne kopať a pipišku podrývať. Pravda, nekopú motykami, rýľom ani čakanom, ale svojimi mocnými nôžkami.

Takto pracujú, a pipiška hlbšie a hlbšie klesá do zeme, až si celkom ľahne do nej. Chrobáky nanosia potom ešte i na ňu zeme a celkom ju zakryjú. Pipiška je pochovaná, leží vo svojom hrobe.

A ktože sú to tieto čudné chrobáky? Hrobáriky;

tak ich nazvali. A veľmi dobre, lebo ako ľudí pochovávajú hrobári, — zvieratá pochovávajú zas hrobáriky. Avšak nielen pipišky, ale i strnádky, škovránky, sýkorky, konôpky a iné, ba i žaby a myši.

Hrobáriky tieto sú čiernej farby s dvoma žltými pruhami na chrbáte a sú voľačo menšie od chrústa. Majú výtečný čuch, tak že zďaleka pocítia, kde leží vtáčia alebo iná mŕtvola. Len potom prídu a dajú sa

do pochovávania. Predné nôžky majú ako lopaty, sú im teda na dobrej pomoci.

Kto by to nevedel, ani by hádam neveril, že i takéto chrobáky jest. Ako ľudské telo vráti sa do zeme, z ktorej bolo vzaté, podobne stane sa i s vtáčatmi a inými zvieratkami, i ony budú pochované. O to sa už postarala dobrá matka príroda.

Pravda, hrobárikom prídu aj iné chrobáky na pomoc, ale najviac sa narobia ony samy.

Príslovia a porekadlá.

Nedá, čo by mu z ruky letelo.
Zíde sa to, ako oči v hlave.
Má vrabce pod klobúkom.
Vystojí toľko, ako skala v koľaji.
Má vždy plné nebo husličiek.
Biedny ako sedem drahých rokov.
Aj cigáň sa najviac Hromníc bojí.
Človek nikdy nevie, kde sa potkne.
Kaša sa maslom nepohubí.

Na rybačke.

Chlapci nevedeli, čo robiť. Bol štvrtok, do školy nešli, mali teda prázdny deň. Ale Maťo Trepáčovie našiel pre nich robotu. „Viete čo, poďme na ryby!“ poradil chlapcom a nemusel im to ani dva razy povedať, hneď boli hotoví na rybačku.

V Mlynici bolo veľa pstruhov, pekných veľkých len sa tak mihaly vo vode. Tých by boli radi chlapci dostať. I začali sháňať potrebné veci ku rybačke.

Odrezali hybkú liesku, na koniec uviazali tenký špagát, na tento zohnutý špendlík, a bola udica hotová. Potom pod kameňmi nahľadali červiakov a vybrali sa na Mlynicu. Maťo bol veľký majster v rybačke. Ryby chytať naučil sa od otca. I teraz on vzal udicu do ruky. Potok bol trocha mutný, práve dobrý pre rybárov. „No, tuto musím chytiť“, povedal, a hodil udicu do vody. A sotvaže tak urobil dva-tri razy, iba keď vytiahne krásneho pstruha na breh, že sa mu len tak lieska prehla.

Chlapci chytro pribehli a sosňali pstruha s udice. Úbohý pstruh cítil sa veľmi zle na brehu. Hádzal sa a trepal, že ho sotva mohli chlapci udržať; chcel nazpäť

do vody, on na suchu nevie žiť. Hlboko zdýmajúc, otváral a zatváral pysk; zdalo sa, že sa dusí. Človek bez povetria nevie žiť, ale ryba zas na povetrí sa ide zadusiť. Keď Maťo videl, ako sa pstruh trápi, vzal ho, udrel hlavou po udici — a bolo po pstruhovi.

Zabitý pstruh ležal vystretý na pažiti, chlapci ho obzerali. Oči mal červené a vytreštené, ani keby bol hľadel na chlapcov. S oboch strán na hlave videli mu otvory na spôsob klapkov: takzvané žiabre; týmito dýchal. Celé telo pokryté mal bielymi šupinami, posiate červenými a čiernymi bodkami. Po bokoch a na spodnom tele mal akoby krýdelká; boly to plútvy. Pomocou týchto vedia ryby tak dobre plávať.

Maťo rozprával chlapcom, že jest všelijaké ryby. Vo veľkej vode najdú sa i veľmi veľké. Vo Váhu že chytajú i hlavátky. Ale v Mlynici niet okrem pstruhov len lipne a kleny. Zpomedzi týchto najlepší je pstruh, lebo má málo kostí. Kde je menšia voda, žijú lejšovky a hláče. Hláče chytajú chlapci i do ruky.

Po prvom pstruhovi lapil Maťo čoskoro i druhého a tretieho. A keď išli domov všetkých mali devať. Postýkali ich na prút a tak niesli cestou. Bola to dobrá rybačka.

Smrť pastierika Janka.

„Zabilo pastierika Janka!" zvestovali ľudia jeden druhému celí zdesení. Veru úbohý Janko je už mŕtvy. A prešiel veľmi smutnou smrťou.

Janko bol sirota. Pred rokom prišiel o matku, lebo otca, toho mu zabili ešte na vojne. Aby sa vyživil, pásol husi v Rokošovej. A tak i v utorok ráno veselý vyhnal husi na lúky Potôčky za Rokošovú. Pasával ich dobre, lebo rád videl svoje húsky.

Ale po obede prišlo čosi nečakaného. Strhol sa vietor, nebo sa zamračilo, od orešian prichádzaly hu-

sté čierne mrákavy, z vetra povstal víchor, začal lámať stromy. Čosi-kamsi sa zablyslo, zahrmelo a spustil sa prudký dážď, pravý lejak. Čo mal robiť chudák Janko, aby nepremokol, odbehol sa skryť pod neďaleký topoľ. Sotva tam však postál niekoľko minút, hrozne sa zablyslo, zahrmelo strašným rachotom — a Janko padol na zem mŕtvy; hrom udrel do topoľa a zabil Janka pod ním. Vysoký hrdý topoľ v polovici bol zlomený.

Nešťastného pastiera Janka pochovať museli na obecných útratách, lebo nemal nikoho.

Ale toto nebol prvý pád v Rokošovej, že zabil hrom človeka. Pred dvoma rokmi išiel Matej Peško s kosenia; na pleci niesol kosu. Na ceste zastihla ho búrka, začal sa ponáhľať — a v tom udrel doň hrom a zabil ho na chodníku. Tam ho našli mŕtveho ležať.

Predtým zas udrel do voza naloženého senom; obidva kone zabil a gazdu ťažko omráčil. Pravdaže voz so senom zhorel do čista. Ale sa už stalo, že do stodoly raflo na konci Rokošovej a zhorela tiež celá. Na šťastie nebol v nej nikto.

Mnohé nebezpečie hrozí veru gazdovi ešte i vtedy, keď na poli pokojne pracuje.

Po tej osudnej povíchrici, ktorá pastierikovi Jankovi vyhasila život, nebo sa zase čoskoro vyjasnelo a nad Orešanmi ukázala sa krásna, sedemfarebná dúha. Ani čoby boli širokú stužku pretiahli oblohou.

Snehuľka.

Žili raz starec so starenou. Bolo im dobre, ale mali veľký žiaľ: nemali detí. Žialili veľmi, že na starosť budú musieť samotní žiť, ale darmo, pomoci nebolo. Celá ich radosť bola tešiť sa, hľadiac na cudzie deti.

Raz v zime starec so starenou sedia pri obloku a dívajú sa, ako sa deti na ulici hrajú so snehovými guľa-

mi. A sneh práve napadol, taký biely, sypký... Prestaly sa deti hrať so snehovými guľami a začaly zo snehu lepiť babu. Starec hovorí:

— A čo, starká, keby sme i my šli na ulicu lepiť babu?

— Nuž, čože, poďme, zabavme sa na starosť! Lenže načo ti je baba? Ulepme si radšej dieťa zo snehu, keď nám Boh nedal živého.

— Čo je pravda, to je pravda, — hovorí starec. vzal čiapku a šiel na ulicu.

Začali naši starkí dieťa lepiť zo snehu. Ulepili driek s rukami i nohami, položili hore okrúhlu guču snehu a spravili z nej hlavičku.

— Pán Boh pomáhaj! — kričí ktosi mimoidúcky.

— Božia pomoc je na všetko dobrá, — hovorí starena.

— Čože to robíte?

— Nuž, hľa, ako vidíš! Snehuľku! — povedali, a sami sa dali ďalej do práce.

Hľa, spravili noštek i briadku; spravil dve jamôčky na čele, a ledva stihol starec spraviť čiaru na ústa, keď zrazu z nich zavialo naňho teplo. Hľadia starkí: z jamôček na čele kukajú na nich belasé očká a potom sa i peričky, sťa maliny, usmievajú.

„Čo to, Pane Bože? Či to nejaký zázrak?" dumá starec.

A bába sklonila k nemu svoju hlavičku, ako živá, a pohybuje ručičkami i nožičkami v snehu, ako nemluvňa v plienočkách.

Zachvela sa starena od radosti a začala objímať Snehuľku.

— Ach. ty moja drahá Snehulienka! — hovorí starena, objímajúc svoje neočakávané dieťa, a utekala s ním do chalupy.

Rastie Snehuľka nie na dni, ale na hodiny, a čo deň, to je krajšia.

Starec so starenou sa nemôžu dosť natešiť. A nastala veselosť v ich dome. Dievčatá z dediny chodily zabávať stareninu dcérku: shovárajú sa s ňou, spievajú jej pesničky, bavia sa s ňou na všelijaké hry, poučujú ju všeličomu, svojim obyčajom, zvykom.

A Snehuľka je veľmi vtipná: všetko pamätá, všetko si osvojuje. Tak vyrástla za zimu, že sa podobala trinásťročnému dievčatku: všetko chápala, o všetkom hovorila, a takým sladkým hlasom, že to bola radosť načúvať. A tvárou bola — bielučká ako sneh, očičky mala sťa nezabúdky; jasný vrkoč po pás, len rumenca nemala, ani čo by nemala v tele ani kvapky krvi. A každý sa nemôže nakochať v Snehulienke; starenka ju ľúbila do zblaznenia.

— Hľa, — hovorí mužovi, — daroval nám predsa Boh radosť na staré dni!

Minula zima. Zaihralo na nebi jarné slniečko a zohrialo zem. Miestami zazelenala sa trávička, zaspieval škovránok.

Začaly sa dievčatá prechádzať so spevom po dedine. A Snehulienka začala byť akási smutná.

— Čo ti je, dieťa moje? — hovorí starena. — Nie si chorá?

A Snehulienka jej odpovedá za každým:

— Nie, babička, som zdravá...

Sišiel i ostatný sneh. Zakvitly záhrady a lúky; začal spievať slávik i druhé vtáčky, a všetko na Božom svete ožilo, radovalo sa. A Snehulienka začala ešte väčšmi smútiť a stále sa skrývať pred slncom do tône. V dáždivé a mračné dni bola veselšia.

Raz, keď nadišla mrákava a začal padať veľký kamenec, Snehulienka sa veľmi potešila. Keď však znovu začalo pripekať slniečko a kamenec sa roztopil. Snehulienka tak plakala za ním, ako by sa sama bola chcela roztopiť v slzách.

Minula i jar, bolo už o Jáne. Sobraly sa dievčatá z dediny do hája na prechádzku, zašly k Snehulienke a začaly prosiť naliehave starenu:

— Pusť, len pusť s nami Snehuľku!

Starena ju najprv nechcela pustiť, ale potom si pomyslela: „Možno rozveselí sa Snehulienka!" Pustila ju s kamarátkami do hory na prechádzku.

Prišly do hory, začaly sa zabávať: vily vence, plietly kytky z kvetov a vyspevovaly veselé pesničky. A keď zapadlo slniečko, dievčatá rozložily oheň z drobného raždia a staly si do radu jedna za druhou, postaviac Snehuľku ostatnú.

— Hľaďže, — povedaly jej — keď budeme utekať, utekaj i ty za nami, neostaň!

Začaly dievčatá skákať cez oheň.

Zrazu čosi za nimi zašumelo a žalostne zastonalo: „Ach!" Obzrely sa naľakané — niet nikoho. Hľadia jedna na druhú a nevidia medzi sebou Snehuľky.

— Á! iste sa skryla, prostopašnica, — a rozutekaly sa hľadať ju, ale najsť nemohly: kričaly, volaly — neohlásila sa.

— Kde by sa mohla podieť? Hádam domov utiekla, — povedaly družky a išly do dediny, ale Snehulienky nebolo ani tam.

Hľadali ju na druhý deň, hľadali na tretí obišli celý háj — krík za kríkom, strom za stromom, niet Snehuľky, zmizla, po nej ani stopy!

Dlho smútili starec so starenou a plakali za svojou dcérkou.

Kdeže sa podela Snehuľka? . . . Či ju dravý zver neodvliekol do tmavej hory a či dravý vták neodniesol k belasému moru? Nie, ani dravý zver ju neodvliekol do tmavej hory, ani dravý vták ju neodniesol k belasému moru, ale keď utekala Snehulienka za družkami a skočila do ohňa — zrazu vyšinula sa do hora ako ľahká para, skrútila sa do tenkého obláčka a letela do výšky nebeskej.

Príslovia a porekadlá.

Kto sa opytuje, všade cestu najde.
Čím menšia potvora, tým väčší škrek.
Čo ťa po kom, ty seba hľaď.
Dobré bydlo psa kazí.
Čo sa v dyme narodilo, len čmudom razí.
Cez syto na koryto.
Dobrú hrušku najviac trasú.
Nerada koza do trhu, ale musí.

Povodeň v Orešanoch.

Pršalo takmer celý týždeň. Narástly potôčky a potoky a rozvodnil sa i Váh a to bolo nešťastím pre Orešany.

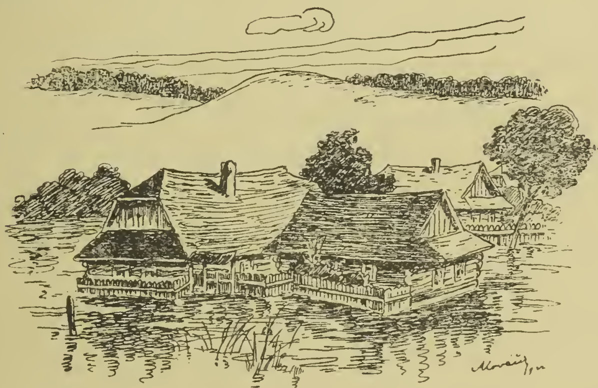
Obec Orešany postavená bola pri samom Váhu. Za suchého počasia Orešania boli radi, že majú blízko vodu, ale s hrôzou mysleli na pŕšky. Vtedy obyčajne vystúpi Váh zo svojho koryta a zaplaví dedinu. Orešania pamätajú už nejednu povodeň. A takéto nešťastie zastihlo ich aj teraz.

V jedno odpoludnie prišiel taký príval, že zaplavil celý nižný koniec Orešian. V dedine nastal veľký poplach. Nemysleli predsa, že voda tak chytro narastie. Ľudia kričali, bedákali a volali o pomoc. Ratoval každý, čo mohol, lebo voda prelievala sa už i do domov a humán. Nešťastným ľuďom prišli na pomoc občania z vyšného konca dediny; tam sa nemali čo báť povodne, lebo vyšný koniec ležal o veľa vyššie, ako nižný.

Z maštáľ povypúšťali dobytok a z domov vynášali náradie; odnášali to všetko na horný koniec. Občania im to vďačne prijali do svojich príbytkov. Ba i statok pozapierali im do svojich maštáľ. Všetci pomáhali svojim spoluobčanom, ako len vedeli. Ešte im aj noc-

ľah dali a so všetkým ich zaopatrili. Je to aj pekne keď sa občania znášajú a pomáhajú si jeden druhému. Nedávno keď to na vyšnom konci vyhorelo niekoľko gazdov, prichýlili ich títo na nižšom konci. Nikto nevie v dedine, kedy ho môže potkať nešťastie.

Po dvoch dňoch začal Váh upádať. Vody pomaly ubývalo a odtekla i z nižného konca Orešian. Ale obyvatelia ešte vždy nemohli sa povnášať do svojich príbytkov, čakať museli, kým vyschnú. Povodeň veľkú škodu narobila i po humnách. Tu zmokol gazdom krm a slama.

Ale voda porúchala i niektoré domy. Najmä staré drevenice a ktoré boly postavené zo surovej tehly. Ba jedna chalupa sa i svalila a voda ju odniesla. Bola to obecná pastiereň na konci dediny. Býval v nej starý Plecháň obecný pastier so svojou rodinou.

Povodeň je veľká pohroma, hovoria že ešte väčšia ako požiar. Povodne sa preto ľudia i veľmi boja.

Ako si poradili Orešania.

Po povodni v Orešanoch sišli sa občania na obecný dom. Každý hovoril, že s Váhom treba urobiť poriadok. Zalieva im najlepšie pole, podmýva role a keď

sa rozvodní, zatopí pol dediny. Dosť sa už posiaľ natrpeli od Váhu, škodu majú s roka na rok velikú. Sišli sa teda, aby sa poradili, čo robiť so svevoľným Váhom.

Na porade predsedal pán rychtár; bol veľmi rozumným človekom. Občania sa radili dlho a vážne. Konečne sa usniesli na tom, že s Váhom si poradia. Začnú mu rozkazovať oni a nie on im; nebude tiecť kadiaľ sa jemu páči, ale kadiaľ oni chcú, nebude im viac role podmývať. Slovom Orešania naučia Váh na poriadok. A to takým spôsobom, že upravia jeho koryto. Postavia silné hate, upevnia brehy, aby ich voda nestrhla. A pri práci tejto pomáhať bude celá obec.

Na čom sa občania ushovorili, to aj urobili. Po jarných poľných prácach dali sa do Váhu. Jedni vozili kamene, skáľa, druhí kopali, tretí kresali drevo, stavali, múrali a tak upevňovali brehy. Kde nebolo potrebné postaviť hať, tam nasadili vŕb a jelšín, lebo stromy a krovie tiež polisňujú breh. Pravda bola to práca ťažká a namáhavá. I voda im prekážala v robote, lenže Orešania neprestali, kým nebolo všetko hotové. Pracovali celé leto, ale na jaseň mal už Váh svoje riadne koryto. Keď prišly dažde, voda síce narástla, ale sa už nerozlievala po Orešanoch a nezaplavovala ani pole gazdov.

Celá dedina bola rada, že sa zachránila od nešťastia, ktoré ju tak často ohrožovalo. Avšak najviac sa tešil tomu pán rychtár; on bol ten, ktorý to poradil občanom a občania ho poslúchli. Dobrý rychtár urobiť môže moc dobrého v obci.

Keď videli ľudia z iných obcí, ako si Orešania poradili s Váhom, začali ich nasledovať. A tak upravili si tok Váhu v budúcom roku i v obci Brestovej, Mančovej, Trojčanoch a Rovňanoch. Tieto obce ležaly popri Váhu a trpeli tiež mnoho od neho.

Dobrí príklad múdri ľudia radi nasledujú.

Keď lúky zakvitly.

Lúky boly v plnom kvete. Zakvitla i traslica, matonoh, ovsík, stoklas, obecný pýr a rozličné iné trávy. Ale v kvete bol i skorocel, štrkáč, lúčna šalvia, králiky a mesty i voňavá materina dúška. Lúka pestrila sa celá kvietim, že radosť bolo na ňu pozrieť. Pilné včelky bzučaly po nej, lietajúc z byliny na bylinu a s kveta na kvet.

Lenže netrvalo to dlho. Rokošovania vedeli, že nastal čas kosby. Nečakali kým lúky odkvitnú. Jedného pekného rána vzali kosy na plecia a pobrali sa do Žabníka, — tam boly totiž lúky rokošovské. Rokošovania boli dobrí kosci, pracovali z chuti — a lúky ani keby bol holil: pekná tráva ležala na zemi.

Popoludní prišly rokošovské ženy a dievky do Žabníka a daly sa do roboty. Skosenú trávu rozostrely z hriadkov po zemi, aby schla. Dievky, pravda, boly dobrej vôle a čosi-kamsi daly sa do spievania; veď ani by neboly Slovenkami, keby nespievaly! I robota im takto akosi ľahšie šla. Začaly krásnymi trávnicami a zavznela prvá nôta:

Nevydávaj sa ty, dievča, ešte,
lepšie je dievčaťu, že neveste;
dievčatko si chodí po slobode,
ako tá rybyčka v bystrej vode, v bystrej vode!

Hej, či je krásny ten slovenský spev! Ani azda niet krajšieho spevu na svete. Slováci radi si spievajú, lebo sú ľudia dobrí. A dievčatom ani by robota nešla od ruky, keby si nezaspievaly. Keď jednu pieseň dievky skončily, začaly druhú, a spievaly, že sa len tak ozýval celý žabník.

Na druhý deň prišly hrabačky zas a obrátily seno. Keď trocha obschlo daly ho na riadky; potom ho opäť roztriasly. Veru okolo sena je mnoho roboty. A keď

ešte príde dážď a zmočí zpolovice suché seno! Vtedy začnú ho sušiť znova.

Suché seno kladú do kôp. Potom prídu s vozom a nakladú naň sena, koľko sa len vmestí, pritlačia ho pavúzom a odvezú domov. Suché seno je zelené a príjemne vonia.

II.

Ale Rokošovania majú lúky aj v hore Havranej. Toto sú lúky spoločné, obecné.

Tu kosieva sa neskoršie, lebo i tráva pomalšie rastie. Keď „idú na lúky“, to je v Rokošovej ako sviatok. I oblečú sa lepšie a varievajú tiež vyberanejšie jedlá, ako inokedy. Vyberú sa obyčajne i na viac dní, lebo domov chodiť s Havranej by sa im neodplatilo.

Na lúkach žijú si veselo a zabávajú sa ako vedia. Milé sú to časy, keď sa okolo nich robí!

Lúky na Havranej spoločne kosia a seno spoločne sušia. Keď je hotové, podelia sa s nim. Každý dostane toľko, koľko mu podľa majetku patrí. Seno však neodvezú domov, lež nechajú ho na lúkach, v takzvaných senárňach. Sú to malé, drevené domčeky, do týchto uložia seno. V zime potom, keď im je treba, idú poň na saňach a tak ho odvážajú.

Hôrne seno je veľmi dobré a záživné. Má mnoho všelijakých kvetín, ktoré na obyčajných lúkach nerastú. I dobytok rád žeráva hôrne seno.

Pieseň.

Milá je tá pieseň,
— ani ver milšej niet! —
čo som si spievával
za mojich mladých liet.

Milá je tá lúčka,
  potok i cestička,
kde som sa ihrával
  za môjho malička.

Keď noha sa moja
  tadiaľ dnes prechodí:
túžba ma sprevádza,
  spomienka ma vodí.

Zdá sa mi, že vedú
  anjeli ma dvaja,
a ja do mladosti
  navraciam sa raja.

Peter Bella Horal.

Žatva.

Keď zreje raž, gazda má najväčšiu radosť. Ale akoby sa i netešil! Koľko sa namáhal a natrápil a teraz vidí že nie nadarmo; Boh požehnal prácu jeho.

Zlaté klasy skláňajú hlavy svoje k zemi. Plné sú tvrdých, ťažkých zŕn. Kde-tu však zbadať i klasy rovné, vysoko stojáce. A tieto akoby sa hrdo vypínaly ponad tamtie sklonené. Lenže nemajú sa čo vypínať, — veď sú beztak prázdné. Ale takto býva obyčajne: trulo najviac sa vystatuje.

V Rokošovej býva žatva len koncom júla; skorej raže nedozrú. Pravda, nežnú ich úplne zrelé, lebo by zrno vypadalo; klasy dozrú, keď je raž posvážaná.

Pokosenú raž nechajú na strnisku uschnúť. Potom ju viažu povrieslami do snopov a kladú do krížov. Do jedného kríža kladú obyčajne trinásť snopov.

V žatvu je celá dedina na nohách. Každý usilovne pracuje. Snopy viažu zväčša ženy a rozumie sa, že

sú pri práci veselé, spievajú, žartujú, — ako pri senách. Veď ktože by aj nemal dobrú vôľu pri takej príjemnej robote, ako je žatva!

Keď už dohrabali a posvážali, odbývajú sa obžinky. Dievky uvijú veniec z klasov ozdobia ho stužkami, zastoknú na hrable a spievajúc, zanesú ho gazdovi. Gazda odmení usilovné žnice tým, že ich uhostí. Ale často usporiada im aj zábavu a takto sa im odslúži za ich ťažkú prácu.

Sotvaže raže dozrely, brnie pšenica a čochvíľa i tá príde pod kosu. Lenže pšenice málo sejú v Rokošovej. Pšenica potrebuje dobrú, ľahkú zem, a takej Rokošovania málo majú. Miesto tejto však sejú viac jačmeňa, a tento sa im už pekne darí. Jačmene kosia až po pšenici.

Vo veľkých gazdovstvách zbožie ani nesvážajú, ale vymlátia ho hneď na poli strojom, takzvanou mláťačkou. Zrno poberú do vriec a slamu pokladú do stohu; táto ostane na poli. Keď je treba do krmu, idú si z nej narezať.

V letnom čase . . .

V letnom čase žali v poli
odvážali do stodoly
a — kým čelo znojom blýska —
zaorávali strniská.

Oj, to bolo práce, ruchu,
kosy cveng sa niesol k uchu;
oráč pošibával koňa,
viala poľných plodov vôňa.

Pracovníkom švárna žienka
doniesla kus poludienka,
ukonaná, šumná, milá
do chládku sa posadila.

Bez pochyby srdcom vďačným
poslala k výšam nadoblačným:
pela k Bohu ďakovanie
za to milé požehnanie.

M. Braxatoris.

Nad Tatrou sa blýska.

Nad Tatrou sa blýska, hromy divo bijú:
Nebojme sa, bratia, veď sa ony ztratia,
Slováci ožijú.

To Slovensko naše posiaľ tvrdo spalo,
Ale blesky hromu vzbudzujú ho k tomu
Aby sa prebralo.

Už Slovensko vstáva, putá si strháva:
Hej, rodina milá, hodina odbila,
žije matka Sláva!

Ešte jedle rastú na kriváňskej strane:
Kto jak Slovák cíti, nech sa šable chytí
A medzi nás stane.

Janko Matúška.

Kde domov můj?

Kde domov můj, kde domov můj?
Voda hučí po lučinách,
bory šumí po skalinách,
v sadě skví se z jara květ,
zemský ráj to na pohled!
A to je ta krásná země,
země česká — domov můj,
země česká — domov můj!

Kde domov můj, kde vlasť je má?
V kraji znáš-li bohumilém
duše útlé v těle čilém,
mysl jasnou, znik a zdar,
a tu sílu, vzdoru zmar:
to je Čechů slavné plémě,
mezi Čechy domov můj,
mezi Čechy domov můj!

J K. Tyl.

Hej, Slováci!

Hej, Slováci, ešte naša
slovenská reč žije,
dokiaľ naše verné srdce
za náš národ bije.
Žije, žije duch slovenský,
bude žiť na veky;
hrom a peklo, márné vaše
proti nám sú vzteky!

Jazyka dar sveril nám Boh,
Boh náš hromovládny,
nesmie nám ho teda vyrvať
na tom svete žiadny;
i nechže je koľko ľudí,
toľko čertov v svete:
Boh je s nami, kto proti nám,
toho parom zmetie!

I nechže sa aj nad nami
hrozná búra vznesie,
skala puká, dub sa láme
a zem nech sa trasie:
my stojíme stále pevne,
ako múry hradné;
čierna zem pohltni toho,
kto odstúpi zradne!

Samuel Tomášik.

OBSAH:

Oddiel prvý.

---

*) Verše.

Oddiel druhý.

---

*) Verše.

---

*) Verše.

Oddiel tretí.

*) Verše.

Oddiel štvrtý.

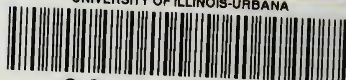
*) Verše.

Strana

---

*) Verše.

TLAČIL „LEV“ KNÍHTLAČIARSKY A NAKLADATEĽSKÝ SPOLOK ÚČ. SPOL. :-: V RUŽOMBERKU. :-: